

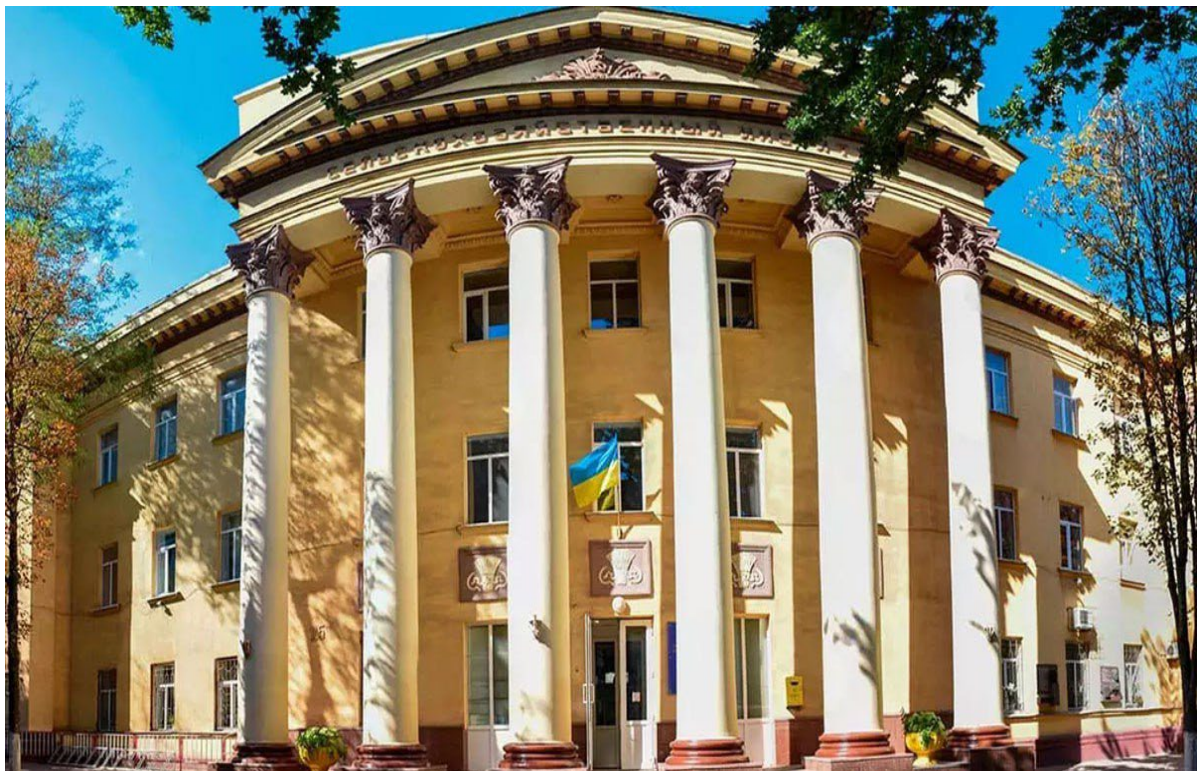
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ**

МАТЕРІАЛИ

**ХІІІ Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
науковців та здобувачів вищої освіти**

***“ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНО-
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ”***

28-29 квітня 2025 року

м. Дніпро - 2025

УДК 663/664(05)
ББК 36

Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти (28-29 квітня 2025 р. м. Дніпро). Дніпро, 2025. 173 с.

У збірнику представлені матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Економічні проблеми модернізації та інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних підприємств», що охоплюють широке коло питань, присвячених теоретико-методологічним і практичним аспектам модернізаційних та інвестиційно-інноваційних трансформацій підприємств аграрної сфери економіки. Дніпро: ДДАЕУ, 2025. 173 с.

(Реєстрація УкрІНТЕІ: посвідчення № 578 від 22 жовтня 2024 р.)

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова та співголова оргкомітету:

Ігор ВІНІЧЕНКО – д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки

Оксана ГОНЧАРЕНКО – д.е.н., професор кафедри економіки

Члени оргкомітету:

Галина ПАВЛОВА – декан факультету обліку і фінансів, д.е.н., професор;

Лариса КУРБАЦЬКА – декан факультету менеджменту і маркетингу, кандидат економічних наук, доцент;

Наталя ВАСИЛЬЄВА – д.е.н., професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій;

Алла СІТКОВСЬКА – д.е.н., професор кафедри економіки;

Тетяна ГАЛАГАН – к.е.н., доцент кафедри економіки;

Тамара САМІЛИК – к.е.н., доцент кафедри економіки;

Олена ПАВЛЕНКО - к.е.н., доцент кафедри економіки.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ..... 8

<i>Емілія БАЧЕРИКОВА</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ЧИННИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	8
<i>Олександр БЕРЕЖНИЙ</i> ФУНКЦІЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА.....	11
<i>Єгор КАРЕЛІН</i> РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ	13
<i>Олексій КАСАЄВ</i> СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	15
<i>Сергій ВАСИЛЬЄВ, Вікторія ЛОСІКОВА</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	17
<i>Михайло МАЗАНКО</i> ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ, БІЗНЕС, НАЦІОНАЛЬНЕ І ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ОСОБИСТІСТЬ.....	20
<i>Сергій ВАСИЛЬЄВ, Артем МИКОЛЮК</i> СУЧАСНІ ФОРМИ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ.....	22
<i>Віталій МІЩЕНКО</i> BIG DATA В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ.....	25
<i>Олена ПАВЛЕНКО</i> МЕГАТРЕНДИ ТА ПЕРЕЛОМНІ МОМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	27
<i>Олександр ПАНЧОХА</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ	29
<i>Юрій ПРИХОДЬКО</i> РОЛЬ РОЗВИТКУ РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	32
<i>Андрій СІРІНЬОК</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН В АГРОБІЗНЕСІ	35
<i>Максим ТАРАСОВ</i> ЗЕМЛЯ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ЗАСІБ ВИРОБНИЦТВА	39
<i>Андрій ТИМЧУК</i> КОНЦЕПЦІЯ ЛОГІСТИКИ В УПРАВЛІННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	41
<i>Сергій ВАСИЛЬЄВ, Катерина ЦАРЕНКО</i> ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	45
<i>Павло ЦІПІНЬО</i> СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	48
<i>Олексій ЧОРНОВОЛ, Станіслав РУДЬ</i> ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АКЦЕНТИ.....	50

СЕКЦІЯ 2. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ..... 53

Олександр ВЕНГЕР НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА 53

Оксана ГОНЧАРЕНКО, Данило БАГОРКА ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ..... 55

Діана ЗАКРЕВСЬКА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ 57

Микола Костюк ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ... 59

Леся КРЮЧКО, Микола КРЮЧКО ДІДЖИТАЛ-МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ 63

Ольга МАСЛЯЄВА, Олександр СИРОТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ..... 66

Катерина ДІДУР, Аліна ПЛІТЧЕНКО ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ У АГРАРНІЙ СФЕРІ 69

Polehenka M.A. INNOVATIVE TRANSFORMATION OF BUSINESS PROCESSES OF ENTERPRISES 72

Роман САВЛУК, Олександр СИРОТА ГЛОБАЛЬНІ Й РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 75

Юлія ТЕСЛЮК ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ РЕЙТИНГІВ 77

Василь ТИМОЩУК, Дмитро СЕРГІЄНКО ІМПЕРАТИВИ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА..... 81

Владислав ТКАЧЕНКО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА 83

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ 89

Руслан БРОДЕЦЬКИЙ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗБУТУ..... 89

Сергій ВАСИЛЬЄВ РОЗВИТОК СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС..... 92

Ігор ВІНІЧЕНКО, Сергій МАЛИНА МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ВІЙНИ 95

<i>Олексій ВОВК</i> НЕОБХІДНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	99
<i>Валерій ВОЗДВИЖЕНСЬКИЙ, Станіслава ОРЛОВА</i> ФОРМУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	103
<i>Тетяна ГАЛАГАН, Ігор БОНДАРЕВСЬКИЙ</i> ЧИННИКИ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	106
<i>Тетяна ГАЛАГАН, Богдан ВОСІЙКОВ</i> КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	108
<i>Кутерина ДІДУР, Віолетта ГОЛЯДИНЕЦЬ</i> ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ НА АГРОПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	110
<i>Аліна ГУРІНА</i> ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН НА РИНКУ.....	112
<i>Катерина ДІДУР</i> ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ГЛОБАЛЬНУ ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ	114
<i>Максим ЖУКОВСЬКИЙ, Олексій ГУДЗИНСЬКИЙ</i> УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА РОЗВИТКОМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	119
<i>Ольга КРАВЕЦЬ</i> АНАЛІЗ МАРКЕТИВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ.....	121
<i>Леся МЕЛЬНИК, Кирило ВОРОНІН</i> УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	124
<i>Віталій ОЛЕКСЮК, Дар'я ТКАЧ</i> СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МВФ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	127
<i>Ольга ТКАЛІЧ</i> АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТІВ РЕІНЖІНІРИНГУ	130
<i>Тетяна ХАРЧЕНКО</i> НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	133
<i>Олена ХОХБА</i> МЕТОДИ АНАЛІЗУ І ОЦІНКИ РИЗИКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	135
<i>Віталій ЧЕГОРКА, Олександр КИРИЧКО</i> ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	137

СЕКЦІЯ 4. МОДЕЛЮВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ 139

<i>Тетяна ГАЛАГАН, Владислав ДИНЬКО</i> ВИДИ ТА МЕТОДИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА	139
<i>Валерій ГАРКАВИЙ</i> ЕКОНОМІЧНО ДОЦІЛЬНІ РОЗМІРИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	141
<i>Тетяна ГУРІН</i> ОПТИМІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	143
<i>Людмила КВАСОВА</i> СТРАТЕГІЯ КЛАСТЕРНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	146
<i>Катерина ДІДУР, Ярослав КРАБІВНИЧИЙ</i> МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	149
<i>Микита ПІЛІПАС</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	153
<i>Роман СТЕПАНЮК</i> ФОРМОУТВОРЮЮЧА МОДЕЛЬ АНТИКРИЗОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	156
<i>Вікторія СТУПАК</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	159
<i>Влада ТУРЧАК</i> НЕОБХІДНІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	162
<i>Катерина ДІДУР, Олена ШАПОВАЛ</i> КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	165
<i>Алла СІТКОВСЬКА, Тетяна ШЕВЧЕНКО</i> ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	169
<i>Яківець КАТЕРИНА</i> ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН НА РИНКУ	171

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ЧИННИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Емілія БАЧЕРИКОВА, здобувачка групи А-1-23
Науковий керівник: **Юлія ТЕСЛЮК**, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(12258715@student.dsau.dp.ua)

Розв'язана Росією війна проти України наклала відбиток на економіку країни, зокрема на сільське господарство. Порушення ланцюгів постачання та сільськогосподарського виробництва вже завдало значної шкоди людям, економіці та довкіллю України.

Спричинена воєнним станом складна економічна ситуація зумовлює потребу в розробці та застосуванні нової стратегії конкурентоспроможності, направленої на досягнення цілей аграрного підприємства відповідно до умов, що склались.

Конкурентоспроможність аграрного підприємства в умовах війни – це не лише питання прибутковості. Це комплексний показник, який відображає здатність підприємства бути лідером на ринку та забезпечувати стабільність, яка базується на довірі й гарній репутації. Широкий спектр аспектів, таких як лідерство на ринку, стабільність, ділова репутація, етика та соціальна відповідальність формують конкурентоспроможність підприємства та визначають його місце на ринку і вплив на суспільство.

Набір чинників, що впливають на конкурентоспроможність будь-якого підприємства, є настільки суттєвими і своєрідними, що не існує єдиної методики збору даних щодо їх обробки та ідентифікації для ухвалення відповідних рішень. Разом з тим досить велике коло таких чинників змушує

приділяти особливу увагу на так звані конкурентні переваги підприємства, які забезпечують підприємству перевагу над прямими конкурентами.

Чинники, які впливають на конкурентоспроможність аграрного підприємства, можуть бути базовими або похідними (другорядними). До базових чинників можна віднести:

- природні (кліматичні умови, географічне положення);
- демографічні (населення, його розмір, структура та особливості впливають на споживчий ринок, ринок праці та попит на продукцію аграрних підприємств);
- некваліфіковану та малокваліфіковану робочу силу (рівень кваліфікації та доступність робочої сили впливають на ефективність виробництва, використання технологій та загальну продуктивність підприємства);
- наявність тих чи інших ресурсів (наявність та доступність ресурсів, таких як земля, вода та інші, грають важливу роль у виробництві та впливають на обсяги та якість продукції.).

Такі чинники є фундаментальною базою, що підприємство має з моменту створення та потребує порівняно невеликих капітальних вкладень. Конкурентні переваги, засновані лише на цих чинниках, є неміцними, оскільки їхнє значення суттєво зменшується за рахунок вседоступності та скорочення потреби в них. Для конкурентоспроможності більше значення мають похідні чинники, оскільки вони забезпечують конкурентні переваги високого порядку. До них слід віднести:

- сучасну інфраструктуру обміну інформацією;
- висококваліфіковані кадри;
- високотехнологічне виробництво;
- дослідницькі структурні підрозділи в країні, галузі, підприємстві.

Через неспровоковану масштабну воєнну агресію Росії на перший план вийшли зовсім інші чинники конкурентоспроможності. Насамперед, це розміщення аграрних підприємств та інформаційна безпека щодо активів і бізнес-процесів. Якщо раніше, до війни, розміщення давало природні

конкурентні переваги або ризики у вигляді наявності або відсутності природної ренти — природної родючості ґрунтів, забезпечення водними ресурсами, повторюваності небезпечних погодно-кліматичних умов; близькості до логістично-маркетингових центрів та інших місць збуту готової продукції, то за умов війни — це віддаленість від кордонів з Росією, від ліній фронту і бойових дій; розміщення відносно радіусів впливу ворожих обстрілів; це наявність або відсутність замінованих територій тощо.

Провідне значення отримали й чинники комерційної таємниці; інформаційної тиші та інших заходів безпеки.

Україна, як держава, зацікавлена у конкурентоспроможності аграрних підприємства через те, що вони є ядром експортного потенціалу та можуть стати центральними рушійними силами післявоєнного відновлення.

Традиційні стратегічні пріоритети управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств повинні бути доповнені, як було визначено, пріоритетами безпеки; впровадженням цифровізації та автоматизації управлінських та виробничих процесів; підвищенням загальної культури, ділової репутації та мотивації власників, менеджерів і працівників. У числі стратегічних пріоритетів управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств в сучасних умовах слід вказати на досягнення зменшення непродуктивних витрат, відновлюваних та невідновлюваних ресурсів; високих витрат виробництва загалом. Необхідно всіляко скорочувати та припиняти виробництво продукції низької якості. Навпаки, кількість робочих місць повинна збільшуватись за рахунок збільшення обсягів виробництва та диференціації його й інших видів діяльності. У морально-психологічному плані розроблені пропозиції повинні супроводжуватися зменшення "градуса" агресії ділового спілкування в конкурентному середовищі агросфери, особливо на рівні великих підприємств - агрохолдингів та агрокорпорацій.

ФУНКЦІЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Олександр БЕРЕЖНИЙ,

здобувач групи АспЕК-23

Науковий керівник: **Тетяна ГАЛАГАН,**

к.е.н., доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Формування витрат – це знання того, коли та в яких обсягах витрачаються ресурси підприємства; прогноз того, де, для чого і в яких обсягах необхідні додаткові фінансові ресурси; вміння забезпечити максимально високий рівень віддачі від використання ресурсів. Виділяють такі функціональні підсистеми управління підприємством: технічна підсистема (виробниче обладнання); технологічна підсистема (технологія виготовлення продукції, послідовність операцій, впровадження передових технологій); підсистема організації виробництва (раціональне використання робочої сили, обладнання і предметів праці); підсистема управління персоналом (забезпечення підприємства відповідними кадрами, що мають потрібну кваліфікацію та в необхідній кількості); економічна підсистема (собівартість продукції, витрати на виробництво, рентабельність і т.д.) [1; 2; 3; 4].

Усі наведені вище підсистеми управління свої завдання реалізують за допомогою функцій управління (кожна у сфері своєї компетенції): постановка цілей; планування; організація; керівництво; контроль. Стосовно системи формування витрат ці функції, на наш погляд, мають потребу в деякому уточненні.

1. Планування витрат. Планування – це визначення завдань, проектування можливих результатів і вибір шляху їх досягнення. У сучасній економічній літературі дуже часто функції планування і контролю поєднуються в єдиний управлінський цикл. Дійсно, на практиці планування і контроль бувають так тісно переплетені, що межу між ними встановити важко. Контроль допомагає виконанню запланованих рішень і забезпечує зворотний

зв'язок, тобто показує, як вплинув на виробничий процес потік оперативних рішень.

2. *Прогнозування.* Прогнозування витрат часто ототожнюють із плануванням. Однак слід розрізняти ці поняття. Прогнозування – це оцінка, пророкування, що може стати, а може і не стати планом (бюджетом). Прогноз перетворюється в бюджет тільки в тому випадку, якщо управління визнає його як реальність. Прогноз часто веде до узгодження управлінських планів, тому, наприклад, остаточний бюджет продажів часто значно відрізняється від початкового прогнозу.

3. *Система стандартів.* Нормування. Під стандартами маються на увазі норми і нормативи, які встановлюються усередині виробництва. Це проектні витрати на одиницю продукції. Стандарти можуть бути ідеальними і реальними. Ідеальні стандарти – це максимально ефективні стандарти, що передбачають мінімально можливі витрати при найсприятливіших умовах використання устаткування та існуючої технології. Такі стандарти використовуються там, де вони можуть відігравати психологічну роль у досягненні цілей.

4. *Калькулювання собівартості продукції* є однією з найважливіших частин системи формування витрат. Калькулювання, крім свого основного призначення, відіграє важливу роль під час вибору виробничої стратегії й при ціноутворенні. Відомості про собівартість дають загальне уявлення про рівень витрат на виробництво окремих видів продукції й усього обсягу.

5. *Аналіз і контроль.* У ході реалізації розроблених планів відбувається контроль за процесом формування витрат. Система контролю будується за схемою, що узагальнює процеси планування і контролю в єдиний управлінський цикл.

Список використаних джерел

1. Адамовська В. С., Брітан Н. В. Удосконалення управлінського обліку витрат операційної діяльності як один з напрямів бізнес-адміністрування. *Агросвіт*. 2015. № 8. С. 58-61.

2. Вініченко І.І., Сітковська А.О., Горнюк Д.І. Особливості управління економічними результатами діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 20. С. 4-8.

3. Дерій В. Термін «витрати» та його трактування для потреб обліку і контролю. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 1(26). С. 154-160

4. Сук Л. К., Сук П. Л. Облік витрат за елементами і статтями. *Облік і фінанси*. 2019. №3. С. 49-54.

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Єгор КАРЕЛІН, здобувач гр. МГЕКЗ-1-24

Наукова керівниця: к.е.н., доц. **Олена ПАВЛЕНКО**

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

(karelin.ye.d@dsau.dp.ua)

Електронний бізнес (e-business) є одним із найдинамічніших напрямів економічного розвитку у ХХІ столітті, який змінює традиційні моделі ведення підприємницької діяльності, способи взаємодії із споживачами та організації внутрішніх бізнес-процесів. Як зазначає Дон Тапскотт, дослідник цифрової економіки, «мережеве суспільство створює нові правила для бізнесу, де перемога залежить від швидкості, відкритості та інноваційності».

Еволюція електронного бізнесу почалася зі створення веб-сайтів компаній у 1990-х роках, але вже сьогодні він охоплює електронну комерцію (e-commerce), мобільні застосунки, фінансові платформи (fintech), краудфандинг, цифрові маркетплейси, сервіси підписки та інші інноваційні бізнес-моделі. За даними McKinsey Global Institute, розвиток e-business стимулює глобальну економіку, створюючи нові робочі місця, розширюючи можливості для малого та середнього бізнесу і відкриваючи нові ринки.

Одним із ключових чинників успіху електронного бізнесу є можливість масштабувати діяльність із мінімальними транзакційними витратами та

виходити на глобальні ринки без фізичної присутності. Як відзначає Томас Фрідман у книзі «Світ плоский», «Інтернет зрівнює шанси для всіх учасників глобальної економіки, незалежно від їхнього географічного розташування». Електронний бізнес забезпечує швидке реагування на зміни попиту, персоналізацію продуктів та послуг, автоматизацію обслуговування клієнтів завдяки технологіям штучного інтелекту та великих даних.

Проте розвиток електронного бізнесу супроводжується і суттєвими викликами. Підвищується конкуренція, особливо серед невеликих підприємств, які змушені конкурувати з глобальними гігантами на кшталт Amazon чи Alibaba. Як зазначає Клаус Шваб, «у цифрову епоху не великі перемагають малих, а швидкі перемагають повільних». Водночас виникають питання кібербезпеки, захисту персональних даних, правового регулювання цифрових транзакцій та електронних контрактів.

Технології мобільного інтернету та соціальні медіа сприяли зміні способів просування брендів та продажу товарів. Сьогодні успішний електронний бізнес орієнтований на багатоканальну комунікацію з клієнтами, використання омніканальних стратегій і активну присутність у цифровому середовищі. Як наголошує Філіп Котлер, «маркетинг у цифрову епоху — це не просто продаж товару, це побудова тривалих стосунків із клієнтом через інтерактивний діалог».

Розвиток електронного бізнесу стимулює інновації у фінансовій сфері: безконтактні платежі, цифрові гаманці, криптовалюти та технології блокчейн змінюють способи обробки фінансових операцій. Це, у свою чергу, сприяє формуванню нової інфраструктури довіри в цифровому середовищі, де швидкість і безпека транзакцій стають критично важливими факторами.

Національні економіки реагують на розвиток e-business шляхом створення стратегій цифровізації, стимулювання підприємництва у сфері ІТ та модернізації законодавчої бази. Програми підтримки стартапів, розвиток цифрових екосистем і міжнародне співробітництво у сфері електронної торгівлі стають важливими складовими економічної політики. Як зазначає

професор Браян Артур, «нова економіка базується на знаннях, а електронний бізнес є її нервовою системою».

Отже, розвиток електронного бізнесу є невід'ємною частиною глобальної цифрової трансформації. Його успіх визначається не лише технологічними інноваціями, а й здатністю підприємств розуміти нові поведінкові моделі споживачів, забезпечувати безпеку даних, будувати довгострокові стосунки із клієнтами та адаптуватися до постійних змін у цифровому середовищі. Як підкреслює Кевін Келлі, «у майбутньому виграють ті компанії, які навчаються рости разом із технологіями, а не просто використовувати їх».

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Олексій КАСАЄВ, магістрант

Науковий керівник: **Алла СІТКОВСЬКА**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Диверсифікація діяльності підприємства стає для аграрних товаровиробників дедалі важливішою. В останні десятиліття багато з них розпочали проект з диверсифікації. Причини цього пов'язані з структурними змінами в економіці, що продовжуються, з можливостями отримання доходу від діяльності в сільському господарстві та від професійних та особистих інтересів товаровиробників. Крім цього, змінився інтерес суспільства до сільського господарства. З одного боку, люди шукають на селі можливості для відпочинку, проведення вільного часу та отримання нових вражень. З іншого боку, вони зацікавлені у збереженні природи та виробництві корисних та екологічних продуктів харчування, виготовлених відповідно до сучасних

вимог гуманізму та сталого розвитку. Аграрні підприємства намагаються адаптуватися до цих змін.

Поняття «диверсифікація» розкривається як процес розширення номенклатури продукції, яку виробляють окремі фірми та об'єднання [1]. Також її розглядають як «один із видів економічного процесу, основна суть якого полягає у розвитку декількох невзаємопов'язаних або обслуговуючих виробництв, розробці нових видів товарів, робіт, послуг» [2].

Диверсифікація створює орієнтири аграрним товаровиробникам для відкриття нових сфер діяльності з застосуванням техніки (роботизація), екології або в соціальній сфері, в основі якої використано вже існуючу структуру підприємства. Наприклад, актуальним напрямом диверсифікації виробництва, у рослинництві є розширення видового і сортового асортименту вирощуваних культур. Це стосується всіх галузей. У кормовиробництві, наприклад, доцільно нарощувати виробництво сої, кормового люпину, а також люцерни, інших цінних культур, що сприяють скороченню дефіциту білка в кормових раціонах для тварин. В овочівництві було б правильним збільшити виробництво цибулі-порею, брюссельської капусти, броколі, кольрабі, шпинату, а також таких традиційних для культур як баштанні культури, щавель, часник тощо. Зазначений процес дозволив би не тільки урізноманітнити та підвищити поживну цінність продуктів харчування для населення, також скоротити невиправданий імпорт овочів, насамперед тих, які можуть успішно вирощуватись у природних умовах країни.

Диверсифікація в суспільно-політичному векторі – шлях до збереження аграрних товаровиробників та структурної стабілізації сільських територій. У зв'язку з цим успіх диверсифікації великою мірою залежить від місцевих ініціатив та діяльності щодо зміцнення та подальшого розвитку сільських регіонів в цілому. Якщо врахувати довгострокові рішення в галузі екології (підвищення її рівня) та захисту клімату, то втілити їх буде неможливо без пильної уваги до диверсифікації. Вона при цьому відіграє головну роль, дедалі більше змінюючи погляд на сільське господарство з боку політики, економіки

та суспільства. Суспільство в цілому потребує збережених та нормально функціонуючих екосистем. З цього погляду, сільське господарство надає суспільству послуги у досягненні цілей у сфері екології, охорони тварин тощо. Для реалізації цих послуг суспільству доведеться надавати все більше коштів, а аграрний сектор і сільські регіони знову набудуть більшого значення для суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія: У 3т. За ред. С. В. Мочерний. Київ: ВУ Академія. 2002. 952 с.
2. Івченко Л. Диверсифікація діяльності підприємств як чинник їх економічного зростання. *Міжнародний збірник наук. праць*. 2016. № 1. С. 101.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Вікторія ЛОСІКОВА, здобувачка групи ЕК-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Ринкова система країни структурується і розвивається завдяки активізації процесів підприємницької діяльності у всіх секторах економіки, що сприяє поширенню конкурентного ринку та підвищує ефективність малого бізнесу. Тим не менш, на сучасному етапі розвитку виникають різноманітні проблеми і перешкоди малим підприємствам. Багато залежить від підтримки з боку держави та відповідних регіональних органів, оскільки діяльність більшості малих підприємств є переважно місцевою для направлення задоволення потреб територіальної громади.

На розвиток малого бізнесу України впливає негативна динаміка головних макроекономічних показників. Зокрема, спад ВВП зумовив скорочення внутрішніх фінансових ресурсів держави та оборотного капіталу

підприємств, зменшення купівельної спроможності населення. Основними макроекономічними чинниками, що впливають на розвиток малого бізнесу, є обмежений внутрішній попит, нестача вільних коштів підприємств, зниження реальних доходів населення, низька інвестиційна активність [1].

В Україні на сучасному етапі розвитку започаткування та ведення підприємницької діяльності часто ускладнюється через низку факторів:

- повномасштабна війна, яка несе негативний вплив на українську економіку у всіх без винятку сегментах. Тривалий військовий конфлікт призвів до серйозних руйнувань інфраструктури, втрати людських ресурсів, збільшення ризиків. Це призвело до зменшення зацікавленості інвесторів. В Україні від початку повномасштабного російського вторгнення релокувалися майже 19 тис. компаній, із них понад 1 тис. переїхали з міста до області. З усієї кількості компаній, які змінили своє розташування від початку повномасштабної війни, трохи більше 1 тис. переїхали з міста до області. Наголошується, що половина з них – понад 600 підприємств – виїхали з Києва, а ще 60 або 5,1% – з Одещини. Станом на лютий 2025 року до першої п'ятірки країн, які виробники розглядають для релокації, увійшли Польща, Чехія, США, Словаччина та Естонія [2];

- обмежений доступ до фінансування, інвесторів та проблеми з доступом до кредитів. Рівень кредитування економіки в Україні залишається невисоким, що обмежує можливості малого та середнього бізнесу для розвитку та оновлення. Рівень кредитування економіки в Україні залишається низьким, що обмежує можливості малого та середнього бізнесу для розширення та модернізації. За даними Українського союзу промисловців і підприємців, рівень кредитування становить лише 15% від ВВП, що значно нижче за показники сусідніх країн;

- **енергетична нестабільність:** перебої з постачанням електроенергії та інші проблеми в енергетиці створюють додаткові перешкоди для бізнесу. Нестабільне енергозабезпечення може призводити до зупинки виробництва та збільшення видатків на альтернативні джерела енергії;

- високий рівень корупції відіграє значну роль, ускладнюючи прозорі бізнес-процеси;
- бюрократичні перепони, які суттєво ускладнюють започаткування бізнесу через тривалі процедури отримання дозволів;
- нестача кваліфікованого персоналу, відсутність практичних навичок підприємливості працівників у веденні бізнесу, недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності у таких важливих секторах, як ІТ, логістика. Підприємствам дедалі складніше відшукати та втримати обдарованих фахівців, що погано позначається на продуктивності та конкурентоспроможності;
- **логістичні труднощі;**
- надмірне втручання органів державної влади в діяльність суб'єкта господарювання.

Таким чином, розвиток підприємництва в Україні стикається з численними викликами, які потребують комплексного підходу та співпраці між державою, бізнесом та громадянськістю. Розв'язання проблем, які стримують розвиток національного підприємництва, посприє підвищенню ефективності підприємницької діяльності, розширенню підприємницького сектору та зменшенню тіньової економіки. Ключову роль у цих перетвореннях має відігравати держава.

Держава має приділяти особливу увагу розвитку малого та середнього бізнесу шляхом удосконалення законодавства та збереження спрощеної системи оподаткування для малих підприємств. Важливу роль у фінансовій підтримці підприємництва повинні відігравати фонди підтримки бізнесу [3].

Список використаних джерел

1. Антипенко Н.В., Васильчук В.В. Сучасні проблеми розвитку підприємств малого бізнесу в умовах національної економіки. Abstracts II International scientific-practical conference «FINANCE: THEORY AND PRACTICE». Kyiv, 2021, National Aviation University. K: NAU,

2021. URL: <https://er.nau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/385d0252-d283-4448-8fe7-1ef0c5b6ff21/content> (дата звернення: 10.04.2025).

2. Від початку 2022 року релокувалися майже 19 тисяч компаній. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3852459-vid-pocatku-2022-roku-relokuvalisa-majze-19-tisac-kompanij-opendatabot.html> (дата звернення: 10.04.2025).

3. Сачинська Л.В. Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. Хмельницький, 2023. № 3. С. 45-48. URL: <https://heraldes.khmnpu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/558/571>

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ, БІЗНЕС, НАЦІОНАЛЬНЕ І ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ОСОБИСТІСТЬ

Михайло МАЗАНКО, здобувач гр. МгЕК-1-24
Наукова керівниця: к.е.н., доц. **Олена ПАВЛЕНКО**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(mazanko.m.a@dsau.dp.ua)

Діджиталізація є одним із ключових чинників сучасної трансформації економіки та суспільства. Як зауважує Клаус Шваб, «те, що ми переживаємо, — це не просто технологічна еволюція, а трансформація суспільства у своїй основі». Вплив цифрових технологій пронизує всі рівні: від глобальних економічних систем до індивідуального досвіду кожної людини.

На макрорівні діджиталізація стимулює перехід економік до нової моделі розвитку, де основним ресурсом стають дані, а ефективність визначається здатністю використовувати цифрові технології для підвищення продуктивності та інноваційності. Міжнародні організації, зокрема Світовий банк, констатують: «Цифрова економіка здатна забезпечити стаке зростання,

розширити можливості для малого бізнесу і зменшити нерівність». Проте одночасно цифровізація створює ризики посилення диспропорцій між країнами, що мають доступ до сучасних технологій, і тими, що залишаються на периферії світового розвитку.

У бізнесі цифровізація докорінно змінює традиційні моделі організації роботи, управління ланцюгами постачання, взаємодії з клієнтами та розробки нових продуктів. Компанії, які успішно інтегрують цифрові інструменти, отримують конкурентні переваги на ринку. Як підкреслює економіст Ерік Бріньолфссон, «найбільша загроза для бізнесу сьогодні — не технології як такі, а невміння адаптуватися до цифрової ери». Діджиталізація стимулює розвиток електронної комерції, фінтеху, індустрії 4.0 та нових форм зайнятості, зокрема гіг-економіки.

На рівні національного суспільства цифровізація створює нові можливості для громадської участі, доступу до послуг і освіти. Електронне урядування, цифрові сервіси в охороні здоров'я та освіті сприяють підвищенню якості життя. Проте виникають і нові виклики — нерівний доступ до цифрових ресурсів, цифрова неграмотність та загрози інформаційної безпеки. Як зазначає Шошана Зубофф, «контроль над даними означає контроль над людьми», тому питання етичного регулювання цифрової сфери стає все актуальнішим.

На глобальному рівні діджиталізація змінює геополітичну структуру світу. Технологічні платформи трансформуються в нових глобальних гравців, здатних впливати на економіки цілих країн. Формується цифрова політика, де визначення норм конфіденційності, кібербезпеки та управління штучним інтелектом стає об'єктом міжнародного діалогу й конкуренції. Відомий футуролог Юваль Ной Харарі зазначає: «Той, хто володіє даними, контролює майбутнє не лише економіки, а й людської еволюції».

На рівні окремої особистості діджиталізація докорінно змінює спосіб життя, навчання, роботи та соціальної взаємодії. Людина стає не лише

споживачем цифрових послуг, а й активним учасником цифрової економіки — творцем контенту, підприємцем, інвестором. Водночас зростає психологічний тиск через постійний інформаційний потік, ризики цифрового вигорання та проблеми конфіденційності. Як пише Ніколас Карр, автор дослідження «Поверхневість», «цифрові технології змінюють не лише те, що ми читаємо, а й те, як ми мислимо». У новій реальності критичним стає питання цифрової грамотності, вміння керувати власною увагою та інформаційним середовищем.

Отже, діджиталізація є багатовимірним процесом, який створює водночас нові можливості та серйозні виклики. Її вплив поширюється на всі рівні — від глобальних економічних систем до внутрішнього світу кожної людини. Майбутнє залежатиме від здатності суспільства балансувати між інноваційністю, етикою та захистом людських цінностей у цифрову епоху.

СУЧАСНІ ФОРМИ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Артем МИКОЛЮК, здобувач групи ЕК-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У сучасній економіці гроші залишаються основою фінансових відносин. Проте з розвитком ринку, технологій та електронної комерції самі гроші зазнали суттєвих змін — від традиційної монети до віртуального коду. Дослідження функціональних форм грошей дозволяє глибше зрозуміти, як працює економіка в реальних умовах і які перспективи чекають на фінансовий сектор у майбутньому.

Формування сучасних грошей відбувалося поступово. Спочатку це були товарні гроші (сіль, хутро, зерно), потім — металеві монети (з бронзи, срібла, золота). Наступним етапом стала поява паперових грошей, за ними — кредитних, депозитних, а згодом і електронних. Кожен новий етап відповідав

сучасним потребам економіки: від зручності обміну до гнучкого управління грошовою масою.

На сьогодні в Україні використовуються чотири основні грошові агрегати:

- M0 – готівка поза банками;
- M1 – M0 плюс кошти на поточних рахунках;
- M2 – M1 плюс строкові депозити;
- M3 – M2 плюс облігації, цінні папери та інші фінансові інструменти.

Кожен агрегат має свій ступінь ліквідності. Найбільш ліквідним є M0 – його можна миттєво використати як платіжний засіб. M3 – найменш ліквідний, але краще підходить для заощадження. Баланс між агрегатами є важливим чинником стабільності грошового ринку.

За даними Національного банку України, у 2023 році грошова маса в країні зросла на 575,4 млрд грн, що свідчить про активізацію економічної діяльності та зростання обсягів коштів в обігу. Водночас у 2024 році темпи зростання уповільнилися: грошова маса зросла на 13,4%, а грошова база – на 7,7%. Це свідчить про поступове стабілізування монетарної політики, а також обережну реакцію НБУ на інфляційні та валютні ризики [2].

Особливу увагу заслуговують електронні гроші, які не мають фізичного носія, але широко застосовуються для безготівкових розрахунків – через банківські картки, електронні гаманці, мобільні застосунки, QR-коди, NFC та інші інноваційні платформи. Сьогодні вони стали основним інструментом розрахунків в онлайн-торгівлі, у сфері послуг, доставки та електронного банкінгу.

Разом із тим, розвиток нових форм грошей супроводжується і викликами. Серед ключових проблем: низький рівень фінансової грамотності населення, нерівномірний розвиток банківської інфраструктури, недостатній рівень довіри до національної валюти. За оцінками експертів, на руках у населення перебуває до 60 мільярдів доларів США у готівці, що створює значний виклик для монетарної політики.

Вперше офіційне визначення електронних грошей в Україні було запроваджено лише у 2008 році. Згідно з постановою НБУ №178, їх мають право емінувати лише банки за встановленими правилами. Водночас сучасні тенденції – зростання популярності криптовалют і міжнародних платіжних платформ (PayPal, Revolut, Wise тощо) – потребують більш гнучкого й адаптивного законодавчого підходу [1].

Перспективним напрямом є впровадження цифрової гривні (е-гривні) – державної валюти в електронній формі, яка матиме повноцінний статус законного платіжного засобу. Це не криптовалюта, а централізовано емітовані гроші, які контролюватимуться Національним банком України. Запровадження е-гривні покликане посилити довіру до безготівкових платежів, підвищити прозорість грошового обігу та розширити фінансову інклюзію.

У 2025 році заплановано пілотний проєкт з тестування е-гривні. Вона розглядатиметься як засіб для роздрібних та міжбанківських розрахунків, державних виплат, а також як основа для інноваційних фінансових технологій – зокрема, «розумних контрактів». Перехідний період для банків продовжено, щоб узгодити всі нормативні та технологічні деталі. Експерти прогнозують, що е-гривня зможе скоротити обсяг готівки в обігу, зменшити тіньовий сектор та стимулювати розвиток цифрової економіки [3].

Таким чином, сучасні гроші – це не просто засіб обміну, а складне соціально-економічне явище, що поєднує в собі технології, довіру, економічну стратегію та фінансову культуру. Їхня трансформація – це логічна відповідь на виклики часу і свідчення еволюції нашого суспільства в умовах цифрової доби.

Список використаних джерел

1. Постанова Правління Національного банку України №178 від 25.06.2008 Про затвердження Положення про електронні гроші в Україні.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0688-08#Text>

2. Зростання грошової маси та бази в Україні у 2024 р. сповільнилося до 13,4% і 7,7%. НБУ. URL: <https://bin.ua/news/finance/finances/325498-zrostannya-groshovoyi-masi-ta-bazi-v-ukrayini-u.html> (дата звернення 16.04.2025).

3. Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку України. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia> (дата звернення: 18.04.2025).

BIG DATA В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

Віталій МІЩЕНКО, здобувач гр. МгЕК-1-24
Наукова керівниця: к.е.н., доц. **Олена ПАВЛЕНКО**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(mischenko.v.g@dsau.dp.ua)

Big Data стала однією з найважливіших складових сучасних систем управління в бізнесі, економіці та державному секторі. Її вплив виходить далеко за межі технологій, змінюючи принципи ухвалення рішень, організації процесів та визначення стратегічних пріоритетів. Як зазначає Віктор Майер-Шенбергер, один із провідних дослідників у сфері Big Data, «дані — це нова нафта, але, на відміну від нафти, їх вартість полягає не в зберіганні, а в умінні їх використовувати».

У системах управління Big Data забезпечує новий рівень аналітики, що дозволяє приймати рішення на основі глибокого аналізу масивів інформації у реальному часі. Завдяки алгоритмам машинного навчання та методам штучного інтелекту управлінці можуть не лише оцінювати минулі результати, а й моделювати майбутні сценарії розвитку. Як зазначає Ерік Бріньолфссон, «в епоху великих даних здатність ставити правильні запитання стає ціннішою за саму інформацію».

У бізнесі використання Big Data стало ключем до персоналізації пропозицій, оптимізації ланцюгів постачання, прогнозування поведінки споживачів і виявлення нових можливостей для зростання. Amazon, Netflix,

Uber — ці компанії побудували свої бізнес-моделі на глибокому розумінні даних про користувачів, що дозволяє їм випереджати конкурентів на крок. Джон Нейзбіт ще у 1982 році передбачав: «Майбутнє належить тим, хто може інтерпретувати інформаційні потоки швидше за інших».

У державному управлінні Big Data відкриває можливості для створення розумних міст, вдосконалення систем охорони здоров'я, освіти, безпеки та транспорту. Програми прогнозного аналізу допомагають ефективніше розподіляти ресурси, боротися з шахрайством і забезпечувати прозорість процесів. Як стверджує Юваль Ной Харарі, «держави, яка вміє обробляти дані, може стати найбільшою рушійною силою інновацій або — найбільшим інструментом контролю». Це твердження підкреслює не лише переваги, а й виклики, пов'язані з використанням великих даних, особливо у питаннях конфіденційності, безпеки та етики.

Одним із найбільших викликів використання Big Data в системах управління є потреба у високій якості даних, розвитку аналітичної культури та компетенцій співробітників. Збирати великі обсяги інформації недостатньо; необхідно забезпечити їхню релевантність, точність і правильну інтерпретацію. Як зауважив Томас Девенпорт, експерт із аналітики, «успіх із великими даними починається не з технологій, а з мислення». Без належної стратегії роботи з даними компанії та організації ризикують потонути у надлишку інформації, не отримавши від неї реальної цінності.

Важливо також враховувати етичні аспекти використання Big Data у системах управління. Маніпулювання даними, порушення права на приватність, алгоритмічна дискримінація можуть призвести до втрати довіри громадськості та виникнення правових ризиків. Кейт Кроуфорд, дослідниця етики даних, зазначає: «Великі дані не є об'єктивними; вони завжди несуть слід рішень і упереджень, закладених у процесі їх збору та аналізу».

Таким чином, Big Data стає фундаментальним ресурсом у системі управління, забезпечуючи конкурентні переваги, підвищення ефективності та якісні трансформації процесів. Проте справжня цінність великих даних

розкривається лише за умов стратегічного мислення, розвитку аналітичних компетенцій і дотримання етичних принципів. Майбутнє управління належить тим, хто зможе не лише збирати дані, а й мудро їх інтерпретувати, перетворюючи на реальні знання та інновації.

МЕГАТРЕНДИ ТА ПЕРЕЛОМНІ МОМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Олена ПАВЛЕНКО, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(pavlenko.o.s@dsau.dp.ua)

Цифрова економіка стала однією з провідних рушійних сил глобальної трансформації суспільства та бізнесу. За словами Клауса Шваба, засновника Всесвітнього економічного форуму, «у світі Четвертої промислової революції переможцями стануть ті, хто швидко адаптується». Інтенсивне впровадження цифрових технологій змінює моделі виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг. У цьому контексті особливої уваги набувають мегатренди та критичні переломні моменти цифрової еволюції.

Одним із найпотужніших мегатрендів є стрімкий розвиток штучного інтелекту та автоматизації. Ендрю Нг, експерт у сфері AI, зазначає: «Штучний інтелект — це нова електрика, яка змінить усі галузі». Автоматизація сприяє підвищенню продуктивності, водночас створюючи виклики для ринку праці через зменшення потреби у рутинних професіях. Наступним мегатрендом є масштабна інтеграція Інтернету речей (IoT) у промислові та побутові процеси. Кевін Ештон, автор терміну «Інтернет речей», наголошував: «Речі, що самі збирають і передають інформацію, стають основою нової індустріальної революції». IoT відкриває можливості для глибшого аналізу даних і підвищення ефективності в усіх секторах економіки.

Не менш вагомим є розвиток цифрових фінансів та фінтеху. За словами Крістін Лагард, директора Європейського центрального банку, «цифрові валюти можуть радикально змінити фінансову екосистему, зробивши її

інклюзивнішою та ефективнішою». Поява криптовалют, технологій блокчейн і децентралізованих фінансових систем (DeFi) формує нову архітектуру фінансових послуг. Одночасно з цим відбувається зростання платформної економіки, де великі цифрові платформи на кшталт Amazon, Google та Uber координують мільйони користувачів і постачальників. Маршалл ван Алстайн слушно зауважує: «Платформи виграють не тому, що виробляють більше, а тому, що координують краще».

Разом із масштабною цифровізацією зростає актуальність питань кібербезпеки та захисту даних. Як підкреслює Грегорі Гонзалес, «у цифрову епоху довіра стає головною валютою». Захист персональної інформації, боротьба з кібератаками та побудова надійних систем безпеки стають базовими умовами сталого розвитку цифрової економіки.

Серед переломних моментів цифрової економіки слід особливо відзначити пандемію COVID-19, яка виступила каталізатором глобальної цифрової трансформації. Нуріель Рубіні справедливо підкреслив: «COVID-19 не створив нові тренди, а прискорив ті, що вже визрівали». Перехід до дистанційної роботи, онлайн-освіти та електронної комерції сформував нові сталі поведінкові моделі. Іншим важливим зламом є перехід до Web 3.0 та розвиток метавсесвітів. Гевін Вуд, один із творців Ethereum, стверджує: «Web 3.0 — це Інтернет без посередників, де користувачі самі керують своїми даними». Ця парадигма обіцяє радикальну демократизацію цифрового простору.

Не менш суттєвим є регуляторне реагування держав на виклики цифровізації. Шошана Зубофф у праці «Вік спостереження» наголошує: «Без належного контролю цифрова економіка може перетворити демократію на продукт». Формування етичних стандартів обробки даних, регулювання діяльності великих технологічних компаній та захист прав споживачів стають центральними темами політичного порядку денного. Водночас новим стратегічним напрямом виступає зелена цифровізація. За словами

Генерального секретаря ООН Антоніо Гутерреша, «технології повинні працювати не лише на розвиток, а й на стійкість планети». Поєднання цифрових технологій і принципів сталого розвитку відкриває нові можливості для побудови екологічно дружньої економіки.

Отже, мегатренди та переломні моменти цифрової економіки визначають нові вектори глобального економічного розвитку. Успішна адаптація до цих змін вимагатиме стратегічної гнучкості, цифрової грамотності, інноваційності та відповідальної політики в сфері даних. Як підкреслює Клаус Шваб, «успіх у цифрову епоху визначатиметься не лише технологіями, а й здатністю зрозуміти глибші зміни у суспільстві».

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ

Олександр ПАНЧОХА, здобувач групи АспЕК-23

Науковий керівник: **Сергій ВАСИЛЬСВ**,

к.е.н., доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У науковій літературі не існує єдиного визначення поняття «конкурентоспроможність», а також не має загальноприйнятого набору показників, які б характеризували цей термін. Відсутня система чинників, які допомагають зрозуміти причини розвитку одних підприємства та банкрутства інших. Це стосується як економічної сутності конкурентоспроможності аграрних підприємств так і результативних наслідків в соціально-політичній сфері діяльності країни.

Основи поняття конкуренції започатковуються з середини XVIII століття, коли А. Сміт сформулював теорію абсолютних переваг та принцип «невидимої руки». Саме тоді він виявив важливість конкурентної боротьби. А. Сміт розробив ефективний механізм, в основу якого був покладений принцип

вільної конкуренції. Таким чином, на його думку, можна було б досягти оптимального використання ресурсів, а також врівноважити норму прибутку [1; 2]. Вже в XX сторіччі були визначені загальні уявлення сутності конкуренції та виокремлено 4 основні класичні моделі: чистої (досконалої) конкуренції, монополістичної, олігополістичної конкуренції та чистої монополії [4].

Досконала конкуренція: на ринку присутня велика кількість продавців та покупців, які не можуть впливати на ринкову ціну; товари характеризуються своєю однорідністю; попит дуже еластичний; вільний вхід або вихід до ринку; всі учасники ринку мають повний доступ до інформації.

Монополістична конкуренція: на ринку відносно значна кількість продавців, які пропонують схожу продукцію, але вона не є ідентичною; попит еластичний; присутній невеликий діапазон над контролем цін; практикуються не цінові методи конкурентної боротьби.

Олігополістична конкуренція: на ринку присутня відносно невелика кількість товаровиробників, які можуть впливати на ринкову ціну через неоднорідність пропонованої продукції; продавці чутливі до дій інших підприємств; здійснюються не цінові методи конкуренції; наявні відносно великі перешкоди до вступу або виходу на ринок.

Чиста монополія: на ринку всього лише один товаровиробник, що пропонує свою продукцію, в якій не має замінників; значний контроль над цінами; попит нееластичний; значні бар'єри входу на ринок.

В країнах з розвинутою економікою понад 75% підприємств функціонують в умовах монополістичної конкуренції. Причому ринок споживчих товарів представлено середніми та дрібними фірмами, підприємствами, в якому не має явних лідерів, які б суттєво впливали на розвиток та тенденції цієї галузі виробництва [2; 3]. В 1970-х роках вперше поняття «конкурентоспроможність» описав американський економіст М. Портер, в основу якого було покладено концепцію рушійних сил конкурентної боротьби. Свої думки він аргументував так: «В будь-якій галузі економіки –

неважливо, чи діє вона лише на внутрішньому ринку, чи на зовнішньому, – суть, конкуренції визначається дією таких сил, як: загроза появи нових конкурентів; загроза появи нових товарів чи послуг-замінників; здатність постачальників і покупців торгуватись; суперництвом між собою уже наявних конкурентів; впливом» [1]. Окрім зазначених п'яти сил важливою є державна політика, оскільки вона перебуває у нерозривному взаємозв'язку з іншими компонентами, які знаходяться під її контролем та створюють ринкову кон'юнктуру. Світова практика доводить, що саме держава повинна відігравати координуючу роль у розвитку конкурентних відносин.

Поняття «конкурентоспроможності» вітчизняні вчені почали досліджувати під час економічних реформ 1990-х років, які стали поштовхом до розвитку конкуренції на українському ринку. На сьогодні постало питання пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств на ринку, розвитку більш ефективних форм та методів діяльності підприємства. В результаті загострення конкуренції встановлюється більш ефективний механізм економічної системи, з'являються нові форми та способи виробництва, визначається рівень цін та споживчих витрат, спостерігається розвиток в науковій та технічній сфері.

Враховуючи результати термінологічного аналізу, пропонуємо стверджувати, що конкурентоспроможність – це здатність підприємств у процесі конкурентної боротьби отримувати кращі результати, які зумовлені використанням власних конкурентних переваг і вмінням пристосовуватись до ринкових змін внутрішнього та зовнішнього середовища з метою досягнення достатнього забезпечення споживачів товарами та послугами при збільшенні прибутковості підприємства.

Існує певна система факторів що впливає на конкурентоспроможність підприємств. В аграрній сфері доречно їх поділяти на ті, що створюються (керовані) та на ті, що враховуються (некеровані). Український аграрний сектор виробництва потребує нагального підвищення конкурентоспроможності за рахунок введення нових технологій,

вдосконалення управління якістю продукції та підвищення її стандартів, що в підсумку надасть поштовх експортному потенціалу вітчизняних товаровиробників.

Список використаних джерел

1. Броницький О.М. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: чинники та підходи до визначення. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. Вип. 127. Харків: ХНТУСГ. 2022. 326 с.
2. Вініченко І.І., Крючкова Ж.В. Ключові чинники впливу на конкурентоспроможність аграрних підприємств. *Економіка і держава*. 2017. № 4. С. 32-37.
3. Грицишин Н. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Вісник Львівського університету*. Серія економічна. Вип. 33. 2024. С.431-436.
4. Малік М.Й., Нужна О.А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: [монографія.] К.: Інститут аграрної економіки, 2007. 270 с.

РОЛЬ РОЗВИТКУ РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Юрій ПРИХОДЬКО, аспірант кафедри економіки
Науковий керівник: **Ігор ВІНІЧЕНКО**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Yrist7x@gmail.com

Ринок небанківських фінансових послуг (РНБФП) є невід'ємною та дедалі важливішою складовою фінансової системи України. Він функціонує паралельно з банківським сектором, пропонуючи специфічний набір фінансових продуктів та послуг, що задовольняють різноманітні потреби економічних агентів. Закон України "Про фінансові послуги та фінансові

компанії" (№ 1953-IX) визначає ключові терміни, такі як "фінансова послуга", "фінансова установа" та "небанківська фінансова установа" (НБФУ), окреслюючи юридичні рамки діяльності.[1] НБФУ визначається як фінансова установа, що надає фінансові послуги, крім залучення вкладів (депозитів) та деяких інших, специфічних для банків.[1] Академічні джерела доповнюють це, визначаючи ринок як систему правовідносин щодо операцій з фінансовими ресурсами, здійснюваних спеціалізованими установами. Національний банк України (НБУ), як ключовий регулятор, окреслює ринок через сферу свого нагляду, яка охоплює страховиків, кредитні спілки, фінансові компанії, ломбарди та небанківських надавачів платіжних послуг.

Значення небанківського сектору зростає як у світовому масштабі, так і в Україні, оскільки він відіграє ключову роль у мобілізації, розподілі та перерозподілі фінансових ресурсів. Останні роки були періодом фундаментальних змін для РНБФП України. Ключовою трансформацією стала реформа "Спліт", ініційована Законом № 79-IX від 12.09.2019. Ця реформа ліквідувала Національну комісію, що здійснювала державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), і розподілила її повноваження між НБУ та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). [2] Метою реформи було підвищення ефективності регулювання, забезпечення фінансової стабільності, прозорості ринку та його наближення до міжнародних стандартів, зокрема європейських.

Розвиток ринку небанківських фінансових послуг справляє багатогранний вплив на національну економіку, виходячи за межі простого надання фінансових продуктів, стимулюючи конкуренцію та інновації.

Наявність активного та різноманітного сектору НБФП посилює конкуренцію у фінансовій системі в цілому. Конкуруючи між собою та з банками, НБФУ стимулюють підвищення якості послуг, зниження їх вартості та пошук більш ефективних рішень. Саме небанківські установи, особливо ті, що працюють у сфері фінансових технологій (FinTech), часто виступають рушіями інновацій. Вони впроваджують нові продукти (наприклад,

мікрокредити онлайн, параметричне страхування), використовують нові канали дистрибуції (мобільні додатки, онлайн-платформи) та застосовують передові технології (штучний інтелект для оцінки ризиків, блокчейн).[3] Ці інновації не лише покращують клієнтський досвід, але й можуть підвищувати загальну ефективність фінансового сектору та сприяти продуктивності економіки через оптимізацію процесів та зниження трансакційних витрат.

Розвинений ринок НБФП сприяє диверсифікації джерел фінансування в економіці, зменшуючи залежність виключно від банківського сектору. Це підвищує загальну стійкість фінансової системи до шоків, оскільки проблеми в одному сегменті (наприклад, банківському) можуть бути частково компенсовані стабільністю іншого.[4] Страховий сектор відіграє особливо важливу роль в абсорбції шоків, компенсуючи збитки підприємств та населення внаслідок непередбачуваних подій, що допомагає прискорити відновлення економічної активності. Незважаючи на виклики війни, сектор НБФП продемонстрував певну стійкість, продовжуючи надавати послуги та підтримуючи функціонування фінансової системи.[5] НБУ визнає важливість цього сектору для "фінансової оборони" країни.[5] Таким чином, сильний та диверсифікований небанківський сектор є важливим елементом загальної економічної стійкості.

Водночас ринок НБФП України стоїть перед серйозними викликами. Необхідно знайти баланс між посиленням регулювання, спрямованим на забезпечення стабільності, прозорості та захисту прав споживачів, та створенням сприятливих умов для розвитку інновацій та збереження доступу до фінансових послуг для всіх верств населення. Триваюча війна створює значні операційні та фінансові ризики, вимагаючи постійної адаптації як від учасників ринку, так і від регуляторів. Цифрова трансформація відкриває величезні можливості, але також потребує управління новими ризиками, зокрема у сфері кібербезпеки та захисту даних.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
2. Укрінформ: НБУ прийняв повноваження з регулювання ринків небанківських фінпослуг, <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3054672-nbu-prijnav-povnovazenna-z-reguluvanna-rinkiv-nebankivskih-finposlug.html>
3. Міністерство економіки України: Інституції, що забезпечують підтримку інноваційної діяльності, <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9e09cb5a-4c6e-4bc2-8445-4a4e1ebdbd76&title=Institutsii-SchoZabezpechuiutPidtrimkuInnovatsiinoiDiialnosti>
4. Клименко О.В. Розвиток системи регулювання небанківських фінансових послуг в Україні / О.В. Клименко // Економіка України. – 2014. – № 5. – С. 58–68
5. НБУ: Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року, <https://bank.gov.ua/ua/files/vCtfACbXokFnRhX>

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН В АГРОБІЗНЕСІ

Андрій СІРІНЬОК, здобувач групи АспЕК-23
 Науковий керівник: **Віталій ОЛЕКСЮК**,
 к.е.н., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Ефективність функціонування агробізнесу в значній мірі визначається системою інтеграційних взаємовідносин між його галузями та підприємствами. Формування інтеграційних взаємовідносин повинно здійснюватися на принципах конкуренції та підприємництва, які передбачають вільний вибір партнерів для договірних відносин [4]. Вважаємо, що важливою задачею розробки економічного механізму розвитку й удосконалювання міжгалузевих і міжгосподарських зв'язків є врахування інтересів підприємств агробізнесу. Урахування інтересу – це не самоціль, а

необхідність його використання для забезпечення максимальної ефективності кінцевих результатів.

Формування інтеграційних взаємовідносин підприємств на основі їх погоджених дій і зусиль розглядається як засіб забезпечення єдності цілей кооперативного та інтегрованого виробництва, спрямованих на скорочення втрат і підвищення якості виробленої продукції, збільшення асортименту виробленої продукції, видів виробничо-технологічних послуг, що характеризують подальше підвищення рівня суспільного поділу праці [1; 3]. Виробнича передумова необхідності подальшого розвитку інтеграції і кооперації – це вимога прогресивної технології. В умовах удосконалення агропромислового виробництва прогресивні техніка і технології є факторами спеціалізації, які сприяють процесам концентрації і кооперації на основі поділу праці. Перехід на новий рівень організації зв'язків підвищує роль економічного механізму в розвитку інтеграції і кооперації. Організаційна передумова необхідності більш тісних зв'язків і їхнє зміцнення – це підвищення ступеня самостійності організацій і об'єднань, який реалізується через можливість підприємств виходити на прямі зв'язки й укладати самостійно господарські договори [2].

В економічних взаємовідносинах мають місце об'єктивні і суб'єктивні протиріччя. Система таких взаємин складається з протиріч як джерел їх функціонування і розвитку. Постійне вирішення і відтворення протиріч є закономірністю здійснення економічних процесів. Уже сам факт, що є відношення, означає, що в ньому є дві сторони, які відносяться одна до іншої. Кожну з цих сторін ми розглядаємо окремо, з цього випливає характер їх відносин, взаємодії. При цьому простежуються протиріччя, які вимагають свого вирішення.

Функції інтеграційних взаємовідносин, як результат поглиблення суспільного поділу праці в агробізнесі, зводяться до забезпечення взаємодії структурних елементів кооперативного та інтегрованого виробництва й обміну між ними продуктами, послугами, спрямованими на реалізацію

взаємних інтересів. Узгоджений розвиток зв'язків повинен забезпечувати не тільки єдність кінцевої мети, але і синхронність, пропорційність, ритмічність роботи всіх ланок єдиного технологічного ланцюга кооперативного й інтегрованого виробництва.

Механізм інтеграційних взаємовідносин розробляється на певній стадії кооперативних або інтегрованих формувань і визначає зміст всіх інших блоків цього механізму. При цьому зростає роль планування в забезпеченні погодженої діяльності кооперативних та інтегрованих підприємств і організацій. Їхній взаємозв'язок і взаємозалежність потребують від них злагодженої роботи, чіткого виконання планів кількості, якості, і термінам виробництва продукції. Збалансований розвиток виробництва на всіх стадіях єдиного технологічного процесу обумовлює необхідність дотримання пропорцій виробництва в технологічному ланцюзі. Весь механізм взаємовідносин господарюючих суб'єктів повинен ґрунтуватися на нормативній основі. У процесі суспільного поділу праці, розвитку виробничо-економічних зв'язків договірна форма взаємовідносин виступає як об'єктивна необхідність.

Інтеграційні взаємовідносини ґрунтуються на широкому використанні таких економічних категорій, як собівартість, ціна, прибуток, рентабельність тощо. Вся сукупність елементів взаємовідносин дуже рухлива, вона виявляється в тісному переплетенні і знаходиться в динамічному та взаємному розвитку. Сутність механізму регулювання економічних взаємовідносин виражається в дотриманні еквівалентного обміну результатами праці учасників кооперації й інтеграції, спрямованого на забезпечення взаємовигідної їх участі в спільній діяльності, виконання кожним з них планових завдань, рішення соціально-економічних проблем.

Стрижнем загальної сукупності всіх елементів інтеграційних взаємовідносин є розподільчі відносини. Через них реалізується економічна зацікавленість учасників кооперації та інтеграції в спільній діяльності. Регулювання економічних взаємовідносин учасників кооперації й інтеграції

припускає виражений системний підхід рішення цих проблем. Вони повинні охоплювати всю сукупність організаційно-управлінських, виробничо-технологічних, фінансово-економічних зв'язків, оскільки ці зв'язки знаходяться в тісному взаємозв'язку і взаємодії.

Дослідженнями встановлено, що в основі удосконалювання системи інтеграційних взаємовідносин підприємств і організацій повинні знаходитися наступні принципи: погоджене поєднання економічних інтересів; еквівалентність в обміні продукції; рівноправність сторін; пріоритет споживача продукції і послуг на основі надання йому реальної можливості впливати економічними методами на виробника; поєднання самостійності підприємств і державного їх регулювання; забезпечення взаємної матеріальної зацікавленості і відповідальності за дотримання договірних зобов'язань; погодженість спільних дій партнерів.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Бутко М. П., Родін В. С. Агропромислова інтеграція як шлях до активізації аграрного виробництва. *Агросвіт*. 2010. № 3. С.10-13.
- Вініченко І.І., Дідур К.М., Лінник Є.В., Стратегічні напрями забезпечення продовольчої безпеки України. *Агросвіт*. 2024. № 22. С. 4-12.
3. Корецька С.О. Економічний механізм розвитку агропромислової інтеграції. *Агросвіт*. 2012. № 7. С. 10-14.
4. Макаренко П. М., Пілявський В. І. Організація формування та ефективного управління агрохолдингами. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент»*. 2011. Вип. 2 (45). С. 21-24.

ЗЕМЛЯ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ЗАСІБ ВИРОБНИЦТВА

Максим ТАРАСОВ, здобувач групи АспЕК-23

Науковий керівник: **Віталій ОЛЕКСЮК**,

к.е.н., доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Використання певної ділянки земної поверхні – вихідна умова всього життєзабезпечення людини: земельна ділянка надає їй простір, у межах якого вона спроможна здійснювати власну діяльність, а також користуватися природним теплом і світлом, повітрям і дощем, за певної відстані від інших предметів та людей, а також налагодження відносин власника ділянки з іншими людьми. Для землевласника земельна ділянка є засобом задоволення потреб в продуктах як рослинного, так і тваринного походження. Для досягнення цієї мети земля як засіб виробництва повинна відповідати певним технічним і хімічним властивостям. Сукупність таких властивостей і складає її природну родючість. Продуктивність землі залежить від вмісту в ній поживних речовин, придатних для розвитку рослин, структури ґрунтів та інших біологічних і кліматичних чинників, які формуються в результаті багатовікового розвитку природних процесів [1; 3].

Після включення землі в господарський обіг її родючість відтворюється й підвищується внесенням добрив, удосконаленням техніки і технології обробітку ґрунту (економічна родючість), тобто на основі науково-технічного прогресу. Найсприятливіші умови для підвищення врожайності ґрунтів створюються за рахунок раціонального поєднання природних і штучних виробничих можливостей. Поєднання зазначених чинників створює реальну родючість землі і є найважливішою передумовою її продуктивності.

Найпрезентативніший показник родючості землі – це створення максимально можливого обсягу виробництва споживних цінностей сільськогосподарських культур. Підвищення урожайності культур та продуктивності тварин безпосередньо свідчить про підвищення якості ґрунтів,

їхніх споживних переваг. Вони повністю спростовують мальтузіанські й неомальтузіанські теорії і так званий закон спадної родючості. Останній перебуває у суперечності з однією з найважливіших особливостей землі - засобу виробництва, що полягає у законі зростання споживної вартості землі у сільськогосподарському обігу (за умови її раціонального використання). Тому більшість розвинутих країн світу з метою зростання споживної вартості землі та її раціонального використання інвестують значні капіталовкладення у виробництво мінеральних добрив, меліорацію, поліпшення системи землеробства з урахуванням кліматичних та інших умов [2; 5].

Специфіка землі, яка впливає з її основної природної властивості – родючості, полягає і в тому, що у разі спрямованості виробничого процесу на обробіток ґрунту, підтримання або підвищення родючості, земля виступає як предмет праці; однак вона є і засобом праці [4]. Здатність землі забезпечувати сільськогосподарські культури необхідними поживними речовинами перетворює її на своєрідне знаряддя праці, оскільки людина не тільки використовує технічні, хімічні та інші процеси, що відбуваються в ґрунті, але й спрямовує їхню дію в необхідному напрямі.

Земля як матерія є вічною, а як капітал – не більш вічна, ніж будь-який інший капітал, продуктивне використання якого приносить дохід його власнику. Земля-капітал – це основний капітал, який зношується. Тому функціонування землі як капіталу можливе лише за умови його постійного відтворення за рахунок додаткових вкладень праці та коштів в одні й ті ж самі земельні ділянки. І здійснювати це слід на прогресивній технічній і технологічній основі. Увесь наведений комплекс особливостей землі потрібно враховувати в процесі формування нового господаря на землі, економічно заінтересованого і здатного до збереження природних властивостей зазначеного унікального засобу виробництва у сільському господарстві та водночас примножувати їх у процесі високоефективного використання.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Кобець Є.А., Серeda О.О. Формування інструментів регулювання ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 3-4. С. 4-9.
2. Гулінчук Р.М. Ефективність використання потенціалу земель сільськогосподарського призначення в Київській області. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4337>.
3. Сєдов А.О. Земельно-ресурсний потенціал як основа ефективного сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2012. № 11(37). С. 154–160.
4. Сохнич А.Я., Грушкевич Г.С. Особливості використання земельних ресурсів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2015. Вип. 13. С. 162–165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_38.
5. Трофименко Н.В. Стан та ефективність використання сільськогосподарських земель землевласниками та землекористувачами. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2015. № 2(51). Т. 2. С. 12–20.

КОНЦЕПЦІЯ ЛОГІСТИКИ В УПРАВЛІННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Андрій ТИМЧУК, здобувач групи АспЕК-23
Науковий керівник: **Катерина ДІДУР**,
к.е.н., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сьогодні підприємства агровиробництва стикаються зі значною низкою проблем, що виходять як із зовнішнього, так і формуються у внутрішньому середовищі. Все це негативно відображається на конкурентоздатності вітчизняної економіки та стосується, зокрема, втрати конкурентних переваг у сільськогосподарському виробництві. Суттєвою проблемою для держави є

низький рівень конкурентоспроможності більшості сільськогосподарських підприємств [5]. Пояснюється це передусім неефективністю системи управління на мікро- і макрорівнях, відсутністю чіткої стратегії стійкого розвитку підприємств на перспективу в умовах жорсткої конкуренції і кон'юнктури ринку, що динамічно змінюється. Усвідомлення цього дозволить визначити шляхи розв'язання, в тому числі спрямування організаційних аспектів управління. Це стосується застосування нових підходів, які повинні бути спрямованими на належне функціонування сфери обігу, раціональне забезпечення необхідними ресурсами як підприємства в цілому, так і виробництва, зокрема; оптову торгівлю засобами виробництва, налагодження прямих зв'язків між постачальниками і споживачами продукції, раціоналізацію транспортного обслуговування [3; 4].

На нашу думку, здатність пристосовуватись потребує системної інтеграції різних сфер управлінської діяльності підприємства, метою якої є досягнення максимальної ефективності. Цим вимогам відповідає відносно новий для вітчизняної економіки науково-практичний напрям управління – логістика. Сьогодні логістика використовується у виробництві, товаропросуванні, розподілі та споживанні товарів. При цьому її головним завданням є забезпечення споживачів продукцією з мінімальними затратами. Логістика має вагоме економічне значення в підтримці та підвищенні прибутковості підприємств. Вона активно використовується в господарській діяльності, сприяє оптимізації товарних запасів, істотному скороченню терміну доставки товарів, прискоренню процесу отримання інформації, підвищенню рівня сервісного обслуговування. Її застосовують в управлінні транспортом, складським господарством, запасами, персоналом, в організації інформаційних систем, комерційній діяльності. Логістика стала філософією ведення бізнесу, заснованою на розумінні його цілісності, його систематичності, переході до процесного управління [1; 2].

Враховуючи багатогранність логістики, слід констатувати відсутність єдиного підходу до її визначення. Ґрунтуючись на численних дослідженнях

авторів, слід зазначити, що вона являє собою: науку про управління потоками; науково-практичний напрям господарювання; філософію ведення бізнесу, концепцію мислення; спосіб організації діяльності; сукупність різних видів діяльності; функцію підприємства; певний процес; міждисциплінарний науковий напрямок.

На основі виділення спільного в різних підходах до тлумачення поняття «логістика», можемо запропонувати таке її визначення: логістика – наука і практика менеджменту, що дозволяє цілеспрямовано впливати на поточкові процеси шляхом інтеграції різних сфер управлінської діяльності з метою досягнення ефективності та економічності (мінімізація витрат, раціональна організація процесів, підвищення прибутку), а також задоволення потреб споживачів. Більшість науковців сходиться в думці стосовно необхідності вивчення і застосування логістики на основі розуміння основної ідеї логістичного підходу, що полягає в зміні пріоритетів між різними видами господарської діяльності на користь посилення значимості діяльності з управління матеріальним потоком. Прийняття концепції логістики – системи поглядів на вдосконалення господарської діяльності шляхом раціоналізації управління матеріальними потоками – вимагає комплексного підходу до управління системою каналів, через які надходять на підприємство, вибувають з нього, а також переміщують всередині нього всі матеріальні елементи в процесі виробництва та розподілу. Концепція забезпечує єдність та узгодженість дій всіх функціональних підрозділів підприємства. Вона вказує напрям, у якому слід розвивати логістичну систему підприємства.

Вирішення проблеми застосування концепції логістики до вітчизняної системи управління потребує її адаптації до особливостей сільського господарства, а також необхідності створення відповідної науково-практичної бази. Специфіка галузі визначає особливе відношення до процесів постачання підприємств усіма видами сировини і матеріалів, оскільки вирощування рослин і тварин та підтримка високої продуктивності вимагає особливої уваги до якості сировини, що постачається, своєчасності постачань. З огляду на

швидкопсувний характер готової продукції тваринництва і сезонність рослинницької продукції, немаловажну роль грають процеси вибору ефективних каналів розподілу і доведення продукції до кінцевого споживача.

Застосування концепції логістики до процесів виробництва дозволяє з максимальною ефективністю використати потенціал системного підходу, що створює передумови стійкого розвитку підприємств. З іншого боку, зростання конкуренції на вітчизняному та зарубіжному ринках, розширення номенклатури продукції, збільшення її обсягів вимагає пошуку нових конкурентних переваг, що зумовлює прагнення до нових управлінських рішень. Логістичний підхід до управління діяльністю сільськогосподарського підприємства змінює пріоритети в управлінні ресурсами з кінцевого продукту на потокові процеси, що дозволяє розглядати як основу функціонування підприємства рух матеріальних та супутніх потоків. Одним із стратегічних завдань при цьому стає задоволення потреб споживачів за допомогою забезпечення ефективної взаємодії підсистем підприємства, пов'язаних з поточковими процесами.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Дідур К.М., Лінник Є.В., Стратегічні напрями забезпечення продовольчої безпеки України. *Агросвіт*. 2024. № 22. С. 4-12.
2. Косарева Т.В. Аграрна логістика: сутність і багатоаспектність. *Економіка АПК*. К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки". 2008. № 10. С. 37-43.
3. Вишневська О.М. Особливості логістичних систем сільськогосподарських підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 7. 2015. С. 106-109.
4. Гуторов О.І. Логістика: навч. посібник. Харк. нац. аграр. Ун-т. Харків: Міськдрук. 2011. 322 с.
5. Vinichenko I., Vasil'ev S., Pomazan L. Features and optimization of agricultural enterprises logistics systems. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48.

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Катерина ЦАРЕНКО, здобувачка групи ЕК-1-21
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Тривалий період упровадження цифрових технологій зумовив суттєві структурні зміни та визначив основні напрями розвитку світової економіки й суспільства загалом. Формування цифрової економіки на сьогодні є одним із ключових переваг для багатьох країн світу. Також в останні роки інтенсивна трансформація моделей функціонування бізнесу та соціальних інститутів, обумовлена появою цифрових технологій нового покоління, які завдяки масштабності та глибині отримали назву «наскрізних». До таких технологій належать штучний інтелект, робототехніка, Інтернет речей, бездротові системи зв'язку та низка інших інноваційних рішень. За даними експертних оцінок, застосування наскрізних технологій забезпечує підвищення продуктивності праці до 40 %. У найближчій перспективі рівень ефективності впровадження цифрових технологій буде визначати ступінь міжнародної конкурентоспроможності окремих підприємств і національних економік в цілому [1].

У широкому розумінні цифрова економіка відображає собою формування мережевої, системно впорядкованої просторової структури економічних взаємозв'язків між суб'єктами господарської діяльності. Ця структура охоплює сектори створення та використання нової інформації, цифрових технологій та продуктів, телекомунікаційних послуг, електронного бізнесу, електронної комерції (Інтернет-торгівлю), електронних ринків, дистанційних механізмів навчання угод, дистанційних послуг та освіти та інше.

Поняття «цифрова економіка» значно ширше за традиційне уявлення про процеси простого переведення даних у цифрову форму чи автоматизацію окремих операцій. Йдеться про інноваційний підхід до інтеграції передових

інформаційних і смарт-технологій та новітніх соціальних цифрових платформ. Таке середовище забезпечує гіперкомунікаційні можливості, підтримку гігантських обсягів даних, розвиток бездротової мережі, використання широкого спектру мобільних пристроїв і гаджетів, а також функціонування соціальних медіаплатформ. У межах цифрової економіки зазначені технології ефективно застосовуються як окремо, так і в інтегрованих форматах.

У структурі цифрової економіки виокремлюють три основні компоненти:

- 1) інфраструктурний сегмент, який включає апаратне забезпечення, програмні продукти, телекомунікаційні мережі та інші технічні засоби;
- 2) сферу електронних ділових операцій, що охоплює бізнес-процеси, реалізовані через комп'ютерні мережі у форматі віртуальної взаємодії між учасниками;
- 3) електронну комерцію (Інтернет-торгівлю), яка передбачає здійснення доставки товарів за допомогою глобальної мережі Інтернет і наразі є одним із найбільших та впливових сегментів цифрової економіки [1].

Стійкість та підвищення рівня конкурентоспроможності у кіберпросторі виробничих і торговельних компаній, підприємствах сфери послуг, некомерційних організаціях та державних структурах залежать від здатності працівників адаптуватися до змін, впроваджувати інновації та випускати цифрові технології. У цьому аспекті особливе значення набуває цифрова економіка як один із визначальних секторів, що сприяє поточному зростанню виробництва товарів та послуг.

На сьогодні цифрова економіка охоплює всю сфери суспільного й економічного життя, сприяючи формуванню цифрового середовища для розвитку нових компетентностей, удосконалення процесів прийняття рішень та стимулювання наукових досліджень і технологічних проривів.

У багатьох країнах процесу переходу до цифрового інформаційного суспільства приділяється особлива, пильна увага. Це підтверджується прийнятими державними стратегіями та програмами розвитку цифрової

економіки. Наприклад, у Данії така стратегія була прийнята у 2000 р., у Сінгапурі – у 2005 р., в Австралії, Гонконзі, Великобританії, Новій Зеландії – у 2008 р., у країнах Євросоюзу – у 2009 р., у Канаді – у 2010 р., у Малайзії – 2012 р., у Південній Кореї – у 2013 р., в Індії та Казахстані – у 2015 р., в Україні – у 2018 р. [2].

Таким чином, цифрова економіка представляє собою нову форму економічних взаємовідносин, що активно розвивається у всіх секторах світового ринку на основі застосування інформаційних технологій. Створення та модернізація інноваційних технологій відбуваються в контексті безперервних інформаційних і технологічних потоків оновлень. Активне використання глобальної мережі Інтернет сприяє динамічному розвитку цифрових ринків товарів, послуг і праці, а також забезпечує підвищення якості послуг у державному секторі. Важливою ключовою силою цифровізації економіки є впровадження так званих наскрізних технологій, зокрема робототехніки та штучного інтелекту. Спираючись на цифрові дані, інформаційно-комунікаційні технології, засоби зв'язку та розвитку цифрових екосистем, процес цифровізації створює умови для прискореної трансформації національної економіки та суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Ляшенко В.І., Вишневецький О.С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку : монографія. Київ : Інститут економіки промисловості НАН України, 2018. 252 с.

2. Миронова М.І. Розвиток цифрової економіки: глобальні тренди та виклики для України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. №73. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1397/1317> (дата звернення: 19.04.2025).

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Павло ЦПІНЬО, здобувач групи АспЕК-23

Науковий керівник: **Віталій ОЛЕКСЮК**,

к.е.н., доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сучасний підхід до розуміння економічної ефективності не має комплексного системного вирішення і є досить одностороннім, оскільки він обмежується рамками фінансових категорій. Хоча необхідно зазначити, що деякі аспекти економічної ефективності вже сьогодні розглядаються багатьма науковцями. Досить велика кількість чинників, що впливають на життєздатність підприємств, зумовлює багатогранність напрямів ефективності їхньої діяльності. Крім того, всебічний аналіз ефективності необхідний підприємствам для прогнозування їхньої поведінки в умовах економічної нестабільності. З філософської точки зору ефективність є виявом однієї з характеристик стану руху і розвитку матеріальної субстанції. Серед її можливих форм руху реалізуються лише стійкі форми, а нестійкі швидко руйнуються внаслідок принципової стохастичності внутрішніх і зовнішніх впливів.

Для досягнення стійкого стану підприємство, яке є відкритою соціально-економічною системою, повинно володіти здатністю відображати негативний вплив чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, направлений на зміну ефективності підприємства як системи.

Науковці під ефективністю підприємств розуміють їхню здатність протистояти різним негативним як природним, так і економічним впливам. Це означає не тільки можливість долати несприятливі явища й уміння пристосовуватись до них, використовувати їх з найбільшим ефектом для підприємств. Деякі економісти під ефективністю розуміють такі властивості підприємств, які дають їм можливість в різних умовах, незалежно від ступеню відхилення їхніх характеристик від оптимальних, виготовити задану кількість

кожного виду продукції необхідної якості з найменшими витратами. Інакше кажучи, ефективність підприємств це їхня здатність протистояти негативним внутрішнім і зовнішнім впливам та уміння пристосуватися до змінних умов. У такому визначенні враховується також необхідність створення комплексу умов достатнього для того, щоб зменшити негативні наслідки можливої нестабільності внутрішньогалузевого і міжгалузевого зв'язків. При такому розумінні ефективності передбачається, що вона досягається не тільки тоді, коли з року в рік зростають показники діяльності підприємства, а й тоді, коли в деяких галузях відбуваються періодичні спади, які в майбутньому або компенсуються, або ліквідовуються. Таке розуміння ефективності підприємства підтверджує той факт, що її економічна значущість тим більша, чим вищі витрати підприємства [1; 2; 3; 4].

Виходячи з проведених досліджень, можна зробити певні узагальнення. Будь-яка цілеспрямована система повинна у процесі свого функціонування виконувати поставлені перед нею завдання. З позиції підприємств економічну ефективність можна розглядати як здатність системи зберігати свій працездатний стан щодо досягнення запланованих результатів за наявності різних впливів збурення. Збурення можуть викликати тимчасові відхилення координат стану системи у межах заздалегідь визначених допусків, але з припиненням впливів стійка система повинна повертатися у вихідне положення. Більше того, ефективність підприємства має забезпечуватись у будь-яких умовах і ситуаціях, що виникають як всередині системи, так і в навколишньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Сітковська А.О., Горнюк Д.І. Особливості управління економічними результатами діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 20. С. 4-8.
2. Горбаль Н. І., Романишин С. Б. Системи управління конкурентоспроможністю підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 20(12). С. 112–117.

3. Джеджула В. В. Оцінка економічної ефективності інвестицій в енергозберігаючі проекти. *Економічний простір*. 2011. № 54. С. 124–130.

4. Єпіфанова І. Ю., Гуменюк В. С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. С. 189–192.

ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АКЦЕНТИ

Олексій ЧОРНОВОЛ, аспірант кафедри економіки,
Oleksii.chornovol @uf.ua

Станіслав РУДЬ, здобувач гр. МГЕК-1-24
12104080@student.dsau.dp.ua

Науковий керівник: д.е.н., проф. **Оксана ГОНЧАРЕНКО**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

У вітчизняних реаліях ключовими проблемами економічної динаміки постають інституціональна незабезпеченість інноваційної діяльності, суперечливість моделі інноваційного процесу, складнощі з фіскальним адмініструванням інноваційної активності та низька інвестиційна активність виробників, еволюційні обмеження в економічному розвитку. Фактична відсутність ефективного інституціонального регулювання інноваційного розвитку потребує прогнозування й проєктування формальних і неформальних норм, інструментів, які сприяють поширенню інновацій в економіці. Відсутність сформованого сприятливого інноваційного середовища в не дозволяє отримувати позитивний ефект від запровадження складових інноваційної інфраструктури, а формалізація підходу до створення інноваційних парків та інноваційних кластерів в Україні не активізувала інноваційний процес.

Ефективність функціонування інститутів обумовлена не тільки його створенням або «виращуванням», але й з інструментами інституціональної політики, зокрема фіскального або монетарного регулювання. Подібна політика

може забезпечувати певні «рамкові» умови для функціонуючого інституту й потребує їх узгодження з діючими базовими економічними інститутами.

Активізація функціоналу й організаційної підтримки інноваційної активності виробників забезпечується за допомогою запровадження стимулів до інновацій. Держава, в даному процесі виступає ключовим інститутом, здатним сформулювати заходи підтримки розвитку інноваційного бізнесу, інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності; інформаційного й кадрового забезпечення розвитку інновацій. Стимулюванню інноваційного процесу сприятимуть заходи фінансової та монетарної політики за допомогою пільгових кредитів, субсидій виробникам, мита, фінансових пільг, зміни податкової бази, зниження ставок, податкових канікул, прискореної амортизації. Сучасні покоління моделей інноваційного процесу побудовані на вертикальній і горизонтальній взаємодії з ринком і виробництвом, що потребує здійснення постійного моніторингу ринкових потреб і врахування очікувань виробників та споживачів, оцінки переваг і властивостей інноваційних продуктів. З іншого боку, чутливим є вплив внутрішнього середовища економічної діяльності товаровиробника на формування новацій (організаційної структури, процесу виробництва, технологій).

При наявній низькій ефективності інституціонального забезпечення інновацій в економіці, невідповідності норм та обмежень інституту інновацій наявним неформальним правилам, еволюційним обмеженням інноваційного розвитку, найбільш реалістичною видається реалізація стратегій інституціонального проектування. Виходячи із існуючих передумов, неформальних та еволюційних обмежень для національної економіки можна запропонувати реалізацію стратегії побудови проміжних інститутів інноваційного спрямування, що орієнтована на модифікацію існуючих інститутів в «проміжні» форми та реалізацію подальших змін в межах інституціональних та еволюційних обмежень динаміки.

Відтак, необхідно забезпечити постійний моніторинг інноваційного процесу, на кожному з його етапів для врахування тенденцій ринку, переваг

споживачів та технологічних можливостей виробництва. Зворотні зв'язки в сучасних моделях інноваційного процесу поєднують кожний майбутній етап інноваційного процесу з його попередньою фазою та забезпечують «передачу» потреб ринку й товаровиробників на подальші стадії процесу.

Список використаних джерел

1. Khalatur, S., Honcharenko, O., Karamushka, O., Solodovnykova, I., & Shramko, I. (2022). Paradigm transformation of the economic crises modeling. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(45), 285-297. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833>

СЕКЦІЯ 2. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Олександр ВЕНГЕР, аспірант

Науковий керівник: **Алла СІТКОВСЬКА**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Підвищити конкурентоспроможність аграрного підприємства стає можливим шляхом залучення інвестицій, як найважливішого і визначального чинника впливу, при цьому ризик зниження їх безпосередньо залежить від власних коштів. Дефіцит останніх може висвітлити проблему зниження потужностей виробництва продукції. На зазначену ситуацію впливає й діяльність аграрних підприємств під впливом всіх факторів середовища (зовнішніх і внутрішніх) та за умов врахування різноманітних ризиків.

Привабливість аграрного підприємства, щодо здійснення інвестицій залежить від багатьох факторів - внутрішніх і зовнішніх. Так, до першої групи факторів належить: інноваційна діяльність; наявний виробничий потенціал, виробничі потужності, людський капітал; юридичні аспекти фінансове становище підприємства; рівень якості управління; маркетингова діяльність, клієнтоорієнтованість, бренд; інвестиційна діяльність, ефективністю управління інвестиційними проектами. Аграрне підприємство використовуючи ці фактори можуть збільшувати рівень інвестиційної привабливості.

Друга група (зовнішні) сформована чинниками, які опосередковано впливають на ступінь інвестиційної привабливості і на які аграрне підприємство не має можливості здійснювати прямий вплив: ємність та кон'юнктура ринку; система оподаткування; політична та економічна

ситуація; правова система; демографічна ситуація; тощо. Дана група чинників характеризуються інвестиційним кліматом країни, регіону та галузі, у яких функціонує підприємство.

Найбільш поширеними заходами, спрямованими на підвищення інвестиційної привабливості підприємства, є:

- модернізація виробництва і оновлення асортименту продукції, посилення значущості бренду;
- розробка довгострокової стратегії бізнесу та створення бізнес-плану;
- реорганізація структури активів;
- оптимізація структури капіталу;
- підвищення ефективності організаційної структури та методів управління, що дозволить змінити стратегію розвитку підприємства та досягти більш високих кількісних та якісних показників своєї діяльності.

Отже, інвестиційна привабливість є одним із основних чинників конкурентоспроможного функціонування аграрного підприємства, оскільки від неї безпосередньо залежить залучення додаткових фінансових ресурсів у діяльність підприємства. Лише інвестиції, що динамічно зростають, трансформуючись у диференціацію конкурентоспроможних виробництв, не тільки є рушійною силою їх розвитку, але і за рахунок впровадження інноваційних розробок здатні забезпечувати високі темпи і якість економічного зростання окремого аграрного підприємства, галузі і економіки в цілому.

ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Оксана ГОНЧАРЕНКО, д. е. н., професор,
Oksana_goncharenko@ukr.net

Данило БАГОРКА, аспірант кафедри
економіки,
bagorkadaniil@gmail.com

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Низькі темпи економічної динаміки в національній економіці тривалий час супроводжуються трансформацією систем фундаментальних досліджень та інновацій. Запроваджені інструменти впливу, заходи та стимули інноваційної політики не сприяли забезпеченню зростання доданої вартості та структурній модернізації національної економіки, а сформоване інституціональне середовище для розвитку інноваційного бізнесу залишається несприятливим. Військова агресія та значні втрати економічного потенціалу поглибили економічні проблеми бізнесу, завдали значної шкоди для існування підприємництва та відтермінували, в значній мірі, реалізацію визначених інноваційних пріоритетів в економічному розвитку. Негативну економічну динаміку поглиблює технологічна відсталість вітчизняної промисловості, що виявляється у збільшенні обсягів споживання дешевого технологічного секонд-хенду, скороченні споживання й платоспроможного попиту на вітчизняні інноваційні товари; застаріла модель інноваційного процесу, що не дозволяє продукувати сучасну техніку й технології; фактична відсутність дієвої інноваційної інфраструктури, що не дозволяє забезпечити єдність стадій інноваційного процесу і організацію якісного сервісного обслуговування; нестабільність соціально політичної системи, що не оптимізує формування у законодавців та державних службовців високого рівня мотивації до розробки й реалізації довгострокових інноваційних програм і планів, тоді як інноваційні інститути, структури та інфраструктура формуються на довгостроковий період.

Відповідно до оприлюднених індикаторів глобального інноваційного індексу за 2023 р., можемо відзначити, що розвитку інноваційного бізнесу в Україні перешкоджають низькі темпи та обсяги фінансування фундаментальних досліджень, непривабливість фундаментальної науки; скорочення частки науковців і наукових структур; нерозвиненість сформованої інноваційної інфраструктури; обмежений вплив інструментів інституціонального забезпечення й підтримки інноваторів; проблеми захисту інтелектуальної власності й низька патентна активність; низький рівень технологічності вітчизняного експорту. Серед складових, які були сформовані підіндексами, найкращі рейтингові місця країна отримала за показниками: створення фундаментальних знань; відношення кількості отриманих патентів до обсягу ВВП; відношення кількості розроблених корисних моделей до ВВП, витрат на комп'ютерне й програмне забезпечення у % до ВВП; експорту ІК послуг, у % до зовнішньоторгівельного обороту. Оцінка складових інноваційних рейтингів за період 2015-2023 рр. доводить їх деяке покращення та підвищення рейтингового місця економіки за окремими позиціями, але значних зрушень в інноваційній динаміці не досягнуто, що вказує на неефективність інституціональних впливів на розвиток інновацій.

Зниження інноваційних індикаторів України відбулось внаслідок низьких темпів розвитку інноваційної діяльності бізнесу, для якого властивий обмежений досвід інноваційних впроваджень наукових знань і технологій, що виявляються у низьких обсягах виробництва та експорту високотехнологічних товарів, низькій продуктивності праці. Країна має потенціал для розвитку інноваційного бізнесу за допомогою оптимізації базисних інститутів та інституціонального впливу на розвиток й поширення інновацій, співпраці закладів вищої освіти та промислових підприємств у сфері фундаментальних і прикладних досліджень; зростання частки експорту товарів і послуг ІТ.

Список використаних джерел

1. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. – К.: УкрІНТЕІ, 2024. – 108 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Діана ЗАКРЕВСЬКА, здобувачка групи МгЕКз-1-24

Науковий керівник: **Ольга МАСЛЯЄВА**,

к.е.н., доцент кафедри економіки

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Розвиток аграрного комплексу та його основної складової – сільського господарства значною мірою залежить від рівня впровадження новітніх технологій, інноваційно-інвестиційної привабливості аграрного сектору та ефективності виробничих процесів.

Рослинництво є ключовою галуззю сільського господарства, що безпосередньо впливає на продовольчу безпеку країни та забезпечує сировиною численні підсектори агропромислового комплексу. У цьому контексті майбутнє розвитку аграрної сфери України тісно пов'язане з темпами економічного росту рослинницької галузі, де важливу роль відіграє інтенсивність інноваційних процесів, їх напрямки та досягнуті результати.

Сучасний етап розвитку вітчизняного рослинництва характеризується недостатнім станом матеріально-технічної бази, обмеженим інвестиційним потенціалом та високими виробничо-фінансовими ризиками. Серед проблем, які негативно впливають на виробництво рослинницької продукції, можна відзначити процеси деградації сільськогосподарських земель, зміна клімату недостатній розвиток селекції та насінництва, неефективний міжгалузевий обмін та високий рівень зносу технічного обладнання.

Інноваційний тип розвитку аграрної економіки значною мірою залежить від науково-технічної політики регіону, а також від розвитку інноваційного менеджменту, що враховує специфічні особливості аграрного сектору. Відносно рослинництва, можна запропонувати таке визначення інноваційного процесу: інноваційний процес у рослинництві — це сукупність заходів, спрямованих на проведення наукових досліджень та розробок для створення нововведень, їх впровадження з метою максимізації прибутку та підвищення конкурентоспроможності рослинницької продукції. Це досягається шляхом зниження витрат на одиницю продукції та покращення її якості, що сприяє прискореному економічному розвитку та розширеному відтворенню галузі.

Згідно з дослідженнями, для галузі рослинництва можна виділити чотири основні групи факторів, що визначають інноваційний розвиток.

- Технологічні фактори включають застосування вдосконалених технологій вирощування сільськогосподарських культур, що дозволяє знижувати їх собівартість і, як результат, підвищувати конкурентоспроможність вітчизняного рослинництва.

- Технічні фактори охоплюють удосконалення наявних та створення нових машин, механізацію і автоматизацію виробництва, використання сучасної техніки та нових джерел енергії, що тісно пов'язані з технологічними і визначають якість та ефективність виробничого процесу.

- Біологічні фактори, які тісно пов'язані з технологічними та технічними, полягають у використанні природних процесів росту, розвитку та продуктивності рослин.

- Селекційно-генетичні інновації є унікальними для аграрного сектору та дозволяють підвищити продуктивність рослин і якість продукції через більш ефективне використання ґрунтово-кліматичних ресурсів. Вони сприяють створенню нових сортів рослин з підвищеною стійкістю до хвороб і шкідників, що зменшує екологічні ризики.

Поліпшення ситуації в рослинництві можливо лише за наявності достатньої державної підтримки та вдосконалення організаційно-економічних механізмів, що стимулюють інноваційну діяльність. Пріоритетними напрямками інноваційного розвитку є ті, які можуть у короткі терміни підвищити обсяги і якість продукції, знизити витрати і забезпечити швидку окупність інвестицій.

Технологічні інновації включають освоєння ресурсозберігаючих та точних технологій землеробства, технічні інновації спрямовані на розробку та впровадження нових технічних засобів і джерел енергії, а біологічні інновації включають вдосконалення сортового складу через селекцію і генної інженерії. Організаційно-економічні інновації стосуються покращення механізмів державного регулювання та організації системи зберігання, переробки і реалізації продукції.

Список використаних джерел

1. Дашутіна Л.О. Інноваційні методи управління виробництвом продукції рослинництва. *Економіка та суспільство* № 44. 2022.
2. Костюк О. Д. Інноваційні інструменти управління персоналом. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. 2013. Вип. 1 (6). С. 143–147.

ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Микола Костюк, аспірант
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
virtoso@gmail.com

Інформаційно-інноваційна складова конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості є найважливішим драйвером їх

конкурентних переваг та побудови якісних логістичних систем. Так, інформаційно-інноваційні технології не тільки змінює рівень конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості за галузевим напрямом, але й забезпечує впровадження нових типів галузевої мережі в логістичній системі, пов'язуючи реальні об'єкти з віртуальними за допомогою інформаційних потоків. Біо-, нанотехнології, штучних інтелект, «розумні» технології 3D стають платформою розвитку нової моделі активної галузевої мережі, що сприяє підвищення технологічного, еколого-економічного і соціального відновлення харчової промисловості задля збалансованого продовольчого забезпечення населення, забезпечуючи, таким чином, високий рівень конкурентоспроможності та економічного розвитку [1; 2].

Швидкі темпи продукування продуктів харчової промисловості в логістичній системі за умови використання інформаційно-інноваційних технологій у глобальному масштабі сприяють розвитку галузевої мережі зі своїми характерними особливостями комунікації. Галузева мережа підприємств харчової промисловості та їх активізація через інформаційно-інноваційні технології на споживчому ринку забезпечує формування структурних її елементів, які базуються на сукупності принципів та теорії маркетингу, розвитку, екологізації, інформатизації, враховуючи динамічність та нестабільність на сучасному етапі глобальної економічної інтеграції. Водночас, вони активізують розвиток бізнес-структур щодо постійного оновлення ідей, розробок та просування продукції харчової промисловості через логістичні системи на макро-, мего- та мікрорівні, стимулюючи збутову діяльність, господарські зв'язки та конкурентні переваги на ринку товарів [2].

Розширення глобального галузевої мережі підприємств харчової промисловості в електронному середовищі із своєчасним процесом перетворення традиційних економічних суб'єктів (підприємств) в мережеву структуру збутової діяльності дозволяє вводити інновації в логістичні системи для збільшення обсягів збуту конкурентоспроможної продукції харчової промисловості, яким характерна соціалізація та інформатизація. В свою чергу, інноваційний розвиток

підприємств харчової промисловості, складає їх рівень конкурентоспроможності в міжнародному просторі. При цьому, підвищення конкурентних переваг певного підприємства за галузевим напрямом харчової промисловості в істотній мірі залежить від дій суб'єктів управління та етапів реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності [4; 5]. Тому, на нашу думку, саме через інформаційно-інноваційні технології підприємств харчової промисловості можуть збільшити вплив на логістичні системи просування продукції на споживчому ринку.

Стадій трансформації розвитку підприємств харчової промисловості, залежно від ступеня високотехнологічних логістичних систем, оскільки за обраної стратегії використання інформаційно-інноваційних технологій, створюється Інтранет-середовище та Екстранет-середовище. Залучення підприємств харчової промисловості до логістичної системи на споживчому ринку через галузеву мережу на засадах інформаційно-інноваційних технологій має зворотній зв'язок (вводиться прайс замовлень на продукти харчування через CRM-системи) та уможливорює підвищення якісних ознак комунікацій в автоматизованому процесі закупівель і просування продуктів до кінцевого споживача через логістичні ланцюги [3].

Оцінювання ефективності використання інформаційно-інноваційних технологій підприємствами харчової промисловості, зокрема, використання CRM-систем за технологією SaaS, проводиться на основі зіставлення основних параметрів активізації логістичних систем на споживчому ринку та обчислення показників чистого приведенного доходу із урахуванням критеріїв, які обґрунтовують ефективність експлуатації таких систем (питомий обсяг реалізації продуктів харчування за допомогою інформаційно-інноваційних технологій, в тому числі на одного працівника відділу маркетингу на рік, співвідношення обсягу реалізації продуктів харчової промисловості через галузеву мережеву CRM-систем та обсягу реалізації продукції в звичайній торговій мережі; ефективність грошового потоку від реалізації продуктів харчової промисловості через галузеву мережеву CRM-систем, економічний

ефект від скорочення часу на виконання потоку операцій працівниками відділу маркетингу з просування продуктів харчової промисловості на європейському ринку), дозволяє оцінити ефект від впровадження інновацій та визначити їх ефективність.

Список використаних джерел

1. Волощук К.Б. Концептуальні основи формування інноваційно-інвестиційної моделі підприємств аграрного сектору в умовах розвитку нової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки*. 2013. №4 (1). С. 147-151.
2. Медвідь В.Ю. Бузовська І.Є. Системний підхід щодо визначення змістовних складників конкурентних переваг аграрного сектору економіки в умовах глобалізаційних викликів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Том 30(69). №3. С. 45-52.
3. Allen M. R., Kearney M.W., Cramér V. The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods. Los Angeles, CA: SAGE. 2017. 107 p.
4. Bucalew L. W., Pearson W. H. Critical factors in the Chi-square test of independence: A technique for exploratory data analysis. *Bulletin of the Psychonomic Society*. 1982. Vol. 19(4). Pp. 225-226.
5. Venkatesan R., Kumar V. A Customer Lifetime Value Framework for Customer Selection and Resource Allocation Strategy. *Journal of Marketing*. 2004. Vol. 68(4). Pp. 106-125.

ДІДЖИТАЛ-МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Леся КРЮЧКО, к.е.н., доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Kriuchko.l.s@dsau.dp.ua

Микола КРЮЧКО, здобувач

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

На сьогоднішній день економіка нашої країни змушена функціонувати в важких умовах. Незважаючи на це, важливим завданням для підприємств є можливість продовжувати свою діяльність (за наявності відповідних комунікаційних можливостей та інших ресурсів) для підтримки державного бюджету і стабілізації економічних показників.

Основою успішної діяльності підприємств у сучасному ринковому середовищі, що переходить до цифрової економіки та Індустрії 4.0, є цифровізація бізнес-процесів, важливим елементом якої є оптимізована система маркетингу – цифровий маркетинг (діджитал-маркетинг). Своєчасний вихід підприємства в онлайн-середовище сприяє адаптації до швидких змін ринку, а також може забезпечити збереження та поліпшення конкурентних позицій.

Одним із ключових інструментів модернізації агропідприємств став діджитал-маркетинг — система стратегічного управління просуванням товарів і послуг через цифрові канали комунікації, яка дозволяє не лише охоплювати ширшу аудиторію, а й ефективно аналізувати ринок, прогнозувати споживчі тренди й автоматизувати процеси продажів. Особливої ваги діджитал-маркетинг набуває в аграрній галузі України, яка є однією з провідних вітчизняних експортноорієнтованих сфер.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, у 2024 році частка агропромислового комплексу у загальному експорті країни становила 53%, а надходження від продажу сільськогосподарської продукції за кордон перевищили \$20 млрд. Водночас більшість дрібних і середніх

фермерських господарств досі обмежені в доступі до ринків збуту через відсутність ефективної маркетингової стратегії, відсутність знань щодо цифрових інструментів просування та низький рівень діджитал-грамотності. Саме діджитал-маркетинг дає можливість вирівняти ці диспропорції шляхом використання недорогих і гнучких каналів взаємодії зі споживачами, таких як соціальні мережі, SEO-просування, контент-маркетинг, email-розсилки та аналітика поведінки клієнтів.

Одним із прикладів успішного використання діджитал-маркетингу є компанія «Агропродсервіс», яка впровадила комплексну SMM-стратегію у Facebook та Instagram для просування органічної продукції. Завдяки систематичному створенню візуального контенту, таргетованій рекламі та взаємодії з клієнтами онлайн, компанія за рік збільшила обсяги прямих онлайн-продажів на 37% та розширила географію клієнтів на 6 нових регіонів. Крім того, вона впровадила CRM-систему, яка дозволила автоматизувати облік замовлень і формувати персоналізовані пропозиції. У 2023 році компанія зафіксувала на 22% більшу повторну купівельну активність у порівнянні з 2022 роком, що свідчить про підвищення рівня лояльності клієнтів.

Новизна використання діджитал-маркетингу в аграрному секторі полягає в тому, що ці технології дозволяють вийти за межі традиційного підходу до реклами продукції. Якщо раніше комунікація здійснювалася здебільшого через участь у ярмарках, виставках, друкованих виданнях або через посередників, то сьогодні фермер може самостійно створити профіль у соціальних мережах, розмістити інформацію на маркетплейсах, організувати онлайн-продажі через власний сайт або навіть через мобільні додатки, такі як OLX Agro або Zakaz.ua. За даними компанії Google, понад 85% українських споживачів агропродукції шукають інформацію про товари онлайн перед покупкою, а близько 40% готові оформляти замовлення безпосередньо через соціальні мережі або месенджери. Це відкриває безпрецедентні можливості для фермерських господарств, які готові до цифрової трансформації.

Водночас перед агропідприємствами постають і низка викликів. Серед них — обмежений доступ до швидкісного інтернету у сільській місцевості, нестача фахівців з діджитал-маркетингу в регіонах, а також складність у вимірюванні ефективності маркетингових кампаній у разі відсутності базових аналітичних навичок. За результатами дослідження Інституту аграрної економіки, лише 18% малих агровиробників в Україні мають базову присутність в інтернеті (сайт або сторінку в соцмережах), а повноцінну digital-стратегію реалізують менше ніж 5%.

Для стимулювання поширення діджитал-маркетингу в агросфері необхідна підтримка з боку держави й профільних асоціацій — зокрема, у вигляді навчальних програм, платформ електронної торгівлі, пільгового доступу до цифрової інфраструктури. Окремо варто відзначити роль міжнародних донорських програм (наприклад, USAID або ЄБРР), які вже фінансують розвиток цифрових навичок серед українських фермерів і сприяють створенню електронних майданчиків для реалізації продукції.

Узагальнюючи, можна дійти висновку, що діджитал-маркетинг виступає не лише інструментом реклами, а й рушієм структурних змін в аграрному секторі. Він сприяє прозорості, розширює ринки збуту, формує лояльність споживачів та забезпечує адаптацію до сучасних умов конкуренції. Для повноцінної реалізації потенціалу цифрових стратегій агропідприємствам слід інвестувати в підвищення цифрової грамотності, впроваджувати сучасні технології обробки даних та інтегрувати маркетингову аналітику у всі рівні управління.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ

Ольга МАСЛЯЄВА, к.е.н., доцентка кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Олександр СИРОТА, здобувач групи МгЕК-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сьогодні підприємства в Україні функціонують в умовах війни, що створює серйозні виклики для їхньої діяльності. Дестабілізація економіки, руйнування інфраструктури, обмежений доступ до фінансових ресурсів та міграція працівників значно впливають на конкурентоспроможність бізнесу. Інноваційний потенціал підприємства набуває особливого значення, оскільки здатність до адаптації, впровадження нових технологій та ефективне використання ресурсів стають ключовими факторами виживання та розвитку.

Інноваційний потенціал підприємства охоплює сукупність матеріальних, фінансових, кадрових, інформаційних та організаційних ресурсів, які визначають його здатність генерувати та реалізовувати інноваційні рішення. У нинішніх умовах для українських підприємств критично важливо не лише зберігати наявний потенціал, але й активно працювати над його зміцненням через цифровізацію, модернізацію виробництва, співпрацю з міжнародними партнерами та впровадження гнучких управлінських рішень.

Інноваційний потенціал аграрного підприємства визначає його здатність впроваджувати новітні технології, підвищувати ефективність виробництва та адаптуватися до змін ринкового середовища. В умовах війни та глобальних викликів це особливо важливо для забезпечення продовольчої безпеки країни. Високий рівень інноваційного потенціалу сприяє зростанню врожайності, оптимізації витрат і підвищенню конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз сутності інноваційного потенціалу, його значення для підприємств у період війни, а також розробка ефективних шляхів його підвищення є актуальним завданням, що має вагоме значення для економічного відновлення країни.

Таблиця 1

Визначення поняття «Інноваційний потенціал підприємства»

Автор, джерело	Характеристика
Федонін О.С [4]	сукупні можливості підприємства щодо генерації, сприйняття та впровадження нових (радикальних і модифікованих) ідей для його системного технічного, організаційного та управлінського оновлення
Гриньов А.В [2]	сукупність усіх наявних матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються в процесі здійснення інноваційної діяльності. Він містить усі ресурси, що здатні забезпечити досягнення конкурентних переваг підприємства з використанням інновацій
Калишенко В.І [3]	сукупність різних видів ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності підприємства
Козловський В.О [1]	сукупність виробничих, наукових, фінансових, маркетингових, кадрових, організаційних ресурсів і можливостей, що забезпечують готовність і здатність підприємства здійснювати інноваційну діяльність при постійному удосконаленні системи управління нею з урахуванням факторів нестабільності ринкового середовища

Одним із ключових шляхів його підвищення є впровадження цифрових технологій, зокрема систем точного землеробства, моніторингу ґрунту та управління агровиробництвом на основі даних. Використання сучасних агротехнологій, таких як біопрепарати, автоматизовані системи поливу, дозволяє зменшити негативний вплив кліматичних змін і підвищити продуктивність.

Важливу роль відіграє також розвиток партнерських відносин із науковими установами та міжнародними організаціями, що сприяє обміну досвідом та впровадженню передових рішень. Не менш значущим фактором є

інвестиції у навчання персоналу, адже кваліфіковані кадри здатні ефективно використовувати інноваційні підходи. Державна підтримка та залучення грантових програм допомагають підприємствам фінансувати інноваційні проєкти та знижувати ризики їх впровадження.

Крім того, важливо розвивати систему стратегічного планування, що дозволяє підприємству гнучко реагувати на зміни та ефективно управляти своїм інноваційним потенціалом. Таким чином, інноваційний розвиток є запорукою стійкості та довгострокового успіху аграрного підприємства.

Список використаних джерел

1. Глобальні закономірності розвитку ринку інновацій та біржової діяльності : навч. посібник. В.О. Козловський, О.Й. Лесько [2-ге видання, перероб. та доп]. Вінниця: ВНТУ, 2019. 131 с.

2. Гриньов А. В. Засади системного управління конкурентним потенціалом підприємства. Ефективна економіка. 2010. № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_2_25.

3. Мартюшева Л., Калишенко В. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження. Фінанси України. 2012. № 10. С. 61–66

4. Федонін О. С. Вплив відмінностей між товарами і послугами на практику управління сферою обслуговування. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2012. Вип. 32(1). С. 119-122.

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ У АГРАРНІЙ СФЕРІ

Катерина ДІДУР, к.е.н., доцент кафедри економіки
Аліна ПЛІТЧЕНКО, здобувачка груп МГЕК-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
12104114@student.dsau.dp.ua

Інвестиційна привабливість аграрних підприємств є ключовим елементом для забезпечення їх сталого розвитку, особливо в умовах економічних та політичних змін, таких як війна. В умовах нинішньої ситуації в Україні, де аграрний сектор є важливим компонентом національної економіки, питання залучення інвестицій набуває особливої актуальності. Війна, зокрема, створює додаткові виклики для підприємств аграрної сфери, що включають зниження доступу до фінансових ресурсів, ризики, пов'язані з фізичним знищенням інфраструктури, та зміни в ринковій кон'юнктурі. У таких умовах інвестиційна привабливість підприємств повинна адаптуватися до нових реалій.

Підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств в умовах війни потребує гнучкого та адаптованого підходу, що враховує як традиційні, так і нові фактори, які виникають в умовах безпосередніх економічних і політичних викликів. Загалом, аграрна галузь є однією з найбільш важливих для економіки України, а її роль особливо зросла у контексті війни, оскільки країна залишається великим постачальником агропродукції на світовий ринок. До повномасштабного вторгнення російської федерації Україна забезпечувала близько 10% світового експорту пшениці, 16% кукурудзи та 18% соняшникової олії. Однак війна значно змінила ситуацію в аграрному секторі, зокрема, через руйнування інфраструктури, втрату значних земельних площ та агропромислових потужностей [2].

Фінансовий аналіз та оцінка ефективності інвестицій в умовах війни стають важливішими, ніж коли-небудь. Це включає не тільки звичні

показники ліквідності та рентабельності, а й необхідність оцінки воєнних ризиків, таких як можливі втрати через обстріли, знищення майна або неможливість доступу до земель, які раніше були використані для сільськогосподарських цілей. Крім того, аграрні підприємства повинні враховувати зростаючу нестабільність на фінансових ринках, зокрема через коливання валютних курсів, інфляцію та обмеження доступу до міжнародного фінансування. За даними Національного банку України, обсяг кредитування в аграрному секторі знизився на 30% з початку війни, що значно обмежує можливості для розширення та модернізації підприємств [4].

Щодо маркетингових стратегій, в умовах війни аграрні підприємства мають робити акцент на тому, щоб відновити та зберегти довіру до свого бренду, а також залучити нових інвесторів, готових підтримати стабільність підприємства в умовах конфлікту. Наприклад, за даними дослідження компанії Nielsen, споживачі, навіть у період війни, продовжують звертати увагу на якість продукції, особливо в аграрному секторі, що свідчить про необхідність підтримки високих стандартів якості та безпеки харчових продуктів. Крім того, підприємства повинні бути готові до змін у споживчому попиті через непередбачуваність ситуації на ринку, а також працювати над зниженням виробничих витрат через інноваційні підходи [3].

Прозорість та доступність інформації є важливими складовими для залучення інвестицій, особливо в умовах війни, коли економічна ситуація є нестабільною. Інвестори прагнуть до надійності та передбачуваності, тому аграрні підприємства мають активно публікувати фінансові звіти, розкривати дані про рівень виконання замовлень і обсяги виробництва, а також інформувати про заходи, вжиті для відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів. Так, у 2023 році за підтримки міжнародних фінансових установ, таких як Світовий банк та Європейський Союз, було виділено понад 2 мільярди доларів США на відновлення сільськогосподарських потужностей в Україні [1].

Щодо технологічних інновацій, то війна створює додаткові стимули для впровадження нових технологій в аграрному секторі. Сучасні технології, такі як автоматизація процесів, точне землеробство, а також використання безпілотних літальних апаратів для моніторингу стану сільськогосподарських культур, дозволяють значно зменшити залежність від фізичних ресурсів та підвищити продуктивність навіть в умовах зниження трудового потенціалу. Впровадження таких технологій не лише знижує ризики, пов'язані з обмеженням доступу до робочої сили, а й сприяє підвищенню ефективності використання землі та зменшенню витрат.

Одним із важливих напрямків у сучасних умовах є модернізація інфраструктури аграрних підприємств. Багато сільськогосподарських регіонів України зазнали значних руйнувань внаслідок бойових дій, зокрема пошкоджено склади, елеватори, транспортні мережі та інші інфраструктурні об'єкти. Відновлення таких об'єктів потребує значних інвестицій, і ці процеси активно підтримуються державними програмами та міжнародними грантами. На прикладі відновлення аграрної інфраструктури в Чернігівській та Харківській областях, за участю ООН та Світового банку, вдалося відновити частину пошкоджених аграрних потужностей, що дозволило збільшити виробництво зернових культур.

Таким чином, підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств в умовах війни не є одноразовим завданням. Це довгостроковий процес, що вимагає постійної адаптації до змінюваних умов, вдосконалення управлінських і виробничих процесів, а також активно працюючи з усіма зацікавленими сторонами: державою, інвесторами, міжнародними організаціями та суспільством. Тільки комплексний підхід до цих проблем дозволить аграрним підприємствам забезпечити своє сталий розвиток, підвищити конкурентоспроможність та сприяти відновленню аграрного сектору країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Світовий банк. Відновлення економіки України: Виклики та можливості. Світовий банк. 2023. Режим доступу: <https://www.worldbank.org/uk/news/feature/2023/03/15/ukraine-economic-recovery>
2. Європейський Союз. Програми підтримки аграрного сектору в умовах війни. Європейський Союз. 2023. Режим доступу: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>
3. Nielsen. Вплив війни на споживчі тенденції та попит на аграрну продукцію. Nielsen. 2023. Режим доступу: <https://www.nielsen.com/uk/insights/2023/impact-of-war-on-consumer-trends-and-demand-for-agricultural-products/>
4. Національний банк України. Фінансова ситуація в аграрному секторі: Оцінка ризиків та тенденцій. Національний банк України. 2023. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/en/news/all/finansova-situatsiya-v-agrarnomu-sektori-2023>

INNOVATIVE TRANSFORMATION OF BUSINESS PROCESSES OF ENTERPRISES

Polehenka M.A., Ph.D., Associate Professor of Economics,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro

The activity of any individual enterprise is a set of business processes of different levels. In turn, innovations are a driver of business and a prerequisite for the successful development of the country's economy. At the present stage of the state and development of the economy of Ukraine, the search for innovative methods and tools for managing business processes is intensified, which are based on the principles of their adaptability to changing conditions, are constantly being

improved through the use of modern technologies in their management activities, and are of great importance in increasing the competitiveness of enterprises.

Micro-level research shows that a significant proportion of leading Ukrainian enterprises operate in a traditional business paradigm and do not use the values and new opportunities of digital transformation to change their traditional business model. Which tends to focus on strategic profit orientations rather than expanding new business opportunities, based on a rigid hierarchical organizational structure of management with clearly defined functions instead of implementing a command approach, built on the use of management tools to achieve results, which does not allow focusing and encouraging the development of creative, non-standard management decisions in the enterprise management system [1].

Today, when information technologies are developing very rapidly, it is impossible to present an effective enterprise management system without using modern means of information support for the management decision-making process. This is evidenced by the increased interest in digitalization or digitalization, which in English means digitizing or "digitizing" information [2], which encourages the search for new theoretical and methodological approaches to ensure effective management in the context of digitalization, which means transformation, the penetration of digital technologies to optimize and automate business processes, increase productivity and improve communication with consumers. With innovative digital technologies, business processes improve and contribute to improving production efficiency, making it more competitive [3].

One example of digitalization is the innovative technology "digital twin," which optimizes the business processes of the enterprise. Thanks to the cyber physical closed loop, the digital twin will allow you to optimize the business processes of an enterprise in a virtual environment and transfer effective solutions to the real world, which will actually unify and improve the main bottlenecks, choosing the most effective solutions [4, 5].

Consequently, the introduction of innovations into the business processes of enterprises is a complex task that requires significant efforts from the management

and employees of the enterprise. To successfully implement such approaches, it is necessary: to create certain conditions for innovation, including support from management, sufficient resources and motivation of employees; choose the right approach to implementation, which will take into account the specifics of the enterprise; Develop a detailed implementation plan that includes the milestones, timelines, and resources required to complete the project.

Successful implementation of innovative approaches to the formation of business processes can provide the enterprise with significant competitive advantages by reducing costs, which allows the company to offer more competitive prices, increasing labor productivity, allowing the enterprise to produce more products or services per unit of time, improving the quality of products or services, allowing the company to meet the needs of consumers at a higher level, faster adaptation to changing conditions, which allows the enterprise to maintain its market share in the face of growing competition.

To create a systemic stimulating mechanism of innovation activity, it is necessary to study the world experience of stimulating innovation activities and transform it into domestic conditions for economic development. It is necessary to improve the legal support of innovation, which will create conditions for the implementation of innovative ideas. It is advisable to develop the innovation market infrastructure; increase the motivation of developers to carry out innovative activities; strive to achieve world-class innovation. The key strategic task of the formation of an innovative model for the development of the Ukrainian economy should be the use of modern innovative technologies as the only possible direction for the successful competitive struggle of national economic entities in the domestic and foreign markets.

References

1. Lihonenko, L., Khripko, A., & Domans'kyi A. (2018). Content and mechanism of digitalization strategy formation in business organizations. *Mizhnarodnyi naukoviy zhurnal «Internauka»*. *Ekonomichni nauky. Economic sciences*, 22 (62), 21-24.

2. Meshko, N. P., Sazonets', O. M., & Dzhusov, O. A. (2012). Strategies of high-tech development in the conditions of globalization: national and corporate aspects. Donetsk: Yuho-Vostok, Ukraine
3. Hudz', O., Fedyunin, S., & Shcherbyna, V. (2019). Digitalization as a competitive advantage of enterprises. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, 3 (29), 18-24. [In Ukrainian]
4. Jamwal A., Agrawal R., Sharma M., Giallanza A (2021), Industry 4.0 technologies for manufacturing sustainability: a systematic review and future research directions, *Applied Sciences* 2021, 11(12), 5725.
5. Dr. Michael Grieves, John Vickers: Digital Twin: Mitigating Unpredictable, Undesirable Emergent Behavior in Complex Systems (Excerpt) – Florida Institute of Technology / NASA, August 2016, 7 p.

ГЛОБАЛЬНІ Й РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Роман САВЛУК, аспірант кафедри економіки,
kuaaktivinvest@gmail.com

Олександр СИРОТА, здобувач гр. МГЕК-1-24
12104075@student.dsau.dp.ua

Науковий керівник: д.е.н., проф. **Оксана ГОНЧАРЕНКО**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Передумовою започаткування інноваційного процесу на галузевому та регіональному рівні є фундаментальні дослідження, які забезпечують спрямованість сформованої моделі інноваційного процесу та за умов її ефективності знаходять своє втілення у нових зразках вітчизняної техніки, інноваційних технологіях, продуктах. Експертні висновки підтверджують суттєву залежність вітчизняного виробництва від імпорту устаткування, закордонних сортів та порід сільськогосподарських тварин, засобів захисту рослин, технологій. Відсутність та невідповідність запитам товаровиробників вітчизняних розробок фундаментальної науки обумовлена повільною

деградацією сформованої ще у радянський період та не модернізованою системою дослідних структур та наукових установ. Результативність напівзруйнованої моделі інноваційного процесу корелює з неефективною практикою формування напрямів та тематикою фундаментальних досліджень; низьким попитом і відповідною практикою використанням розроблених новацій; декларативним змістом представлених наукових результатів. В масштабах країни скоротилася частка наукових структур й наукових кадрів, закріпилась сформована невідповідність наукового й інвестиційного забезпечення виробництва сучасним потребам бізнесу, непривабливість наукової кар'єри для більшості молодих вчених.

Для започаткування інструментів структурної модернізації економіки важливо враховувати глобальні фактори, які пов'язані із поширенням інформаційних технологій та засобів комунікації при зміні їх ролі в економіках, що вже знайшло прояв у підвищенні мобільності людського капіталу, фінансових та сировинних ресурсів; розширенні інтеграційних процесів до міждержавного рівня взаємодії та зростання ролі транснаціональних корпорацій; лібералізації торгових взаємовідносин й змінах у структурі експортних пропозицій; розширенні обсягів торгівлі інтелектуальним продуктом; орієнтації економік на зовнішні торгівельні зв'язки.

Глобалізація стала домінуючим екзогенним фактором, який здатний впливати на стратегічний напрям розвитку сучасних економік, їх галузеву структуру; динаміку виробничого процесу і його диференціацію; функціонування ринкових засад внутрішнього ринку; рівень монополізації та тінізації.

Інноваційним змінам економіки не сприяє поглиблення існуючих диспропорцій розвитку світового господарства; збереження та зростання технологічної й економічної відсталості менш розвинених економік; фрагментація виробничих процесів та ринків; концентрація економічних ресурсів в руках обмеженої кількості власників, корпорацій і лідерів світового

розвитку. Ігнорування зазначених факторів підвищуватиме ризик втрати конкурентоспроможності вітчизняних виробників інноваційних продуктів; поглибить деградацію наукового потенціалу й міграційні проблеми; призведе до поглинання внутрішніх та регіональних ринків глобальними, структурного і технічного спрощення національного ринку.

Ефективність трансформаційних процесів, в значній мірі, обумовлена сформованою інституціональною структурою, формальними і неформальними інститутами та інституціями при виключенні інституціональних дисфункцій.

Список використаних джерел

1. Гриценко, А. (2023). Національно укорінений розвиток економіки як локальна відповідь на глобальні геоекономічні зрушення. *Економіка України*. 66.4(737). С. 38-54.

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ РЕЙТИНГІВ

Юлія ТЕСЛЮК, доктор філософії з економіки,
доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В умовах сучасної глобалізації та стрімких змін у світовій економіці для України критично важливо забезпечити гармонійний розвиток, що базується на впровадженні інновацій, модернізації виробничих процесів та підвищенні рівня наукоємності економіки.

Регулярне проведення моніторингових досліджень у сфері науки, науково-технічної та інноваційної діяльності дозволяє не тільки оцінити поточний стан і результативність досліджень і розробок, а й визначити тенденції та перспективи їх подальшого розвитку. Такий підхід сприяє

ухваленню обґрунтованих управлінських рішень і формуванню ефективної науково-інноваційної політики.

Аналіз стану науково-технічної сфери, рівня інноваційного розвитку та результативності наукових досліджень у різних країнах світу на міжнародному рівні здійснюється на основі спеціальних показників, що входять до складу глобальних рейтингів.

Такі рейтинги слугують важливим інструментом для оцінки та порівняння ключових аспектів інноваційної діяльності держав. Вони дають змогу визначити ефективність національних наукових, технологічних і інноваційних систем, виокремити їхні переваги та недоліки, а також окреслити перспективні напрями для подальшого розвитку.

Один з ключових факторів, що визначає успішність впровадження інноваційної політики держави, – це її позиція в міжнародних рейтингах. Україна представлена у різноманітних глобальних індексах, які оцінюють її інноваційний потенціал, здатність до інновацій та ефективність інноваційної політики. До таких індексів належать Глобальний індекс інновацій (The Global Innovation Index, GII), Глобальний індекс стійкої конкурентоспроможності (The Global Sustainable Competitiveness Index, GSCI), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (The Global Talent Competitiveness Index, GTCI), Зведений Інноваційний Індекс (Summary Innovation Index, SII) та Індекс людського розвитку (Human Development Index, HDI).

Аналіз динаміки позицій України у рейтингах за період 2015–2023 років показує, що хоча країна займає відносно низькі місця, останнім часом спостерігається покращення в окремих категоріях. Зокрема, в індексах GII та GTCI Україна покращила свої результати в 2023 році, посівши 55-е та 64-е місце відповідно, що є кроком уперед порівняно з попереднім роком (57-е та 66-е місце в 2022 році) (рис.1).

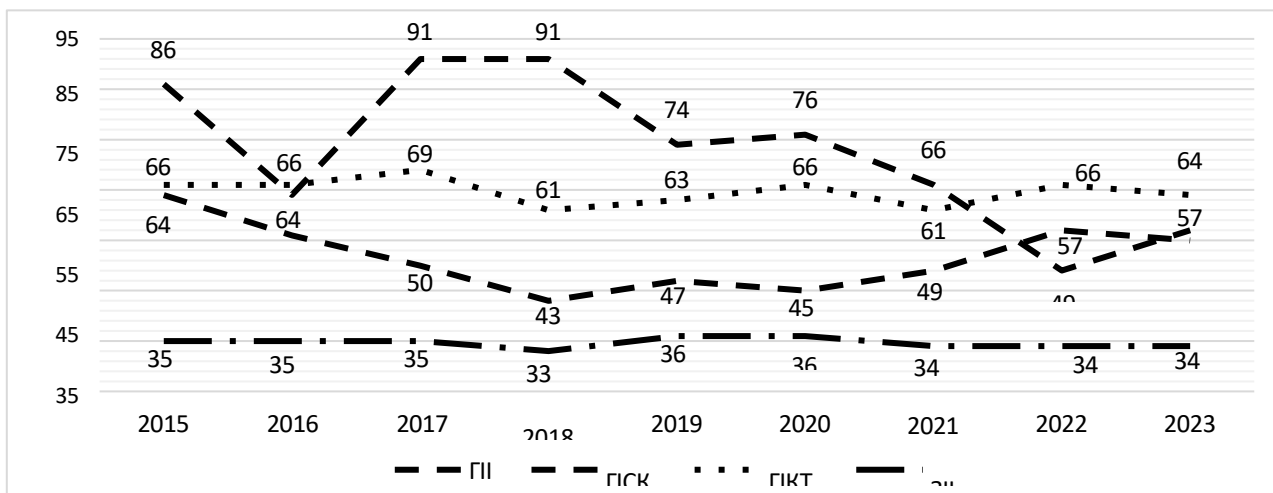

Рис. 1. Рейтинги України за індексами інноваційної спроможності [3]

На початку рейтингу ГП 2023 року перебуває Швейцарія, яка утримує лідерство вже 13 років поспіль. За нею йдуть Швеція, США та Велика Британія. Сінгапур, який минулого року займав 7-му позицію, цього року піднявся на п'яту сходинку, обійшовши Нідерланди та Південну Корею. У 2023 році Україна покращила свою позицію в рейтингу ГП, піднявшись на 2 сходинки до 55 місця порівняно з 57 місцем у 2022 році. Водночас, серед країн із рівнем доходів нижче середнього Україна посіла 3 місце, поступившись Індії та В'єтнаму (табл. 1).

Таблиця 1

Топ - 5 інноваційні економіки по групах країн за рівнем доходу на душу населення у 2023 р., (місце у рейтингу ГП)

Високододовна група (50 країн)	Дохід вище середнього (33 країни)	Дохід нижче середнього (37 країн)	Низькододовна група (12 країн)
1. Швейцарія (1)	1. Китай (12)	1. Індія (40)	1. Руанда (103)
2. Швеція (2)	2. Малайзія (36)	2. В'єтнам (46)	2. Мадагаскар (107)
3. США (3)	3. Болгарія (38)	3. Україна (55)	3. Того (114)
4. Велика Британія (4)	4. Туреччина (39)	4. Філіппіни (56)	4. Замбія (118)
5. Сінгапур (5)	5. Таїланд (43)	5. Індонезія (61)	5. Уганда (121)

Джерело: сформовано на основі [3; 4]

Аналізуючи стан фінансового забезпечення вітчизняної наукової та науково-технічної діяльності варто зазначити, що протягом останнього десятиліття спостерігається тенденція до зниження частки витрат на науково-технічну діяльність у структурі ВВП. У 2021 році цей показник становив 0,41% ВВП, а вже у 2022 році знизився до 0,33%. За даними Держстату, у 2023 році рівень наукоємності ВВП залишився незмінним – 0,33%. (рис. 2) [4].

Рис. 2. Динаміка наукоємності ВВП в Україні, %

Джерело: Побудовано автором за даними Держстату щодо обсягів витрат на ДіР та ВВП – <http://www.ukrstat>

Згідно з даними Держстату України, у 2023 році загальний обсяг витрат на виконання досліджень і розробок з усіх джерел фінансування становив 21 348,1 млн грн, що перевищує показники 2022 року (17 117,8 млн грн) та 2021 року (20 973,8 млн грн). Унаслідок воєнних дій та супутніх економічних втрат, обсяг фінансування ДіР у 2022 році скоротився на 18,4% у порівнянні з попереднім роком. Основними причинами стали знищення інфраструктури, закриття або релокація підприємств, особливо у східних регіонах країни. Однак у 2023 році завдяки підтримці держави та міжнародних партнерів фінансування відновилося до рівня 2021 року та навіть зросло на 1,8%.

Аналіз науково-інноваційного потенціалу України показав, що, незважаючи на наявність значного людського капіталу та науково-дослідницької бази, країна стикається з численними викликами, такими як

обмеженість фінансування наукових проєктів, недостатнє впровадження інновацій в реальний сектор економіки, а також нестабільність інституційної політики. Недостатня підтримка інвестицій у високотехнологічні проєкти та інфраструктурні обмеження залишаються суттєвими бар'єрами для досягнення високих результатів на глобальному рівні.

Список використаних джерел

1. Біла І. С., Посна В. С., Шевченко О.О. Інноваційний розвиток як чинник повоєнної відбудови економіки України. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2023. Том 8. Випуск 1. С. 10-16.
2. Ворона А. В. Глобальні чинники впливу на інноваційний розвиток національної економіки. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 3/1. С. 32-36.
3. Global innovation index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator> (дата звернення: 01.04.2025)
4. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm (дата звернення: 01.04.2025)

ІМПЕРАТИВИ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Василь ТИМОЩУК, аспірант кафедри економіки,
tymoshchuk.v.v@dsau.dp.ua

Дмитро СЕРГІЄНКО, здобувач гр. МгЕК-1-24
12104077@student.dsau.dp.ua

Науковий керівник: д.е.н., проф. **Оксана ГОНЧАРЕНКО**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Існуюча структурна розбалансованість аграрного виробництва при нестабільному інвестиційному забезпеченні не сприяє активізації інноваційної активності сільськогосподарських товаровиробників. В аграрних галузях достатньо тривалий період зберігається низький темп відтворення капіталу, переважають малокапіталомісткі проєкти й низькі темпи процесів

відтворення, що в сукупності поглиблює декапіталізацію сільського господарства. Ситуація суттєво погіршилася під час війни, що було обумовлене втратами та пошкодженням сільськогосподарської техніки, підвищенням цін на паливо й енергетичні ресурси. В умовах порушення логістики, обстрілів та руйнувань нафтопереробних заводів і зростанні вартості нафтопродуктів відбувалося стрімке поглиблення цінового диспаритету.

Неефективна структура сільськогосподарського виробництва з виявленою моноспеціалізацією й низьким рівнем поширення переробки аграрної продукції в умовах воєнних дій не сприяли збереженню довоєнних темпів аграрного експорту, який в умовах руйнування логістичних зв'язків та втрати можливостей виходу на світові ринки значно скоротився. За розрахунками експертів, навіть в складних умовах господарювання обсяги зовнішньої торгівлі аграрною продукцією все ж таки залишаються на високому рівні. Загальний обсяг зовнішньої торгівлі сільськогосподарською сировиною, за підсумками 2022 р. склав майже 30 млрд. дол, зокрема експортні поставки 23,6 млрд.

Ключовою проблемою відсутності інноваційної модернізації агропромислового виробництва стало скорочення наукових установ та чисельності дослідників, невідповідність сформованого інноваційного забезпечення агросфери сучасним потребам виробників, непривабливість наукової кар'єри в даній сфері для молодих вчених. Звітні дані та результати експертних опитувань стосовно обсягу й вартості впровадження агроіновацій доводять фактичну відсутність цілісного інноваційного процесу в аграрному виробництві та існування послідовності у реалізації його етапів, адже переважна частка розробленого наукового продукту не знаходить своє практичне впровадження в агросфері і не здатна реалізуватися у формі агроіновації. Трансферу інновацій в аграрній галузі перешкоджають обмежені можливості інноваційної інфраструктури; недостатня активність

консультаційних і дорадчих структур, які не забезпечують поінформованість агровиробників про наявні інновації та розробки; розбалансованість та розривність етапів інноваційного процесу і застаріла модель.

При розробці інноваційної стратегії розвитку агропромислового виробництва важливо враховувати світові тренди аграрного розвитку, адже світове агровиробництво функціонує на засадах сучасних, креативних агротехнологій при високій інвестиційній привабливості аграрної галузі. Вітчизняна аграрна галузь залишається не привабливою для приватних й іноземних інвестицій, що потребує реалізації інструментарію інституціонального регулювання в сфері фінансування фундаментальних та прикладних досліджень; системного підходу до запровадження сучасних агротехнологій та підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Ярослав ГАДЗАЛО. Вітчизняне сільське господарство в сучасних умовах: виклики та шляхи їх подолання / Доповідь на сесії Загальних зборів Національної академії аграрних наук України 29 листопада 2023 р. *Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*. – 60 с.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Владислав ТКАЧЕНКО, здобувач групи АспЕК-23
Науковий керівник: **Тетяна ГАЛАГАН**,
к.е.н., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Створення і впровадження новацій є процесом, у якому беруть безпосередню участь усі внутрішні елементи підприємства, усі його структурні ланки. Їх постійна взаємодія дає змогу своєчасно виявити вузькі місця у виробничому чи управлінському процесі, сформувані інноваційні

рішення для їх ліквідації, реалізувати інновації у мінімальні терміни та з мінімальними витратами ресурсів. Проте специфіка інноваційної діяльності не передбачає розроблення стандартних процедур для виконання певних дій зі створення інновацій. Це ускладнює як контроль за перебігом інноваційних процесів, так і їх стимулювання [2; 5].

Існуючі системи стимулювання персоналу передусім націлені на досягнення конкретних показників, що відображають результат виконаної роботи і служать підставою для стимулювання виконавців. Проте інноваційна діяльність не завжди завершується створенням нового у чітко окреслені терміни. Крім того, характеристики новації, які визначають її комерційну вигідність, багато в чому залежать від креативних здібностей її творців, їх здатності до асоціативного мислення, врешті-решт – від широти їх кругозору та всебічності знань, що забезпечується їх постійним розвитком та саморозвитком [1; 4]. Тому було б помилкою, наприклад, оцінювати менеджерів тих функціональних служб, що задіяні у інноваційному процесі, лише за кількістю створених інноваційних продуктів. Досить часто позитивний кінцевий результат досягається після копіткої роботи по переорієнтації системи роботи з персоналом на цінності, що лежать у площині інноваційного розвитку. При цьому мусять бути подолані не тільки стереотипи мислення, а і стереотипи поведінки, відмова від пасивності у виконанні дорученої роботи, культивування ініціативності, безпосередньої участі більшості працівників у розв’язанні виробничих проблем.

Методи, за допомогою яких менеджери намагаються закріпити бажану поведінку людей в організації, називаються *методами регулювання поведінки*. Вони передбачають чотири способи реагування менеджерів на поведінку підлеглих з тим, щоб змінити її у бажаний для організації бік. Це – позитивна підтримка, негативна підтримка, покарання та ігнорування [3; 6].

Очевидно, що інноваційна активність підприємства впливає на фінансовий стан підприємства, що відображається у зміні певної сукупності показників, які цей стан характеризують. Цей вплив передусім проявляється у

поліпшенні характеристик продукції та технологій її виготовлення, що робить її більш конкурентоспроможною, а значить, забезпечує зростання обсягів продажу та прибутку, сприяючи тим самим і зростанню ринкової вартості підприємства.

Тому важливою характеристикою системи стимулювання менеджерів підприємств, яка може спонукати їх відмовитись від рентоорієнтованої поведінки і зосередитись на створенні конкурентних переваг підприємства через активну і цілеспрямовану інноваційну діяльність, є безперечний зв'язок показників, досягнення яких слугуватиме підставою для визначення розміру винагороди, із зростанням ринкової вартості підприємства, навіть якщо остання не може бути чітко визначена. Водночас при їх формуванні необхідно враховувати недосконалість інституційного середовища в Україні.

Формуючи систему фінансових показників, слід також зважати на те, що здатність деяких із них показувати реальне конкурентне становище підприємства залежить від специфіки галузі, до якої належить підприємство, оскільки остання впливає на склад його активів. Крім того, необхідно зважати і на те, що саме власники підприємства можуть визначати у якості основних його стратегічних завдань. Таким чином, формування системи фінансових показників, яка стимулюватиме інноваційний розвиток підприємства, здійснюватися з врахуванням наступного:

– **типу корпоративного управління.** Тип корпоративного управління відображає баланс інтересів так званих “стратегічних груп” (власники, топ-менеджери, наймані працівники, органи державної влади), що впливає на формування стратегічних та поточних завдань управління. Наприклад, якщо корпоративне управління цілком орієнтовано на власника, то мета менеджменту – збільшення майна власника, підвищення вартості бізнесу. Якщо ж корпоративне управління регулюється державою (підприємства зі значною часткою державної власності), це викликає роздвоєння цілей – з одного боку це збереження і збільшення майна компанії, а з іншого – соціальна відповідальність і сплата податків. У будь-якому випадку

інноваційна діяльність сприятиме досягненню цілей менеджменту.

На українських підприємствах з особливою роллю держави, соціальною значимістю підприємства, розпорошеною часткою меншості в акціонерному капіталі варто застосовувати систему показників з урахуванням цілей зовнішніх учасників підприємства. Тому при розробленні такої системи необхідно виділити визначальні фактори, від переважання яких залежить система оцінювання. До них можуть належати: а) частка основного власника;

б) наявність організованих міноритарних груп акціонерів; в) значення підприємства для держави і її вплив на політику підприємства.

Дані фактори зважуються за силою їх впливу на вибір стратегії підприємства, що далі служить підставою для визначення основних цілей і завдань його розвитку;

– **основних цілей розвитку підприємства.** Тут важливо визначитися із основними цілями та вторинними, які можуть бути підпорядкованими першим або ж носити загальний характер. Існує досить велика імовірність того, що можна зорієнтувати менеджмент підприємства на вторинну ціль, що є лише частиною первинної цілі. Наприклад, якщо основна мета – збільшення загального обсягу валового доходу, то у короткостроковому періоді цього можна досягти і через надання в оренду виробничих приміщень підприємства. Однак це не сприятиме зростанню конкурентних позицій підприємства у довгостроковому періоді. Цьому сприятиме активна інноваційна діяльність. Проте напрямок інноваційного пошуку і тип інноваційного продукту залежить від ресурсних можливостей підприємства і це необхідно враховувати при визначенні цілей розвитку;

– **часового інтервалу цілей.** Залежно від важливості виконання цілей у часі може передбачати показники, що стимулюють реалізацію довгострокових інноваційних рішень і рішення, що мають коротший період реалізації. Як правило, другому надається перевага при обмежених ресурсних можливостях і стратегії, орієнтованої на виживання підприємства;

– **можливості оптимізації варіанту системи стимулювання щодо**

економічної, правові і податкової доцільності. З погляду економічної доцільності власник повинен вирішити, як повинні розподілятися витрати на стимулювання (мінімізація частини витрат, відмова від варіантів “дорогих” і економічно необґрунтованих). Правова доцільність – виключення тих варіантів, що можуть викликати порушення діючого законодавства. Податкова доцільність – оптимізація податкових платежів, пов’язаних із витратами на стимулювання.

Таким чином, з огляду на зазначене, розроблення системи стимулювання вищого менеджменту підприємства до активної інноваційної діяльності повинно передбачати відбір комплексу показників, що характеризують фінансовий стан підприємства та його ринкові позиції і залежать найбільшою мірою від здатності підприємства формувати конкурентні переваги через створення та залучення інновацій.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Дідур К.М., Кутня І.С., Методологічні аспекти інноваційно-інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки. *Ефективна економіка*. 2025. № 2.
2. Лупенко Ю.О., Захарчук О.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2018. № 11. С. 9–18.
3. Матковський П., Шеленко Д., Сас Л., Баланюк І. Інноватизація сільськогосподарських підприємств в умовах модернізації економіки. *European Journal of Economics and Management*. 2019. Vol. 5, Issue 2. p. 79-85
4. Резнік Н.П., Слободяник А.М., Котляров В.О. Інвестиційне забезпечення конкурентоспроможності агропромислових формувань: монографія. Київ: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 344 с.
5. Кісіль М.І. Макроекономічний інвестиційний процес у сільському господарстві України. *Економіка АПК*. 2021. № 9. С. 19 – 30.

6. Ільчук В., Шпомер Т. Інноваційно-інвестиційна діяльність АПК: сучасний стан і проблеми розвитку. *Agricultural and Resource Economics*. 2017. Vol. 3. № 1. Pp. 108-118.

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОПИТУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗБУТУ

Руслан БРОДЕЦЬКИЙ, здобувач групи АІ-1-23
Науковий керівник: **Юлія ТЕСЛЮК**, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(11099341@student.dsau.dp.ua)

Сільське господарство – одна з найдавніших і водночас найбільш динамічних галузей людської діяльності. Забезпечуючи нас життєво необхідними ресурсами, воно постійно перебуває під впливом безлічі факторів: від мінливої погоди до коливань ринкових настроїв. В умовах зростаючої конкуренції та необхідності оптимізації виробничих процесів, ключову роль відіграє здатність передбачати майбутнє, а саме – прогнозувати попит на сільськогосподарську продукцію. Точне та своєчасне прогнозування стає не просто інструментом аналізу, а наріжним каменем ефективного планування виробництва та збуту, визначаючи успіх і стабільність аграрного бізнесу.

В основі ефективного сільськогосподарського планування лежить розуміння того, скільки, чого і коли потребуватиме ринок. Без чіткого уявлення про майбутній попит, виробники ризикують зіткнутися з низкою проблем. Надмірне виробництво призводить до затоварення складів, псування продукції та, як наслідок, значних фінансових втрат. І навпаки, недостатнє виробництво у випадку високого попиту упускає потенційні прибутки та може підірвати довіру клієнтів. Саме тому, прогнозування попиту виступає своєрідним компасом, що вказує аграріям оптимальний курс дій.

Сучасні технології відкривають перед сільськогосподарськими виробниками безмежні можливості для вдосконалення процесів прогнозування. Статистичні методи аналізу історичних даних, врахування сезонних коливань, дослідження демографічних тенденцій та змін у споживчих перевагах – усе це стає основою для побудови більш точних моделей. Проте, справжній прорив відбувається завдяки впровадженню методів машинного навчання та штучного інтелекту. Ці інструменти здатні обробляти величезні масиви даних, виявляти приховані закономірності та враховувати вплив різноманітних факторів, таких як кліматичні зміни, державна політика, ціни на енергоносії та навіть соціально-економічні події у світовому масштабі.

Ефективне прогнозування попиту має прямий вплив на всі етапи сільськогосподарського циклу. На етапі планування виробництва воно дозволяє визначити оптимальні обсяги посівних площ, обрати найбільш рентабельні культури та спрогнозувати необхідність у ресурсах – насінні, добривах, техніці. Це допомагає уникнути дефіциту або надлишку матеріалів, оптимізувати витрати та підвищити ефективність використання землі. У сфері збуту, точні прогнози дають змогу розробити ефективні маркетингові стратегії, визначити оптимальні канали розподілу, узгодити терміни поставок з потребами ринку та уникнути втрат від псування продукції.

Однак, варто зазначити, що прогнозування попиту в сільському господарстві є складним завданням, що не позбавлене невизначеності. Природні катаклізми, непередбачувані зміни в законодавстві, коливання світових цін на сировину – усі ці фактори можуть внести свої корективи в найточніші прогнози. Тому, важливо не лише використовувати передові методи аналізу, але й розвивати гнучкість та адаптивність виробничих і збутових стратегій, бути готовими до швидкого реагування на зміни ринкової кон'юнктури.

Підсумовуючи, можна з упевненістю сказати, що прогнозування попиту на сільськогосподарську продукцію є невід'ємною складовою

успішного та сталого розвитку аграрного сектору. Воно є фундаментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, оптимізації виробничих процесів, мінімізації ризиків та підвищення конкурентоздатності сільськогосподарських підприємств. У світі, що постійно змінюється, здатність передбачати майбутнє стає не просто перевагою, а життєвою необхідністю для тих, хто годує світ. І ті, хто зуміє опанувати мистецтво прогнозування, зможуть не лише зібрати щедрій врожай, але й успішно реалізувати його на благо власного розвитку та продовольчої безпеки країни.

Точне прогнозування попиту є ключовим фактором для оптимізації обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, мінімізації надлишків або дефіциту, та підвищення рентабельності аграрного бізнесу. Використання сучасних методів аналізу даних, включаючи статистичне моделювання, машинне навчання та аналіз ринкових тенденцій, значно підвищує точність прогнозування попиту на сільськогосподарську продукцію. Ефективне прогнозування попиту дозволяє сільськогосподарським виробникам приймати обґрунтовані рішення щодо вибору культур, термінів посіву та збору врожаю, а також оптимізувати логістику та стратегії збуту. Врахування різноманітних факторів, таких як сезонність, зміни споживчих переваг, демографічні тенденції, державна політика та кліматичні умови, є необхідним для розробки надійних прогнозів попиту на сільськогосподарську продукцію. Інтеграція прогнозів попиту в загальну систему планування сільськогосподарського підприємства сприяє підвищенню його конкурентоздатності та стійкості на ринку.

РОЗВИТОК СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Сергій ВАСИЛЬЄВ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

З початком повномасштабної війни в Україні більшість суб'єктів господарювання або повністю призупинили свою діяльність, або функціонували у режимі мінімальної активності, зосередившись лише на критично необхідних процесах для забезпечення базового функціонування. Згодом, після кількох місяців адаптації до нових умов, відбулося переосмислення ролі підприємництва, що сприяло поступовому відновленню бізнес-операцій. При цьому більшість компаній сфери послуг зберегли свій основний профіль діяльності, здійснивши переорієнтацію на нових партнерів, адаптувавши бізнес-процеси та модифікувавши підходи до надання послуг і комунікації з клієнтами.

На основі результатів аналізу галузевих тенденцій, проведеного Національним інститутом стратегічних досліджень, встановлено, що близько 90% підприємств сфери обслуговування в умовах воєнного стану в Україні відмовилися від релокації та продовжували здійснювати свою діяльність як у традиційному офлайн-форматі, так і в онлайн-середовищі. Разом із військовими викликами на сферу послуг суттєво вплинуло порушення логістичних ланцюгів і процесів постачання. У зв'язку із виниклими труднощами у виконанні звичних функцій, приблизно третина компаній була змушена переглянути бізнес-процеси, здійснити оптимізацію використання трудових ресурсів, а в окремих випадках – скоротити чисельність персоналу. Попри складні обставини, підприємства сфери послуг демонстрували здатність до адаптації, підтримували операційну діяльність і обґрунтовували стратегічні підходи до подолання кризових ситуацій і подальшого розвитку підприємництва [2].

Сфера послуг є однією з найбільш уражених галузей унаслідок збройної російської агресії. Малий і середній бізнес у цьому секторі зазнає значних

втрат через зменшення чисельності населення в українських містах, спричинене війною. Відповідно, фіксується зниження попиту на окремі види послуг, зокрема у готельно-ресторанному бізнесі, індустрії краси, закладах позашкільної та додаткової освіти, туристичному секторі (особливо протягом перших місяців війни) тощо. Окрім цього, відзначається скорочення пропозиції з боку висококваліфікованих фахівців у таких галузях, як інформаційні технології, фінанси, дизайн та консалтинг.

В умовах воєнного стану окремі підприємці були змушені модифікувати свою діяльність шляхом упровадження інноваційних підходів та методів ведення бізнесу, розроблення й реалізації продуктових інновацій. Насамперед це стосувалося тих суб'єктів підприємництва, чия господарська активність стала неможливою у період війни, або тих, хто опинився на тимчасово окупованих чи непідконтрольних Україні територіях. Водночас слід наголосити, що майже кожне підприємство та підприємець долучалися до волонтерської діяльності, надаючи підтримку Збройним Силам України, мешканцям окупованих регіонів та внутрішньо переміщеним особам. У сучасних умовах волонтерська активність не лише зміцнює місію та цінності бізнесу, а й виступає чинником консолідації колективу, підтримки мотивації персоналу та сприяє загальнонаціональній стійкості.

За даними Національного банку України, вже навесні 2023 року індекс очікувань ділової активності бізнесу вперше за останні півтора року досяг 51,5 пункту, перевищивши нейтральний рівень у 50 пунктів, що свідчить про формування більш оптимістичних настроїв щодо перспектив розвитку підприємництва. Водночас поряд із труднощами, спричиненими веденням бізнесу в умовах війни, можливості інноваційного розвитку підприємств сфери послуг залишаються обмеженими під впливом низки додаткових чинників. Для їх ефективного врахування у процесі прийняття управлінських рішень доцільно виокремлювати екзогенні та ендогенні чинники. До екзогенних належать: високий рівень міграції наукових кадрів; недосконалість інформаційного забезпечення щодо інноваційних проєктів; дефіцит

фінансових ресурсів та проблеми із залученням інвестицій; ускладнення процесів науково-дослідних розробок; обмеженість науково-інноваційного потенціалу; недостатній рівень міжнародного науково-технічного співробітництва; недосконалість законодавчого регулювання інноваційної діяльності. Серед ендогенних чинників варто виділити: орієнтацію підприємств на існуючі ринки та прагнення до швидкої окупності інвестицій; недостатній рівень розвитку матеріально-технічної та наукової бази; слабкість аналітичного й інформаційного забезпечення; домінування інтересів збереження традиційних технологій надання послуг; опір змінам у процесі впровадження інновацій; недосконалість системи матеріального стимулювання та умов для творчої праці [2].

Отже, усвідомлення необхідності інноваційного розвитку та адаптація системи управління підприємствами до впровадження інновацій, зміна бізнес-моделей, цифровізація, застосування хмарних технологій, а також використання можливостей економічної глобалізації та розвиток міжнародного партнерства стали потужними інструментами підтримки розвитку українського підприємництва та сфери послуг в умовах сучасних викликів. Підприємства активно застосовують нові стратегії і інструменти для розширення бізнесу з метою підвищення ефективності його функціонування та забезпечення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках [1]. Співпраця з іноземними партнерами та експортні операції стали вирішальними для збереження позицій багатьох підприємств на ринку. Стратегію розширення на ринки Європейського Союзу та США активно реалізують численні українські компанії, зокрема й у сфері послуг. Вони не тільки розвивають бізнес, орієнтуючись на український ринок, а й інтегруються на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Ділові очікування підприємств України та регіонів. Національний банк України. 17 лип. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dilovi-ochikuvannya-pidpriyemstv-ii-kvartal-2024-roku>

2. Національний інститут стратегічних досліджень. URL:
<http://niss.gov.ua>

МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ВІЙНИ

Ігор ВІНІЧЕНКО, д.е.н., професор
Сергій МАЛИНА, здобувач груп МГЕК-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
12103970@student.dsau.dp.ua

Підвищення ефективності функціонування підприємства є важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу та врахування безлічі внутрішніх і зовнішніх факторів. Сучасні економічні умови, включаючи нестабільність фінансових ринків, зміни в законодавстві, кризові ситуації та нові виклики, такі як війна, вимагають від підприємств гнучкості, інноваційності та здатності швидко адаптуватися до змін. Ключовим аспектом підвищення ефективності є оптимізація бізнес-процесів, що дозволяє знизити витрати, збільшити продуктивність і забезпечити стабільний розвиток. За даними World Bank, ефективність управління ресурсами на підприємстві може сприяти збільшенню продуктивності на 15-30% в залежності від галузі [1].

Перш за все, вдосконалення внутрішніх процесів і автоматизація виробництва є важливими аспектами для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. В умовах високої конкуренції та зростаючих вимог до оптимізації ресурсів підприємства повинні впроваджувати новітні технології, аби знизити витрати і забезпечити стабільну якість продукції. Ключовим є автоматизація виробничих ліній, що дозволяє мінімізувати людський фактор, підвищити точність і швидкість

обробки матеріалів, зменшити витрати на оплату праці та забезпечити постійну якість товару. Наступним важливим кроком є застосування технологій точного землеробства, що дозволяє оптимізувати використання природних ресурсів. Дані технології включають датчики, GPS-навігацію та аналітичні інструменти, які в реальному часі надають інформацію про стан ґрунту, рівень вологи, поживних речовин та інших параметрів, що впливають на врожайність. За даними Агентства міжнародного розвитку США (USAID), впровадження технологій точного землеробства дозволяє зменшити витрати на обробку землі на 15-20%, одночасно збільшуючи врожайність на 10-15% завдяки більш ефективному використанню ресурсів та зниженню витрат на неефективні практики. Інтеграція автоматизації та сучасних технологій у виробничі процеси знижує залежність від природних факторів, таких як зміни погодних умов, що дозволяє підвищити стабільність і передбачуваність виробництва. Крім того, автоматизація прискорює виконання операцій, знижує енергетичні витрати та підвищує загальну ефективність підприємства, що комплексно сприяє підвищенню конкурентоспроможності на ринку та покращенню загальних фінансових показників [3].

Крім того, суттєвим фактором для підвищення ефективності є управління грошовими потоками та ефективне використання фінансових ресурсів. Збалансоване планування доходів і витрат, а також максимальне використання доступних джерел фінансування, дозволяють підприємствам уникати фінансових труднощів і забезпечити стабільне функціонування в умовах економічної нестабільності. Одним з ефективних підходів є застосування сучасних фінансових технологій, таких як електронний облік, інтернет-банкінг та фінансовий аналіз у режимі реального часу, що дозволяє більш точно планувати фінансові потоки і уникати непотрібних витрат. За даними Європейського банку реконструкції та розвитку, підприємства, що використовують сучасні фінансові інструменти та методи планування, мають на 25-30% менші витрати на обслуговування боргу [2].

Залучення інвестицій є важливим елементом для підвищення ефективності підприємства, особливо в умовах кризи. Інвестиції в інфраструктуру, модернізацію виробництва та технології дозволяють підприємствам не лише покращувати своє фінансове становище, але й підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку. Однак залучення інвестицій вимагає наявності чіткої стратегії, яка б включала аналіз можливих ризиків, вибір найкращих джерел фінансування та підготовку надійного бізнес-плану, що демонструє інвесторам перспективи розвитку підприємства. Згідно з даними Світового банку, підприємства, які розробляють стратегічні інвестиційні плани, збільшують рівень залучених інвестицій на 20-25% порівняно з компаніями, які не мають чіткої стратегії. В умовах війни або економічної кризи особливо важливою є активна співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, які можуть запропонувати кредити або гранти для відновлення підприємства, а також програмами підтримки національного уряду, які знижують податкове навантаження чи надають компенсації за понесені збитки [1].

Не менш важливим аспектом є управлінські рішення, які повинні бути спрямовані на підвищення організаційної ефективності. Оптимізація структури управління, делегування повноважень, а також використання інноваційних методів менеджменту, таких як гнучке управління чи управління за результатами, дозволяють підприємствам швидко реагувати на зміни в ринкових умовах. Стратегічне управління також передбачає розробку стратегії диверсифікації ризиків, яка допомагає знизити залежність підприємства від окремих джерел доходу чи ринків. У разі економічної чи політичної нестабільності важливо забезпечити наявність плану дій на випадок форс-мажору, що дозволить зберегти безперервність виробництва та зменшити потенційні збитки.

Технологічні інновації, у свою чергу, стають необхідністю для підприємств, які прагнуть підвищити свою ефективність. Впровадження новітніх технологій дозволяє не тільки знижувати витрати на виробництво, але

й забезпечувати сталий розвиток у довгостроковій перспективі. Зокрема, впровадження енергозберігаючих і екологічних технологій допомагає знизити витрати на енергоносії, зменшити вплив на навколишнє середовище і відповідати вимогам міжнародних стандартів. Інновації також сприяють підвищенню якості продукції, що в свою чергу дозволяє підприємствам зміцнювати свої позиції на ринку та залучати нових споживачів. За оцінками Міжнародного енергетичного агентства (ІЕА), інвестиції в енергозберігаючі технології можуть знизити витрати на енергію підприємства до 20% [4].

Активне використання маркетингових стратегій є ще одним важливим фактором, що підвищує ефективність підприємства. У часи економічної нестабільності особливу увагу слід приділяти позиціонуванню бренду, розробці рекламних кампаній, орієнтованих на підтримку лояльності клієнтів і підвищення впізнаваності компанії. Розвиток цифрових каналів продажу, таких як онлайн-платформи, також сприяє розширенню ринків збуту та залученню нових покупців.

Таким чином, інтегрований підхід до управління підприємством, який включає оптимізацію фінансових, виробничих, маркетингових процесів, а також постійну адаптацію до зовнішніх і внутрішніх змін, є основою для досягнення сталого розвитку в умовах економічних та політичних потрясінь. Лише поєднання всіх цих факторів дозволить підприємствам не тільки зберігати свою позицію на ринку, а й активно розвиватися в умовах нестабільності, забезпечуючи високу конкурентоспроможність та ефективність у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Світовий банк. Україна. Економічний огляд. 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.worldbank.org>
2. Європейський банк реконструкції та розвитку. Стратегія підтримки інвестицій у країнах з перехідною економікою. 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ebrd.com>

3. USAID. Агросектор України. Інновації та можливості для інвесторів. 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.usaid.gov>

4. Міжнародне енергетичне агентство (IEA). Global Energy Efficiency 2020 Report. 2020.

НЕОБХІДНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Олексій ВОВК, здобувач групи АспЕК-23
Науковий керівник: **Ігор ВІНІЧЕНКО**,
д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Стратегічне планування стає дедалі більш актуальним для українських підприємств органічного сільського господарства, які жорстку конкурують як між собою, так з іноземними компаніями. Розробка програми діяльності фірми є першим етапом стратегічного планування як управлінської діяльності зі створення та підтримки стратегічної відповідності між цілями фірми та її потенційними можливостями в сфері маркетингу. Задача керівництва фірми полягає у формуванні господарського механізму, який забезпечує найбільш швидко її адаптацію до зовнішніх мінливих ринкових умов. Це дозволить зменшити невизначеність і ризик у господарській діяльності та забезпечити концентрацію ресурсів за обраними пріоритетними напрямками діяльності фірми. Розробка і реалізація стратегії органічного сільського господарства – найважливіші функції керівників фірми вищої ланки управління. Без стратегічного планування фірма подібна кораблю без керманича. Стратегія визначає основні цілі фірми і шляхи їх досягнення таким чином, щоб забезпечити єдину спрямованість дій усього колективу [1; 2; 3].

Дослідженнями визначено, що в межах стратегічного планування органічного сільського господарства вирішується безліч питань управління

фірмою, у тому числі: розробка загальнофірмової стратегії; підготовка стратегічних рішень в окремих господарських сферах; аналіз конкурентного середовища; визначення основних цілей фірми; управління стратегічно важливими факторами діяльності на ринку; формування маркетингової стратегії на ринку окремих товарів; вивчення життєвого циклу продукції на ринку; управління портфелем замовлень; визначення стратегічних перспектив фінансування капіталовкладень; формування загальної концепції розвитку підприємства; аналіз перспектив; дослідження структури витрат.

Планування, на наше переконання, являє складову частину стратегічного управління. Встановлено, що процес стратегічного управління відбувається в три етапи: спочатку визначаються довгострокові перспективи розвитку підприємства, його основних підрозділів; на етапі реалізації планів розробляються заходи щодо здійснення фірмової стратегії; за допомогою контролю виявляються основні проблеми в межах реалізації стратегії компанії. Стратегічне планування визначає характер стратегічного управління. Реалізація стратегічних планів, стратегічний контроль та виявлення проблем, відносяться до сфери оперативного управління, і тому не можуть розглядатися як стратегічні фактори. Підкреслимо наступні особливості стратегічного планування органічного сільського господарства:

- орієнтується на довгострокову перспективу;
- стратегічні плани визначають основні напрями розвитку підприємства;
- певні «ніші» господарської діяльності підлягають «заповненню» засобами оперативного планування;
- основна мета стратегічного планування полягає в забезпеченні майбутньої успішної діяльності підприємства.

Вважаємо, що процес стратегічного планування органічного сільського господарства може бути представлений у вигляді послідовного вирішення стратегічних проблем. При цьому етапи їхнього вирішення розмежовуються таким чином, щоб на кожному могли бути використані свої специфічні методи. Дослідженнями встановлено, що *на першому етапі* встановлюються

стратегічно важливі зони діяльності підприємства, тобто ті, що плануються незалежно від інших ринків та інфраструктур. При цьому для кожної стратегічної зони повинно бути визначене самостійне ринкове завдання, яке орієнтоване на зовнішній ринок та характер потреб споживачів. Самостійне ринкове завдання є необхідною, але не достатньою умовою для задоволення наступної вимоги. Стратегічна зона повинна приваблювати не тільки власним ринком, але й своєю інфраструктурою. У межах стратегічної зони фірма повинна домогтися значних конкурентних переваг. Оскільки останні досягаються лише в конкурентній боротьбі, то для стратегічної зони діяльності фірми потрібно визначити всіх наявних конкурентів. До того ж стратегічні зони повинні бути стабільними протягом тривалого періоду, оскільки стратегічне планування орієнтується на довгострокову перспективу.

Другий етап стратегічного планування характеризується аналізом окремих стратегічних зон. При аналізі не приймаються до уваги загальнофірмові проблеми, оскільки окремі стратегічні сфери мають свою ринкову специфіку і зовнішнє оточення, а їх інфраструктура має свої сильні та слабкі сторони стосовно підприємств-конкурентів. Тому різні сфери господарської діяльності підприємства мають свої ризики й особливі шанси на успіх. Аналіз зовнішнього середовища і норм регулювання дозволяє виявити стратегічно важливі тенденції розвитку в екології, технології, економіці, правовому регулюванні, суспільстві й політиці. Він допомагає з'ясувати найважливіші зміни в поведінці робітників, профспілок, державних установ, кредиторів. Аналіз ринку і галузі найбільш складна ділянка дослідження. І головне тут – вивчення життєвого циклу продукції, ринкових сегментів та галузевої структури. Досить важливим є визначення конкурентних можливостей підприємства, його сильних та слабких сторін. У результаті керівництву фірми повинний бути представлений план сприятливих можливостей та ризиків для даної господарської сфери.

На третьому етапі напрацьовується принципово важливий документ, в якому визначаються цілі та завдання підприємства, розмежовуються сфери діяльності, фіксуються довгострокові цільові перспективи.

На четвертому етапі розробляється загальнофірмова стратегія на певний період часу, як правило – до 10-ти років. При цьому, якщо підприємство діє в декількох стратегічних зонах, то для кожної з них повинні передбачатися свої цілі й ресурси. При обмеженні діяльності підприємства однією господарською зоною, загальнофірмова стратегія визначає фактори успіху, що забезпечують йому переваги в конкурентній боротьбі. У цілому загальнофірмова стратегія містить у собі проекти і програми, за допомогою яких ці фактори успіху можуть бути реалізовані. Тільки за таких умов стратегічне планування здатне забезпечити розвиток підприємства як бізнес-системи.

Якщо на *п'ятому етапі* реалізується стратегічне планування стосовно рівня окремої сфери діяльності (базується на цілях і розподілі ресурсів, передбачених загальнофірмовою стратегією), то на *шостому етапі* розробляється функціональна стратегія, як на рівні окремої зони, так і в цілому підприємства. Тут враховуються, наприклад, управління інвестиційними ресурсами, зв'язки з громадськістю, підтримка престижу компанії, розробка й впровадження наукових досліджень. На *останньому етапі* визначається реальність цілей, намічених на попередніх етапах планування, шляхом розробки довгострокових фінансових планів. За результатами оцінок фінансової перспективи етапи стратегічного плану можуть бути скориговані. У залежності від фінансових можливостей фірм доводиться навіть передбачати структуру зон господарської діяльності, які складають основу стратегічних планів. Це необхідно, наприклад, за умови, коли використовувані стратегічні зони, хоча і забезпечують у майбутні кілька років достатній дохід, але не мають значного потенціалу у більш віддаленій перспективі. У цьому випадку необхідно застосовувати політику

диверсифікованості виробничої діяльності, створюючи нові зони ділової активності.

Дослідженнями встановлено, що стратегічне планування органічного сільського господарства надає переваги досягненню довгострокових цілей, а не максимізації поточного прибутку; орієнтування керівників фірм на передбачення майбутніх змін зовнішнього середовища, а не реагування на поточні зміни; створенню умов для керівництва фірми у визначені обґрунтованих пріоритетів розподілу наявних ресурсів, їхньої мобілізації з метою досягнення поставлених конкретних завдань.

Список використаних джерел

1. Берлач Н.А. Правове забезпечення органічного сільського господарства в Україні. *Держава і право*. 2010. Вип. 48. С. 225-230
2. Бойко Є.О. Розвиток підприємств органічного сектора агробізнесу в контексті викликів глобалізації: [монографія]. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2012. 172 с
3. Вініченко І.І., Полегенька М.А., Кобець Є.А., Інноваційна стратегія повоєнного розвитку аграрного бізнесу України. *Агросвіт*. 2023. № 19. С. 3-8.

ФОРМУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Валерій ВОЗДВИЖЕНСЬКИЙ, аспірант кафедри економіки,
vozdvizhenskyi.v.v@dsau.dp.ua

Станіслава ОРЛОВА, здобувачка гр. МгЕК-1-24
12104072@student.dsau.dp.ua

Науковий керівник: д.е.н., проф. **Оксана ГОНЧАРЕНКО**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Глобальна цифровізація та зростання конкуренції на світових і національних ринках потребують від підприємств запровадження нових

методів і технологій, які б сприяли підвищенню їх конкурентоспроможності та стійкості.

Аналіз теоретичних напрацювань у сфері оцінки конкурентоспроможності підприємств дозволяє виокремити декілька ключових напрямків, які можуть сприяти покращенню позицій сучасного підприємства на ринку. Дані напрями охоплюють різні складові діяльності підприємств, зокрема, технологічні, управлінські й комунікаційні. Впровадження інноваційних процесів, технологій, нових технологічних рішень, які інтегруються у виробничі процеси втілюється у форматах автоматизації виробництва, використання роботів, систем управління виробництвом, 3D-друку, технологій IoT тощо. Підвищення ефективності управлінських процесів й кваліфікації персоналу реалізується за допомогою розробки і запровадження стратегічного плану з визначенням чітких цілей та стратегій, які підприємства прагнуть досягати в коротко- або середньостроковій перспективі. Підвищення кваліфікації персоналу обумовлює здійснення інвестицій в програми навчання і професійного розвитку працівників та впровадження систем оцінки ефективності, що допоможе виявляти проблемні зони і забезпечувати їхнє вирішення.

Аналіз успішних кейсів бізнес-лідерів, таких, наприклад як Nestle, Coca-Cola доводить, що стратегічне управління, інвестиції в нові технології й здатність адаптуватися до змін споживчого попиту стали критично важливими для підвищення конкурентоспроможності. Впровадження інноваційних підходів дозволило знизити витрати, поліпшити якість продукції та зміцнити конкурентні позиції на ринку, що зробило їх успішним прикладом для наслідування.

Конкурентоспроможність не можна визнати статичним поняттям, вона формується під впливом значної кількості внутрішніх і зовнішніх чинників, які також можуть змінюватись залежно від ринкових умов, впливу конкурентів, регуляторних змін, споживчого попиту, глобальних трансформацій.

В умовах сьогодення ключовими факторами підвищення конкурентоспроможності суб'єктів ринку можемо визнати впровадження інноваційних технологій й організаційних інновацій, оптимізацію управлінських процесів та підвищення кваліфікації працівників. Ці заходи здатні суттєво вплинути на конкурентні позиції підприємств на ринку, покращити їх ефективність та адаптивність до ринкових змін. Так сучасні бізнес-лідери забезпечили підвищення конкурентоспроможності завдяки ефективному стратегічному управлінню, збільшенню інвестицій в нові технології й адаптації до змін у ринковому середовищі, що зміцнило їх конкурентні позиції на ринку.

Відтак для забезпечення конкурентоспроможності сучасного підприємства важливо враховувати всі аспекти його економічної діяльності, оптимізувати управлінські процеси, інвестувати в технології, реалізовувати інноваційні стратегії, що в кінцевому підсумку сприятиме стабільному зростанню та розвитку.

Список використаних джерел

1. Кравченко Р.О. Економічні методи та моделі оцінки конкурентоспроможності підприємств. *Економіка розвитку*. 2022. № 1. С. 95–102.

ЧИННИКИ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Тетяна ГАЛАГАН, к.е.н., доцентка
(halahan.t.i@dsau.dp.ua)

Ігор БОНДАРЕВСЬКИЙ, здобувач групи МгЕК-1-24,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Економічна ефективність функціонування аграрного підприємства залежить від багатьох факторів. До факторів, що впливають на економічну ефективність функціонування підприємства за операційною діяльністю та вдосконалення виробничого процесу відносяться введення технічних та організаційних заходів, запровадження яких призведе до економії матеріальних і трудових ресурсів, зниження витрат виробництва, а також підвищення конкурентоспроможності продукції, в тому числі, за рахунок її якості.

Основним завданням підвищення економічної ефективності функціонування підприємства є раціональне використання виробничого потенціалу підприємства, мінімізація різноманітних втрат та економія витрат і ресурсів.

За місцем походження фактори, що впливають на економічну ефективність підприємства, можна розділити на внутрішні та зовнішні. Серед них внутрішні фактори, що залежать від організаційної структури управління підприємством і діяльності самого підприємства, належать асортимент продукції, наявна технологія виробництва, існуюче на підприємстві устаткування, перелік використовуваних матеріалів, система і стиль управління, застосовувані методи роботи тощо. Ці фактори створює саме підприємство.

Зовнішні чинники характеризують вплив зовнішнього середовища на саме підприємство, включаючи втручання держави, законодавство, економічний стан в державі, фінансові інструменти, розвиток науково-технічного прогресу, демографічну ситуацію, рівень освіченості та кваліфікації населення, а також різні форс-мажорні фактори у вигляді стихійних лих, війни тощо.

Дослідження впливу різних чинників і факторів на економічну ефективність функціонування аграрного підприємства є найважливішим питанням аналізу його господарської діяльності. Як правило, на ефективність діяльності підприємства впливають декілька факторів одночасно. Причому, це фактори як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Тому при визначенні заходів ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання слід більш глибоко досліджувати фактори впливу на його економічну ефективність.

Список використаних джерел

1. Галаган Т.І. Рентабельність виробництва у воєнний період / Т.І. Галаган, А.М. Кратік // *Агросвіт*. 2024. №21. С. 119-123 (DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.21.119>) (<https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/4918>)

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Тетяна ГАЛАГАН, к.е.н., доцентка
(halahan.t.i@dsau.dp.ua)

Богдан ВОЄЙКОВ, здобувач групи МгЕК-1-24,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В умовах дестабілізуючого впливу кризи та посилення процесу глобалізації аграрний сектор може досягти сталого конкурентоспроможного розвитку лише за умови створення відповідних конкурентних переваг. В сучасних умовах господарювання сільськогосподарські підприємства, щоб вижити та зберегти свої позиції на ринку, повинні постійно шукати шляхи забезпечення конкурентних переваг, що сьогодні є найважливішим завданням у прийнятті рішень та управлінні.

Конкурентна перевага – це здатність підприємства забезпечувати конкурентний розвиток завдяки сформованому конкурентному потенціалу. Основною характеристикою конкурентної переваги є безперервність впливу, тобто процес забезпечення конкурентної переваги має бути безперервним, а мета забезпечення конкурентної переваги має узгоджуватися зі стратегічною метою діяльності підприємства.

Однак конкурентну перевагу компанії не варто порівнювати з її конкурентним потенціалом. Конкурентний потенціал є здатністю підприємства надавати певні переваги над конкурентами, але для реалізації наявного потенціалу необхідні й деякі інші фактори впливу. Постійні зміни зовнішнього середовища та умов ведення бізнесу спонукають підприємства шукати нові способи забезпечення конкурентної переваги. Необхідно розрізняти потенційну конкурентну перевагу від фактичної конкурентної переваги.

Потенційна конкурентна перевага визначається внутрішніми можливостями підприємства і може забезпечити потенційну конкурентну перевагу. Фактична перевага може збігатися або не збігатися з потенційною перевагою, тобто фактична перевага може бути меншою за потенційну перевагу (при неефективному управлінні) або перевищувати потенційну перевагу (при ефективному управлінні конкурентними перевагами).

Отже, конкурентоспроможність є результатом ефективної реалізації потенціалу створеної конкурентної переваги, а реалізація конкурентної переваги досягається шляхом поєднання факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Галаган Т.І. Особливості економічного управління аграрним підприємством. Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні та практичні питання аграрної науки», м. Дніпро, 18 травня 2022 р. : у 2 ч. / за заг. ред. А. С. Кобця. Дніпро, 2022. Ч. 2, С. 95-96 (<https://drive.google.com/file/d/1QGBPUgF7Ii38yN4Bc5NJtN-0k8d3B4zq/view?usp=sharing>)
2. Галаган Т.І. Конкурентоспроможність підприємства в сучасних умовах господарювання / Т.І. Галаган, О.М. Патретна // *Ефективна економіка*. 2024. №10. (електронне видання) (DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.69>) (<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4888/4932>)

ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ НА АГРОПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Кутерина ДІДУР, к.е.н., доцент кафедри економіки
Віолетта ГОЛЯДИНЕЦЬ, здобувачка груп МГЕК-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
12032276@student.dsau.dp.ua

У наш час агробізнес без цифрових технологій уявити вже складно. Це не просто модна тенденція – це нагальна потреба. Щоб підвищити ефективність виробництва, зменшити витрати, краще керувати процесами й вчасно реагувати на зміни клімату та нестабільність у світі, агрокомпаніям доводиться впроваджувати сучасні цифрові рішення.

Але тут є й великі виклики. Найбільший із них – нерівномірний рівень цифровізації у сфері. Малим і середнім господарствам часто бракує інвестицій, фахових кадрів та базових знань про сучасні технології. За даними Мінагрополітики, лише близько 17% агропідприємств в Україні використовують цифрові інструменти на постійній основі. Більшість інновацій сконцентровані у великих агрохолдингах, а дрібні фермери часто лишаються осторонь.

Водночас є й вражаючі приклади, які надихають. Наприклад, компанія «Астарта-Київ» запровадила систему AgriChain – повноцінну ERP-платформу, яка охоплює логістику, облік, моніторинг полів та фінансове планування. Завдяки цій системі їм вдалося зменшити втрати зерна при зберіганні на 12% і серйозно оптимізувати витрати на логістику.

Інший приклад – «Індустріальна Молочна Компанія», яка активно використовує супутниковий моніторинг та геоінформаційні системи для контролю стану посівів. Це дає можливість швидко виявляти проблеми й оперативно реагувати.

На Черкащині господарство «ІнтерАгроКом» задіяло дрони DJI Phantom для обстеження полів – результатом стало зниження втрат урожаю на 8%.

Ще один вдалий кейс – впровадження CRM-систем в аграрних кооперативах. Наприклад, «AgroHub» використовує платформу для роботи із запитами клієнтів та організації логістики, що дозволяє ефективніше працювати з партнерами.

Цікаве рішення реалізували у господарстві «Маяк» на Полтавщині: вони встановили IoT-сенсори для моніторингу вологості ґрунту і стану посівів. Це допомогло скоротити витрати на полив на 20%, а врожайність кукурудзи підняти на 15%. І це – середнє господарство, що доводить: технології доступні не лише для гігантів.

Втім, шлях до цифровізації не завжди гладкий. Багато компаній стикаються з проблемами: відсутність єдиного бачення серед керівників, страх змін у працівників, слабка IT-інфраструктура. Часто виникають труднощі через нестачу стандартів даних, що заважає різним системам працювати разом. Передусім, потрібно:

- 1) Розробити національну стратегію цифровізації агросектору. Вона має передбачати фінансову підтримку, податкові пільги для інноваторів та розвиток цифрової освіти для управлінців.
- 2) Активніше залучати міжнародну допомогу – такі проєкти, як USAID AGRO або програми ЄБРР, уже сьогодні підтримують цифрові ініціативи в Україні.
- 3) Розвивати відкриті IT-платформи: бази агрономічних даних, метеоінформацію, карти ґрунтів – щоб дрібні фермери мали доступ до аналітики без великих витрат.
- 4) Створювати агрокластери, які об'єднуюватимуть фермерів, науковців та IT-компанії навколо спільних інноваційних проєктів.

Не варто ігнорувати й міжнародний досвід: у Нідерландах, Німеччині та Ізраїлі давно практикують "розумне фермерство" з використанням робототехніки, автоматизованого моніторингу та хмарних сервісів для прогнозування.

Та найголовніше: цифровізація – це не тільки про технології. Це про зміну мислення. Лише тоді, коли цифрові інструменти стануть частиною корпоративної культури, коли ІТ-фахівці, агрономи, економісти й менеджери працюватимуть разом, можна буде говорити про справжню трансформацію агробізнесу.

Список використаних джерел

1. Галаган В. І., Пирожкова І. В. Цифрова трансформація аграрної галузі: виклики та перспективи розвитку. // Економіка АПК. — 2022. — №7. — С. 23–28.
2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>
3. AgriChain. URL: <https://agrichain.com.ua/>

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРЕЄМСТВ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН НА РИНКУ

Аліна ГУРІНА, здобувачка групи А-2-23

Науковий керівник: **Юлія ТЕСЛЮК**, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
 11099498@student.dsau.dp.ua

Аграрний сектор відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, розвитку економіки та зайнятості населення. Проте в умовах глобалізації, технологічних змін та кліматичних викликів аграрні підприємства стикаються з необхідністю перегляду своїх стратегій розвитку. Сучасні ринкові умови динамічно змінюються, що ускладнює адаптацію традиційних підходів до ведення аграрного бізнесу.

Однією з основних проблем є недостатня гнучкість стратегій управління, що не дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни у глобальному середовищі. Зокрема, коливання цін на світових ринках,

зростання конкуренції, нові торговельні бар'єри чи, навпаки, відкриття ринків, потребують швидкої адаптації, яка не завжди можлива через застарілі управлінські моделі. Крім того, важливим фактором є технічна та технологічна відсталість значної частини аграрних підприємств, особливо малих і середніх. Брак інвестицій у сучасне обладнання, цифрові технології, автоматизацію виробництва та системи точного землеробства не дозволяє їм ефективно конкурувати на глобальному ринку. Інновації, які могли б стати драйвером зростання, часто недоступні через високу вартість або відсутність знань щодо їх впровадження. Ще однією серйозною проблемою є зміни кліматичних умов. Посухи, сильні зливи, зниження родючості ґрунтів та зменшення стабільності врожаїв суттєво впливають на рентабельність аграрного виробництва. Стратегії розвитку, що раніше були ефективними, виявляються неактуальними в умовах погіршення природно-кліматичних умов. У зв'язку з цим виникає потреба у використанні стійких до кліматичних змін культур, нових підходів до зрошення та охорони ґрунтів. Також слід звернути увагу на проблеми логістики та інфраструктури. Недостатній розвиток транспортних шляхів, елеваторів, логістичних центрів ускладнює експорт продукції та знижує її конкурентоспроможність на зовнішніх ринках. В умовах глобальної конкуренції оперативність та надійність постачання набувають особливо важливого значення. Кадрове забезпечення теж залишається проблемним. Молодь неохоче обирає аграрні спеціальності, відтік кваліфікованих кадрів триває, а системи підготовки фахівців не завжди відповідають сучасним вимогам аграрного ринку. Це призводить до дефіциту професіоналів, здатних впроваджувати інновації та формувати ефективні стратегії розвитку.

Важливим викликом є також відсутність стратегічного бачення на рівні багатьох підприємств. Часто аграрні компанії діють за інерцією, не аналізуючи довгострокові ризики та можливості. Ефективна адаптація неможлива без стратегічного планування, яке враховує як глобальні тренди, так і місцеві особливості.

Для подолання вказаних проблем важливо формувати систему державної підтримки, що включає пільгове кредитування, податкові стимули для інновацій, розвиток аграрної освіти та наукових досліджень. Також необхідно створювати умови для міжнародного партнерства, обміну досвідом та впровадження кращих практик.

Отже, адаптація стратегій розвитку аграрних підприємств до глобальних змін ринку є складним, але необхідним процесом. Лише завдяки впровадженню інновацій, стратегічному плануванню, розвитку інфраструктури та підтримці з боку держави аграрний сектор зможе ефективно відповідати на сучасні виклики та забезпечити сталий розвиток у майбутньому.

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ГЛОБАЛЬНУ ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ

Катерина ДІДУР, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Didur.eka@icloud.com

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, що розпочалася в лютому 2022 року, стала не лише жахливою гуманітарною катастрофою для українців, але й серйозним викликом для світової продовольчої безпеки. Україна займає важливу позицію серед найбільших виробників та постачальників продовольчих товарів на глобальному ринку, зокрема пшениці, ячменю, кукурудзи, соняшникової олії та інших сільськогосподарських продуктів. Внаслідок військової агресії росії вивезення продовольства за межі України значно обмежилось, що спричинило збої в глобальних ланцюгах постачання та підвищення цін на продовольчі товари. Особливо це стало відчутно в країнах, які сильно залежали від імпорту українських продуктів, зокрема в Африці, на Близькому Сході та в Південній

Азії. Втрата доступу до цих товарів призвела до серйозних продовольчих криз у ряді держав, що змусило тисячі людей зіткнутися з погіршенням умов життя, голодом та злиднями. За даними ООН, агресія росії стала причиною того, що понад 345 мільйонів осіб зазнали гострої нестачі продовольства, а 70 мільйонів опинилися на межі голоду. Окрім того, близько 82 країн світу потребували значної продовольчої допомоги для забезпечення базових потреб своїх громадян [1].

Генеральний секретар ООН, Антоніу Гутерреш, попередив, що наслідки цієї війни можуть мати довготривалий ефект на глобальну економіку і продовольчу безпеку. У разі погіршення ситуації і подальшого обмеження постачання продовольства, понад 1,7 мільярда людей можуть опинитися в ситуації злиднів та продовольчої залежності. Війна також підкреслила важливість забезпечення продовольчої безпеки на національному рівні та посилила необхідність адаптації міжнародних інститутів до нових викликів, що постають перед світовою спільнотою [2].

Один із основних мотивів збройної агресії російської федерації проти України полягає у спробах контролювати стратегічно важливі глобальні постачання продовольчих ресурсів, зокрема зернових культур та рослинних олій. Україна та росія разом забезпечують понад 30% світового експорту пшениці та ячменю, а також є важливими постачальниками інших сільськогосподарських продуктів, таких як соняшникова олія, кукурудза, м'ясо птиці, добрива та інші. Така концентрація на ринку дозволяє росії здійснювати економічний та політичний тиск на країни, що значною мірою залежать від імпорту цих продуктів, зокрема на держави Південно-Східної Азії та Африки. В умовах глобальної продовольчої нестабільності, яку спровокувала агресія росії, контроль над експортом цих ресурсів набуває важливого значення як інструмент геополітичного впливу.

Зокрема, росія застосовує зерно як інструмент шантажу на міжнародній арені, намагаючись не тільки пом'якшити міжнародні санкції, але й отримати фінансові вигоди, що дозволяють фінансувати її військові зусилля. Значну

частину зерна росія експортує до країн, таких як Північна Корея, в обмін на військову допомогу, включаючи боєприпаси та інші матеріально-технічні ресурси, що забезпечують підтримку її агресивної зовнішньої політики. Паралельно, аграрний сектор є одним із ключових джерел наповнення федерального бюджету росії, що дозволяє їй продовжувати фінансувати військові операції та здійснювати зовнішньополітичні амбіції. Внаслідок цього, агросектор стає не лише економічним, але й політичним інструментом, що надає росії значну вагу у міжнародних відносинах.

Водночас, український аграрний сектор, попри численні труднощі, продовжує залишатися важливим постачальником продовольчих ресурсів на світові ринки. Однак, війна завдала йому значних збитків. Великі території сільськогосподарських угідь стали непридатними для обробки через бойові дії, мінування та руйнування інфраструктури. За оцінками, загальні економічні втрати українського аграрного сектора перевищують 80 мільярдів доларів США, що є значним ударом для економіки країни, яка традиційно була одним з основних постачальників продовольства на світовому ринку. Утім, незважаючи на обмеження, українські сільгоспвиробники продовжують функціонувати, зберігаючи свою ключову роль у глобальному агропродовольчому ланцюгу, зокрема у постачанні зернових та олійних культур [3].

Для забезпечення продовольчої безпеки в Україні та світі необхідно не лише зберегти аграрний сектор, але й прискорити його відновлення, мобілізуючи міжнародну допомогу та ресурси. Згідно з даними Міжнародної ради по зерну (IGC), Україна забезпечує понад 10% світового експорту пшениці та близько 15% світового експорту кукурудзи. Враховуючи ці показники, відновлення аграрного сектору має надзвичайно важливе значення для стабільності не лише української економіки, але й глобальної продовольчої безпеки [4]. Важливу роль у цьому процесі повинна відігравати підтримка міжнародних партнерів. Зокрема, Європейський Союз започаткував ініціативу «Ukraine Facility», яка передбачає виділення фінансових ресурсів

для відновлення та розвитку аграрної інфраструктури, зокрема для модернізації сільськогосподарських підприємств, будівництва нових логістичних хабів, відновлення портової інфраструктури та покращення умов для переробки сільськогосподарської продукції. В рамках цієї програми, з 2022 року, ЄС вже виділив понад 1 мільярд євро на підтримку аграрного сектору України. Крім того, важливою є модернізація аграрної політики України, впровадження нових стандартів, підтримка інвестицій у переробку сільськогосподарської продукції та збереження екологічно сталого розвитку агросектору [6].

Вступ України до Європейського Союзу відкриває нові можливості для зміцнення аграрного сектору та покращення якості продукції. Спільні зусилля в межах ЄС забезпечать доступ українських виробників до нових ринків та допоможуть покращити конкурентоспроможність продукції завдяки гармонізації стандартів якості. Стратегічним результатом цих переговорів може стати укріплення глобальних позицій України як одного з провідних гравців на світовому продовольчому ринку, здатного постачати не лише обсяги, але й конкурентоспроможну, безпечну та якісну продукцію. Водночас для стабілізації ситуації на міжнародному ринку продовольства необхідно посилити санкційний режим проти росії, аби зменшити її здатність продовжувати агресію. Одним із важливих аспектів цього є обмеження постачання аграрної продукції з росії та її союзників. Згідно з оцінками ФАО, у 2022 році росія була основним експортером зерна до таких країн, як Туреччина, Єгипет, Ірак, Іран, а також до країн Африки. Обмеження постачання з росії безпосередньо впливає на ці ринки, збільшуючи цінові коливання та загрожуючи продовольчій безпеці.

Міжнародні організації, такі як Світовий банк, МВФ, ФАО, ВПП, а також регіональні ініціативи, відіграють ключову роль у підтримці аграрного сектору України під час війни через численні програми допомоги. Ініціативи, як «Шляхи солідарності», «Зерно з України» та Чорноморська зернова ініціатива, спрямовані на забезпечення продовольства для країн, що

опинилися на межі голоду. Зокрема, програма «Зерно з України» дозволила експортувати понад 32 мільйони тонн зерна в 2023 році, що суттєво послабило продовольчу кризу в таких країнах, як Ліван, Єгипет і країни Африки. У 2024 році Світовий банк анонсував додаткові інвестиції на суму 500 мільйонів доларів для підтримки українського агросектору, зокрема для відновлення знищених сільськогосподарських угідь та інфраструктури [5].

Таким чином, війна, яку росія веде проти України, не лише завдає шкоди нашому аграрному сектору, але й суттєво впливає на глобальну продовольчу безпеку, ставлячи під загрозу мільйони життів по всьому світу. Для подолання цих викликів необхідно мобілізувати міжнародні зусилля для стабілізації глобальної продовольчої системи, забезпечення продовольчої безпеки та відновлення аграрного сектору України.

Список використаних джерел

1. ООН. Глобальна продовольча криза. ООН, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.un.org>.
2. Гутерреш, А. Наслідки війни в Україні для глобальної продовольчої безпеки. ООН, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.un.org>.
3. ФАО. Вплив війни в Україні на глобальну продовольчу безпеку. ФАО, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.fao.org>.
4. Міжнародна рада з зерна (IGC). Роль України у глобальній торгівлі зерном. IGC, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.igc.int>.
5. Світовий банк. Підтримка аграрного сектора України під час війни. Світовий банк, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.worldbank.org>.
6. Європейський Союз. Ініціатива «Ukraine Facility»: фінансова підтримка відновлення аграрного сектору. ЄС, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://europa.eu>.

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА РОЗВИТКОМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Максим ЖУКОВСЬКИЙ, старший викладач
Олексій ГУДЗИНСЬКИЙ, д.е.н, професор
*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*
nfvm@ukr.net

Розвиток сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах можливо забезпечити шляхом сформованої системи управління їх конкурентоспроможністю. При цьому повинні враховуватися фактори впливу зовнішнього і внутрішнього середовища. У зв'язку з повномаштабною війною ВВП країни різко скоротився, а багато галузей економіки втратили свою провідну роль. Саме сільське господарство стало бюджетоутворюючою галуззю економіки, а забезпечення переробних підприємств і населення якісною сировиною і продукцією, і відповідно, продовольча безпека країни є надважливим завданням. У цьому зв'язку потребує удосконалення система управління формуванням і розвитком конкурентоспроможного потенціалу сільськогосподарських підприємств, який у просторі та часі повинен заздалегідь адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Слід зазначити, що у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах механізм управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу ще не остаточно відпрацьований. Це можна пояснити недостатністю дослідження даного питання в теоретичному і методичному плані, що визначає необхідність його подальшої розробки.

В економічній літературі існують різні підходи до розкриття сутності поняття «потенціал». Потенціал є складною економічною системою, якій притаманні певні властивості. Це динамічна структура, складові елементи якої повинні бути адекватними характеристикам продукції і послуг, що

виробляються на підприємстві, елементи потенціалу функціонують у сукупності, що потребує досягнення збалансованого співвідношення між ними, та для них діє закон синергії.

На думку Нестеренко С.А., конкурентний потенціал – наявність можливостей усього ресурсного потенціалу, які здатні привести підприємства до виробництва конкурентоздатної продукції та результативної діяльності [2].

Провівши ґрунтовний аналіз сільськогосподарських підприємств Миронівського району Київської області ми прийшли до висновку, що кінцева результативність більшою мірою залежить від системи менеджменту, ніж від: технічного, біологічного, трудового та економічного потенціалів. Така позиція підтримується і професором Гудзинським О.Д. і обґрунтовується ним цільовою спрямованістю системи управління по забезпеченню конкурентоспроможності підприємств шляхом реалізації таких напрямків дій як: формування портфелем стратегій розвитку підприємств; створення технічних можливостей для реалізації стратегій розвитку; модернізація організаційного і самого управлінського потенціалів на принципах упереджувальності їх до можливих змін у зовнішньому середовищі з орієнтацією на інноваційну модель розвитку; забезпечення ефективного використання потенціалу підприємств через сформовану результативну систему управління можливостями [1].

Для формування результативної системи управління конкурентоспроможним потенціалом сільськогосподарських підприємств необхідно враховувати вимоги системного та інших підходів з виділенням: цільової спрямованості системи управління формуванням потенціалу підприємств, деталізованих цілей і задач, методологічного інструментарію, механізмів управління, технологій управління, ресурсного забезпечення, оцінки результативності.

При оцінюванні фактичного рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств перш за все необхідно оцінити його конкурентоспроможний потенціал. Особливістю методів такої оцінки є

комплексність. Зміни, які відбуваються в тому або іншому елементі конкурентоспроможного потенціалу підприємства, впливають і на інші елементи системи, викликаючи в них відповідні зміни. Такий тісний взаємозв'язок ми можемо спостерігати за результатами наших досліджень, де управлінський потенціал, або рівень організаційного розвитку напрямую впливає на результативні показники діяльності сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Гудзинський О.Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект) / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир, Т.О. Гуренко: монографія. – К. : ІПК ДСЗУ, 2019. – 212 с.
2. Гудзинський О.Д. Нестеренко С.А. Формування результативної системи управління конкурентоспроможністю підприємств: методологічний аспект: монографія / О.Д. Гудзинський, С.А. Нестеренко. – Львів: «Ліга - Прес», 2020. – 420 с.

АНАЛІЗ МАРКЕТИВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

Ольга КРАВЕЦЬ, ст. викладач кафедри маркетингу,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
kravets.o.v@dsau.dp.ua

У умовах воєнного стану в Україні питання ефективної маркетингової діяльності підприємств набуло особливої важливості. Попередня криза, спричинена пандемією COVID-19, вже створила істотні зміни у функціонуванні бізнесу та суспільних процесах, унаслідок чого умови ведення підприємницької діяльності стали значно складнішими. Воєнні дії, у свою

чергу, зумовлюють суттєве скорочення комерційної активності та зниження споживчої зацікавленості. За таких обставин основним стратегічним завданням є збереження та розвиток бізнес-структур як основи економічної стабільності держави. Це передбачає необхідність трансформації підходів до маркетингової діяльності підприємств в умовах кризи, а також розроблення та впровадження ефективних маркетингових рішень, спрямованих на активізацію інтересу споживачів, розширення цільової аудиторії та збільшення обсягів реалізації продукції та послуг [1].

Маркетингова діяльність підприємства передбачає впровадження комплексу підходів до розвитку суб'єкта господарювання, що базуються на принципах, функціях, елементах та методах маркетингу, орієнтованих на задоволення потреб споживачів. Однією з характерних особливостей маркетингової діяльності є необхідність залучення фінансових інвестицій, оскільки ефективне застосування маркетингових інструментів забезпечує успішне просування товарів і послуг на ринку. На підставі фактичних результатів господарської діяльності підприємства повинні здійснювати оцінку ефективності маркетингових заходів, використовуючи відповідні показники, що відображають рівень прибутковості комерційної діяльності.

В умовах глобальних кризових явищ, що охопили як Україну, так і світ у цілому, спостерігається тенденція до скорочення витрат на маркетинг. Підприємства дедалі активніше використовують методи маркетингового просування товарів і послуг через мережу Інтернет, розвиваючи компетенції в галузі онлайн-ритейлу. Такий формат продажів має власну специфіку й істотно відрізняється від традиційної торгівлі через фізичні магазини.

Онлайн-ритейл являє собою систему економічних відносин у web-просторі, орієнтованих на кінцевого споживача. Згідно із системою національних рахунків, електронна комерція включає операції з руху проміжного продукту (B2B, C2B), кінцевого споживання (B2G, B2C), а також перерозподільні операції між домогосподарствами (C2C) через онлайн-аукціони та торговельні платформи соціальних мереж. В онлайн-ритейлі

застосовуються переважно транзакційні моделі B2C та C2C, причому особливе місце посідає мобільна комерція (m-commerce). Електронна торгівля передбачає поєднання фізичної доставки товарів із цифровими сервісами, а також можливість проведення транзакцій як у фізичному форматі (оплата через банк), так і в цифровому (системи електронних грошей).

Суттєвою відмінністю електронної комерції від традиційної є те, що об'єктом транзакцій виступає не лише фізичний товар або інформація, але й сам процес електронної комунікації, що забезпечує віддалене здійснення операцій, дозволяючи долати географічні бар'єри та здійснювати діяльність із будь-якої точки світу [3].

Враховуючи досвід подолання наслідків пандемії COVID-19, сучасні підприємства активно інтегрують можливості соціальних мереж у свої маркетингові стратегії, розглядаючи їх як ефективний інструмент розвитку бізнесу. Зростання частки користувачів Інтернету в Україні та підвищення активності споживачів у соціальних мережах сприяли збільшенню обсягів онлайн-продажів. Натомість ті підприємства, які не адаптувалися до нових умов і не запровадили інтернет-маркетинг через соціальні мережі, втратили частину потенційних можливостей.

Кризова ситуація в Україні спричинила потребу в створенні ефективних і водночас економічних каналів комунікації. Одним із таких каналів стали соціальні мережі, а серед ефективних інструментів маркетингових комунікацій виокремлюється соціально-медійний маркетинг (SMM) [2].

Таким чином, в умовах кризових викликів усе більше підприємств виявляють інтерес до використання соціальних мереж як ефективного каналу маркетингової комунікації. До переваг SMM-стратегії належать її відносна безкоштовність, велика аудиторія користувачів, а також широкий спектр інструментів впливу на цільову аудиторію. Водночас SMM органічно продовжує реалізацію функціональних стратегій маркетингу. Отже, перспективними напрямками подальших досліджень у цьому напрямку можуть

статистичного питання оцінювання результативності маркетингової діяльності в соціальних мережах в умовах економічної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Бубенець І., Чатченко О. Маркетингова діяльність підприємств в умовах кризи. // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2022. – № 306(3). – С. 323–326.
2. Подзігун С. М., Пачева Н. О. SMM і маркетинг під час війни. // Економічні горизонти. – 2022. – № 4(22). – С. 25–33.
3. Савицька Н., Бубенець І., Заковоротний І., Ігнатенко О. Формування маркетингової політики підприємств в умовах воєнного стану. // Вісник Хмельницького національного університету, Серія Науки. – 2024. – Т. 328, № 2. – С. 330–335.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Леся МЕЛЬНИК, к.е.н., доцентка
Кирило ВОРОНІН, здобувач групи МТ-1-21
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сучасним підприємствам доводиться працювати не тільки в умовах глобалізаційних процесів економіки, які диктують необхідність посилення конкурентних переваг, розширення асортименту продукції, оновлення матеріально-технічної бази, удосконалення технологій. Свої корективи вносить і воєнний стан, запроваджений в Україні, який значно змінює умови на ринках. Так, залежність від однієї галузі чи ринку призведе до ризиків у таких умовах. Одним із шляхів подолання і зменшення ризиків є диверсифікація діяльності підприємства.

Диверсифікація – це стратегія розширення діяльності підприємства через освоєння нових ринків, продуктів або технологій з метою зниження ризиків та підвищення ефективності.

Виділяють такі основні види диверсифікації, як:

- 1) горизонтальна (розширення асортименту в межах основної галузі);
- 2) вертикальна (освоєння суміжних етапів виробничого ланцюга);
- 3) конгломератна (вихід у нові, не пов'язані з основною діяльністю сфери).

Основними цілями цього процесу є зниження залежності від одного виду продукції чи ринку, збільшення прибутковості, зменшення виробничих та ринкових ризиків, використання надлишкових ресурсів. Процес управління диверсифікацією включає аналіз ринку, SWOT-аналіз, вибір напрямів, реалізацію стратегії, моніторинг результатів.

Диверсифікація допоможе підприємству бути більш конкурентоспроможним, тому що пропонує широкий асортимент продукції, послуг на різних ринках, пристосовані до неоднакових умов і потреб споживачів. Вона також дозволяє підприємству залишатися активним у важливих галузях, що необхідно для гарантування його безпеки та стійкості, надає більшу гнучкість, здатність адаптуватися до швидких змін в умовах невизначеності, дозволяє адекватно реагувати на ризики та нові умови швидко та ефективно.

Важливим є те, що незалежно від ситуації, стратегія диверсифікації повинна бути розроблена ретельно, відповідати можливостям та конкретним цілям підприємства. У зв'язку з цим потрібно провести детальне планування, аналіз, врахувати всі можливі вигоди та ризики перед її впровадженням.

Всі підприємства ставлять перед собою завдання забезпечення високого рівня конкурентоспроможності, підвищення ефективності, збільшення прибутку. Підприємство повинно бути готовим до адаптації стратегій, планів своєї діяльності відповідно до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі. До зовнішніх факторів, що впливають на успішність

диверсифікації, відносять ринкове середовище, попит, конкуренцію; до внутрішніх – компетентність персоналу, ресурсний потенціал, прийняття управлінських рішень. Важливо вчасно визначити, які саме стратегії будуть актуальними, а які потрібно змінити. Управління має виявити всі потенційні ризики та розробити відповідні стратегії.

Управління диверсифікаційними процесами є важливим інструментом забезпечення стабільності, конкурентоспроможності та довгострокового розвитку підприємства в умовах динамічного ринкового середовища. Цей процес включає наступні етапи: аналіз поточного стану підприємства, оцінка ринкових можливостей, вибір напрямків диверсифікації, розробка стратегії, її реалізація та контроль результатів.

Поряд із значними перевагами диверсифікаційних процесів, потрібно також врахувати і можливі ризики: недостатнє знання нового ринку або галузі (підприємство може не мати достатньої експертизи у новій сфері, що призведе до стратегічних помилок або неефективного управління); розпорошення ресурсів (менеджмент, фінанси та людські ресурси можуть бути надто розосереджені, що знижує ефективність основної діяльності підприємства); проблеми зі стратегічною цілісністю (нові напрями можуть не відповідати основній місії чи цінностям підприємства); фінансові ризики (якщо новий напрямок не приносить очікуваного доходу, це може призвести до втрат і навіть до банкрутства); труднощі в управлінні новими напрямками (потребує високого рівня координації, що ускладнює прийняття рішень і збільшує бюрократію); правові та регуляторні ризики (нові ринки можуть мати інші вимоги до ліцензування, сертифікації, податкового законодавства, що створює додаткові труднощі).

Загалом диверсифікація є не тільки засобом уникнення кризи на підприємстві, але й інструментом управління для його успішного розвитку. По причини того, що вона є складною та трудомісткою, для отримання позитивного ефекту від впровадження диверсифікації потрібно дотримуватись

наступних етапів здійснення: 1) планування; 2) впровадження; 3) оцінка результатів.

Основними шляхами удосконалення управління диверсифікаційними процесами підприємства, які допоможуть підвищити ефективність реалізації стратегії та мінімізувати ризики, можуть бути: розробка чіткої стратегії диверсифікації, поглиблений аналіз ринку та потенціалу, підвищення кваліфікації персоналу, формування ефективної структури управління, розробка ефективної системи контролю та оцінки, управління ризиками диверсифікації, інноваційне управління та цифровізація, партнерство та кооперація.

Успішне управління диверсифікаційними процесами дозволяє підприємству адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, підвищити фінансову стійкість та стратегічну гнучкість.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МВФ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віталій ОЛЕКСЮК, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дар'я ТКАЧ, здобувачка групи ЕК-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Співробітництво України з Міжнародним валютним фондом набуло безпрецедентного характеру після початку повномасштабного російського вторгнення в лютому 2022 року, ставши критичним елементом підтримки економічної стабільності держави в умовах війни. Попри значні виклики, викликані бойовими діями, руйнуванням інфраструктури та порушенням економічних зв'язків, Україна продовжує демонструвати вражаючу стійкість у виконанні зобов'язань перед МВФ, що забезпечує постійний доступ до міжнародної фінансової підтримки в цей критичний період. Програми МВФ стали не лише джерелом фінансування, але й важливим інструментом для

проведення структурних реформ та створення основи для майбутнього післявоєнного відновлення економіки.

Унікальність ситуації полягає в тому, що кредитування країни під час повномасштабних бойових дій є винятковим випадком для Фонду, що вимагало розробки спеціальних підходів до формування нових програм. На початку 2023 року Україна успішно пройшла Моніторингову програму із залученням Ради Фонду, що стало критичним кроком для переходу до повноцінної програми фінансування, адаптованої до умов війни. Ця програма дозволила МВФ оцінити дотримання Україною своїх зобов'язань в умовах війни та підготувати ґрунт для масштабнішої підтримки [1].

Наприкінці березня 2023 року відбувся переломний момент у відносинах – Виконавча рада МВФ схвалила чотирирічну програму в рамках Механізму розширеного фінансування (EFF) на суму близько 15,6 млрд. доларів США. Ця програма стала однією з найбільших за розміром погодженого фінансування за всю історію співпраці України з МВФ – варто зазначити, що за 30 років членства наша країна загалом отримала від Фонду близько 37 млрд. доларів США. Програма EFF 2023 була розроблена з урахуванням унікальних викликів воєнного часу та спрямована на підтримку економічної та фінансової стабільності, відновлення боргової стійкості на довгострокову перспективу як за базового, так і за погіршеного сценарію, а також сприяння реформам, які підтримують відновлення України та її рух на шляху до вступу в ЄС [2].

Головною особливістю нової програми EFF стало врахування надзвичайно високого рівня невизначеності, спричиненого повномасштабною війною. Саме тому програма була структурована за двоетапним принципом – «воєнний» етап (2023-2024 роки) та «повоєнний» етап. Перший етап був зосереджений на забезпеченні фіскальної, цінової та фінансової стабільності в умовах активних бойових дій. Вже 3 квітня 2023 року Україна отримала перший транш у розмірі 2,7 млрд. доларів США, що стало потужним сигналом підтримки з боку міжнародної спільноти.

Фонд допомагає Україні поновити свою фінансову спроможність, надаючи рекомендації щодо найбільш ефективного впровадження програми реформ в умовах війни. Важливо розуміти, що співпраця з МВФ – це не лише фінансова підтримка, але й залучення експертизи Фонду для розробки та реалізації економічної політики в безпрецедентних умовах.

Таким чином, співпраця України з МВФ в умовах повномасштабної війни є безпрецедентним випадком у практиці Фонду і яскравим прикладом адаптації міжнародних фінансових інституцій до нових геополітичних реалій. Програма розширеного фінансування EFF обсягом 15,6 млрд. доларів США, затверджена у 2023 році, стала ключовим елементом підтримки економічної стабільності України та забезпечення її фінансової спроможності в умовах російської агресії.

Незважаючи на надзвичайні обставини, Україна демонструє високий рівень виконання зобов'язань перед Фондом, що дозволяє підтримувати стабільний доступ до міжнародного фінансування. Станом на початок 2025 року країна отримала вже понад 10 млрд. доларів США в рамках поточної програми, що становить більш ніж дві третини від її загального обсягу. Економіка України, всупереч викликам війни, продовжує демонструвати зростання, яке за підсумками 2024 року склало 3,5% [2].

Значення співпраці з МВФ виходить далеко за межі прямого фінансування, оскільки вона відкриває доступ до ширшої міжнародної фінансової підтримки та надає експертну допомогу в реалізації структурних реформ. Двоетапний підхід до реалізації програми, з окремими «воєнним» та «повоєнним» етапами, забезпечує стратегічне бачення не лише подолання поточних економічних викликів, але й майбутнього відновлення країни.

Досвід України може стати моделлю для розробки нових підходів до функціонування міжнародної фінансової архітектури в умовах геополітичних криз, демонструючи можливість підтримки економічної стабільності навіть за умов активного воєнного конфлікту. Зрештою, успішна реалізація програми МВФ створює не лише фінансову основу для майбутньої перемоги, але й

закладає підвалини для швидкого економічного відновлення України в післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami> (дата звернення 18.04.2025).

2. Україна та МВФ: нова програма в умовах війни. *Інститут аналітики та адвокації*. URL: <https://iaa.org.ua/articles/ukrayina-ta-mvf-nova-programa-v-umovah-vijny/> (дата звернення 22.04.2025).

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТІВ РЕІНЖІНІРИНГУ

Ольга ТКАЛІЧ, к.е.н., доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Структурні перетворенні, котрі відбуваються в даний час в економіці країни, нестабільність зовнішнього середовища, втрата роками напрацьованих виробничих зв'язків, військові дії вимагають інновацій в управлінському мисленні та пошуку новітніх форм та методів системи управління. Антикризове управління в сучасних умовах серед науковців має досить неоднорідне значення. Одні трактують його як управління підприємством в умовах загальної кризи економіки, інші як управління підприємством, що опинилося в кризовій ситуації за рахунок неякісного менеджменту. За таких умов необхідним є здійснення докорінних змін. Саме реінжиніринг бізнес-процесів може стати інструментом антикризового менеджменту, ключова мета якого полягає у виведенні підприємства на новий рівень фінансово-господарської діяльності із врахуванням перебудови стратегічних цілей.

Реінжиніринг пояснюється докорінним поліпшенням і радикальною перебудовою бізнес-процесів з метою досягнення значних змін економічних показників діяльності підприємства, а саме якості, темпи зростання, рентабельність, вартість та ін.

Сучасні умови господарювання виокремлюються зменшенням рівня конкурентоспроможності великої кількості підприємств, посилення тривалої системної кризи, змінами умов функціонування в глобальному фінансовому середовищі. Отже, впровадження та реалізація сучасної концепції антикризового управління дасть можливість суб'єктам господарювання мінімізувати можливі збитку, зменшити ймовірність виникнення кризових станів, вдосконалити адаптаційні можливості підприємств, а також покращити їх конкурентні позиції на ринку та активізувати потенціал протидії кризовим явищам.

Згідно з фундаментальними постулатами теорії та практики класичного менеджменту, система управління будь-яким підприємством має характеризуватися антикризовою спрямованістю, адже антикризове управління – це управління не лише в умовах кризи, але й управління, пов'язане з попередженням та виходом із кризи [1, с. 84].

Результативність роботи в процесі антикризового управління забезпечується дотриманням принципів антикризового фінансового управління, основними з яких є [2, с.107]:

- принцип постійної превентивності дії та готовності до реагування;
- терміновості та адекватності реагування;
- комплексності рішень;
- альтернативності дій та адаптивності управління;
- пріоритетності використання внутрішніх ресурсів;
- оптимізації зовнішньої санації;
- принцип ефективності.

Найважливішим принципом стратегії антикризового управління є принцип превентивності дії та готовності до реагування, дія якого

проявляється через постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства з метою раннього виявлення загрози кризи. Фактично антикризове управління починається з моменту вибору місії підприємства, а надалі – в своєчасному розпізнанні сигналів, що свідчать про можливе погіршення стану фірми, її конкурентного статусу [2, с.108].

Таким чином, враховуючи вищенаведене вважаємо необхідним акцентувати увагу на тому, що формування дієвої системи антикризового управління в контексті методології виступає складним завданням. Впровадження технології реінжинірингу як інструменту антикризового управління підприємством пояснюється визначеною специфікою і вимагає комплексного обґрунтування з точки зору проблематики управлінської практики українських підприємств. Економічний ефект від його запровадження можливий при наявності раціональної системи управління як внутрішніх так і зовнішніх комунікацій, а також точного аналізу середовища діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством. Київ: КНТЕУ, 2020. 824 с.
2. Коваленко О.В., Галь С.В. Методи антикризового управління підприємством. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2024. № 8. С.107 -114.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Тетяна ХАРЧЕНКО, магістрант
Науковий керівник: **Ігор ВІНІЧЕНКО**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Основою виробництва в сільському господарстві є земля, яка проявляється специфічним ресурсом, що забезпечує потенціал отримання основної маси продуктів харчування, які споживає людина в процесі життєдіяльності. Даний ресурс відрізняється від інших, тих, що створені людиною і є економічними ресурсами. Стосовно землі, то вона є даром природи і штучно невідтворювальна. Її майже не можливо замінити жодним іншими засобом виробництва; без неї не може здійснюватися виробничий процес у сільському господарстві. Земля неоднорідна й за якістю, що може дати різні результати щодо якості отриманої продукції, її вартості та прибутку (диференціація доходності) за однакового вкладення праці та коштів на одиницю земельної ділянки.

Земля на відміну інших засобів непереміщувани і розміщені з різною протяжністю території, що змушує переміщати сільськогосподарські машини та знаряддя, транспорт, оборотні кошти (насіння, добрива) іноді на значні відстані. Це пов'язано з додатковими витратами на переміщення техніки та транспортування отриманої продукції.

Зараз у використанні земельних ресурсів спостерігається порушення сівозмін, дегуміфікація ріллі, інтенсивно знижується вміст поживних речовин, надмірне закислення ґрунтів, що пов'язано із низьким рівнем внесення до ґрунтів мінеральних та особливо органічних добрив, не належним чином виконанням ґрунтозахисних, агрохімічних та меліоративних заходів.

Основні причини зниження родючості земель пов'язані з недооцінкою ролі комплексу агротехнічних, агрохімічних, меліоративних та протиерозійних заходів, відсутністю адаптивного ландшафтного підходу до

організації території, низький рівень державної підтримки щодо збереження та відтворення родючості земель.

Деградація земель в даний час становить одну з найважливіших соціально-економічних проблем, яка спричинює значної шкоди продуктивному використанню земельного потенціалу та створює загрозу економічній, екологічній та загалом національній безпеці країни.

Актуальним, в сучасних реаліях, виступає розширене відтворення ґрунтової родючості та створення бездефіцитного балансу поживних речовин. Нині у землеробстві, за експертними оцінками, склався негативний баланс цих речовин. Їх щорічний винос із ґрунту в тричі перевищує їх повернення з мінеральними та органічними добривами.

З метою підвищення ефективності використання земель, збереження та підвищення їх родючості слід:

- щорічно збільшувати обсяги внесення добрив.
- розробити науково-обґрунтовану стратегію, орієнтовану на адаптивне землекористування, яке передбачає відновлення та збереження ресурсного потенціалу, підвищення стійкості та продуктивності агроландшафтів.
- підвищити культуру землеробства – одним з векторів якої є меліорація, як система різноманітних прийомів, спрямованих на підвищення родючості ґрунту, створення в ній сприятливого водного режиму, зміни на краще фізичних і хімічних властивостей.

Отже, з метою раціонального використовувати та підвищення якісного стану земель є здійснення комплексу інженерних, організаційних та господарських заходів, спрямованих на реконструкцію та відновлення меліоративних систем, виконання культурно-технічних та протиерозійних заходів.

МЕТОДИ АНАЛІЗУ І ОЦІНКИ РИЗИКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Олена ХОХБА, магістрант

Науковий керівник: **Алла СІТКОВСЬКА**, д.е.н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Методами оцінки ризику аграрного підприємства здійснюються в таких секторах як технічний, технологічний, господарський, маркетинговий та інші. Здійснення даного процесу (оцінки ризиків) повинно ґрунтуватися на аналізі екзогенних та ендогенних факторів ризику, а також на встановленні механізмів та моделей взаємозв'язку показників та факторів, що на них впливає.

Розглянемо методи кількісного аналізу, що дають можливість об'єктивної оцінки економічних ризиків. В переважній більшості саме кількісний аналіз використовують як інструментарій теорії досліджень операцій, ймовірностей та математичної статистики.

Методами кількісної оцінки економічних ризиків виступають: метод використання аналогів; аналітичні: аналіз окупності витрат, метод дисконтування, імітаційне моделювання; метод аналізу фінансової стійкості; статистичні; метод експертних оцінок.

Група розрахунково-аналітичних методів базується на математичних підходах. Широке поширення у цій групі набуло імітаційного моделювання. Імітація є методикою щодо експериментів з математичним забезпеченням моделі поведінки системи у певний момент.

Аналітичний метод включає оцінку чутливості об'єкту до змін інших параметрів і оцінку фінансової стійкості підприємства. До показників аналітичного методу належать: точка беззбитковості; коефіцієнти фінансової стійкості тощо.

Методом аналізу стійкості визначається зміна основних економічних показників об'єкту за несприятливої зміни різних факторів. Цей метод

служить гарною ілюстрацією впливу окремих конкретних чинників на кінцевий результат об'єкту дослідження.

Головним його недоліком є те, що зміна одного фактора розглядається ізольовано, тоді як на практиці всі економічні фактори тією чи іншою мірою корелюються. Тому застосування даного методу як самостійного інструменту аналізу ризику дуже обмежене.

З погляду оцінки рівня підприємницького ризику у системі показників, які аналізують в аграрному підприємстві фінансове становище, особливий інтерес становлять показники платоспроможності. Застосування показників цієї групи дає можливість оцінити поточну готовність підприємства розраховатися з кредиторами власними коштами.

Одним із найдоступніших методів відносної оцінки ризику є використання коефіцієнтів фінансової стійкості, які є найважливішими інструментами, що широко застосовуються для кількісної оцінки економічних ризиків.

Застосовують також при кількісній оцінці ризиків аналіз витрат, який пов'язаний із встановленням потенційних сфер, викликаних зміною параметрів факторів під впливом нових ситуацій.

Отже, динамічність і невизначеність конкурентного середовища аграрних підприємств створює необхідність впровадження комплексної системи оцінки ризику враховуючи всі його складові (економічну, екологічну та соціальну)

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Віталій ЧЕГОРКА, аспірант кафедри економіки,
chv444@gmail.com

Олександр КИРИЧКО, здобувач гр. МгЕКз-1-24
kirichkoaleksandr@gmail.com

Науковий керівник: д.е.н., проф. **Оксана ГОНЧАРЕНКО**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Сучасні глобальні трансформації та посилення конкуренції на ринках потребують від підприємств запровадження креативних підходів до формування і підтримки конкурентних переваг для забезпечення їхньої стійкості та успішності. В даному контексті необхідно окреслити й визначити складові механізму формування конкурентних переваг, які обумовлюють можливості сучасного підприємства адаптуватися до швидких змін зовнішнього середовища та досягати стійких фінансових результатів.

Інновації і використання досягнень технологічного розвитку відіграють ключову роль у формуванні конкурентних переваг. Використання нових технологій дозволяє підприємству оптимізувати виробничий процес, знизити витрати та підвищити якість продукції. Інноваційні рішення дозволяють забезпечити диференціацію товарів і послуг, реалізувати унікальні послуги або товари на ринку та створити додаткову цінність для споживача. У сучасному висококонкурентному середовищі, компанії, які активно впроваджують нові технології у виробничий процес, здатні пропонувати для ринку продукцію й послуги з вищою якістю або нижчими цінами, що є потужним важелем конкуренції.

Людський капітал в сучасних умовах господарювання постає одним із найважливіших ресурсів економічного потенціалу підприємства, який здатний формувати конкурентні переваги. Висококваліфіковані кадри, їхні знання, компетентності й досвід сприяють підвищенню ефективності виробництва та інноваційній активності підприємства. Система управління персоналом, яка

спрямована на розвиток й мотивацію працівників, здатна сприяти стабілізації конкурентних переваг та фінансовій стійкості підприємства в мінливому середовищі [1]. Стійкість підприємства до змін у мінливому зовнішньому середовищі є також важливим фактором для формування конкурентних переваг. Сучасні умови нестабільної економіки, швидкі зміни технологій та вплив глобалізаційних процесів потребують від підприємств вміння адаптуватися до нових викликів. Товаровиробники, які здатні швидко зреагувати на зміни, впроваджують нові стратегії й оновлюють ресурсний потенціал, мають значно вищі шанси для збереження та зміцнення своїх конкурентних позицій.

Ефективне управління людським капіталом є одним із найважливіших факторів формування конкурентних переваг. Так висококваліфіковані кадри здатні ініціювати розробку й реалізацію організаційних інновацій та сприяти підвищенню продуктивності праці. Успіх підприємства на ринку здатна забезпечити ефективна система управління персоналом, яка орієнтована на розвиток навичок, що сприяють адаптації до мінливих умов та швидкому реагуванню на виклики і зміни в ринковому середовищі.

Відтак формування та реалізація конкурентних переваг сучасного підприємства є багатогранним процесом, який базується на ресурсному потенціалі, розробці та реалізації ефективної стратегії і здатності підприємства до адаптації й інновацій. Ключовими факторами формування конкурентних переваг в сучасному ринковому середовищі є інновації, технологічний розвиток й людський капітал, які сприяють підвищенню адаптивності підприємств. Тільки комплексний підхід до управління підприємством дозволить створити стійкі конкурентні переваги і забезпечити успіх на ринку.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л. Л., Анапріюк К. А. Стратегічні пріоритети та ключові напрями конкурентного розвитку України в умовах глобальних економічних викликів. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 8. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-02-0>

СЕКЦІЯ 4. МОДЕЛЮВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ВИДИ ТА МЕТОДИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ БІЗНЕС- СЕРЕДОВИЩА

Тетяна ГАЛАГАН, к.е.н., доцентка
(halahan.t.i@dsau.dp.ua)

Владислав ДИНЬКО, здобувач групи МгЕК-1-24,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В умовах мінливого бізнес-середовища ефективна діяльність підприємства вимагає використання різних методів стратегічного аналізу. Стратегічний аналіз включає в себе дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, оцінку напрямів його розвитку, аналіз конкурентної позиції, визначення пріоритетів розподілу ресурсів між різними видами діяльності тощо. За результатами проведеного стратегічного аналізу обирається стратегія підприємства.

Є наступні види стратегічного аналізу:

- аналіз зовнішнього макросередовища середовища – досліджується політика, економіка, демографія, технологія;
- аналіз зовнішнього мікросередовища середовища – досліджуються покупці, постачальники, конкуренти, кредитори;
- управлінський аналіз – аналіз виробничих систем, окремих напрямів діяльності;
- аналіз конкурентів;
- маркетинговий аналіз – досліджуються поведінка споживачів, цінова політика, попит, асортимент продукції.

В стратегічному аналізі і подальшому визначенні стратегії підприємства використовуються різні методи.

При аналізі зовнішнього як макро- так і мікросередовища застосовується метод PEST-аналізу в різних його варіаціях (SLEPT, STEEPLE), аналіз методом ETOM, QUEST-аналіз, імітаційне моделювання, метод «5х5» та частина SWOT-аналізу, яка досліджує зовнішні можливості та загрози.

Внутрішнє середовище досліджують за допомогою наступних методів: частина SWOT-аналізу, яка характеризує сильні та слабкі сторони підприємства, економіко-статистичні методи, SNW-аналіз, факторний та кореляційний аналізи, метод «мозкового штурму», діагностичного інтерв'ю та інші методи.

Крім того застосовуються і інші методи: ланцюг цінностей Портера, модель McKinsey «7C», SNW-підхід, профілю здібностей І. Ансоффа, 5 конкурентних сил Портера, матриця БКГ, матриці McKinsey, Ансоффа, Артура де Літтла, побудова профілю підприємства та інші методи.

Список використаних джерел

1. Галаган Т.І. Особливості економічного управління аграрним підприємством. Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні та практичні питання аграрної науки» , м. Дніпро, 18 травня 2022 р. : у 2 ч. / за заг. ред. А. С. Кобця. Дніпро, 2022. Ч. 2, С. 95-96
<https://drive.google.com/file/d/1QGBPUgF7Ii38yN4Bc5NJtN-0k8d3B4zq/view?usp=sharing>

ЕКОНОМІЧНО ДОЦІЛЬНІ РОЗМІРИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Валерій ГАРКАВИЙ, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
garvaleriy@gmail.com

Можливі форми ведення господарства в конкретному контексті певної країни, області, підсектора та агента повинні бути ідентифіковані для кожного з загальних типів. Наприклад, специфічними різновидами внутрішньої організації в сільському господарстві є: єдина ферма чи компанія, сімейна ферма чи компанія, групова ферма чи компанія (партнерство), кооператив, корпорація, державне підприємство, спільне підприємство тощо.

Ефективні (горизонтальні та вертикальні) межі окремих форм на основі їх потенціалу можуть бути визначені для подолання обмеженої раціональності та трансакційної невизначеності, захисту трансакцій та інвестицій від ризиків опортунізму, реалізації витрат/масштабу спеціалізованого та специфічного капіталу та мінімізації досягнення ефективності за рахунок підвищення продуктивності/вигод та збільшення трансакційних витрат кожної форми буде зовсім різним у конкретному інституційному, економічному та природному середовищі агентів з нерівномірними характеристиками та активністю/операціями з різним поєднанням критичних вимірів. Тому окремі організації матимуть зовсім інші ефективності та ефективні межі. Деякі з аграрних підприємств будуть ефективно керуватися обміном вільного ринку, інші будуть ефективно організовані за допомогою спеціальної форми контракту, деякі будуть повністю інтегровані в ферми різних типів, а інші будуть захищені за допомогою спеціальних приватних організацій за межами господарств.

Детальний аналіз факторів, хід розвитку, ефективності та економічних меж ферм та аграрних організацій різних типів є постійним предметом наукових публікацій. Наприклад, висока ефективність та довговічність численних малих (присадибних, напівринкових та ринкових господарств)

пояснюється відсутністю іншої можливої або більш ефективної альтернативи для виробництва наявних ресурсів домогосподарств (праці, грошей, земель) у неповних приватних ресурсах; Висока невизначеність, ризик та витрати на ринкові та контрактні операції (відсутність досвіду, довіри, ринки, фінансування; не працююча система для санкціонування законів та договорів); відсутність суспільної допомоги; Низька можливість або відсутність альтернативної зайнятості та/або пропозиції (дешевих, якісних) продуктів.

Помірно швидкий розвиток багатоцільових сільськогосподарських кооперативів у перехідний період ґрунтується на тому, що вони є єдиною/найефективнішою формою для організації більшості діяльності (спільні методи лікування, захист рослин, зрошення, збирання, специфічні для зайнятості або специфічні для працевлаштування та недорозвинений ринок праці, сільськогосподарські ресурси та важливі заходи (послуги, обробка, торгівля) у сільській місцевості.

Величезна концентрація ресурсів та діяльності у невеликій кількості великих бізнес-агрофірм також є результатом динамічного інституційного середовища, яке сприяє інтеграції значного конкретного капіталу підприємцем (технологічні та управлінські знання, особисті зв'язки, наявність поєднання та/або інтенсивності активів партнерів). Цей капітал дозволяє реалізувати значну консолідацію землі, заощадження розмірів та масштабів, дешеве та стандартизоване виробництво та переваги трансакцій (договірна та політична сила, бажаний партнер з великими постачальниками та покупцями, можливості для збору інформації, впровадження інновацій, диверсифікації продуктів, адаптації продуктів, адаптації продуктів, субсидій, розподілення ризику, інвестиції у добрі імена та відносин із партнерами, банківські інвестиції).

Якісний аналіз порівняльної ефективності різних видів господарств та сільськогосподарських організацій у конкретних соціально-економічних, інституційних та природних середовищах є досить складним процесом. Компроміс виробництва та трансакційних витрат найчастіше не визначається

кількісно, але цей "розрахунок" завжди здійснюється менеджером бізнесу та іншими економічними агентами. Парадоксальною є ситуація, коли велика ферма не може зробити те саме і навіть більше, ніж набір невеликих ферм, і навпаки. Також перешкоджає аналізу неадекватність показників продуктивності праці та ресурсів для оцінки ефективності різних аграрних організацій. Навпаки, значна різниця у швидкості прибутку від інвестицій в агроферрі (організація, орієнтована на вироблення товарної продукції, тобто на прибуток), від витрат та ресурсів у кооперативі (організація, або організація (організація, яка не орієнтована на прибуток) або самотійного господарства (що дозволяє використовувати інакше використання інакше нерозумного, це також оцінюється за оцінками ефективності ферм.

Дані з традиційної статистичної та іншої підзвітності недостатньо підходящі для тестування та широкого застосування нових підходів. Тут потрібні мікроекономічні дані для різноманітних транзакцій, якими керують різні агенти та їх критичні виміри. Таку інформацію можна отримати виключно шляхом проведення інтерв'ю з менеджерами різних типів ферм та експертів у цій галузі.

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Тетяна ГУРІН, здобувачка групи МгЕК-1-24
Науковий керівник: **Ольга МАСЛЯЄВА**, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В умовах швидких та динамічних змін в аграрному секторі, та зростаючої конкуренції, ефективне управління матеріальними ресурсами стає важливим фактором для забезпечення стабільності та розвитку аграрного

підприємства. Одним із найбільш перспективних шляхів оптимізації цього процесу є цифровізація.

Впровадження сучасних цифрових технологій дозволяє автоматизувати облік і контроль ресурсів, підвищити точність прогнозування потреб і мінімізувати людські помилки. Завдяки використанню систем управління ресурсами, таких як ERP-системи, інтелектуальні системи управління запасами, а також технології GPS і IoT, підприємства можуть здійснювати більш ефективний моніторинг використання матеріальних ресурсів, що сприяє зменшенню витрат та підвищенню продуктивності. Цифровізація дозволяє адаптуватися до змін ринкових умов, підвищуючи гнучкість підприємства. У результаті, інтеграція цифрових рішень у механізм управління матеріальними ресурсами є важливим кроком до досягнення високої ефективності та конкурентоспроможності аграрного підприємства.

ERP-системи (Enterprise Resource Planning) — це комплексні програмні рішення, які об'єднують всі основні бізнес-процеси підприємства в єдину інформаційну систему. Вони дозволяють автоматизувати планування, облік, управління запасами, фінансами, виробництвом і іншими аспектами діяльності компанії. ERP-системи забезпечують зберігання та обробку даних, що дозволяє оперативно реагувати на зміни і приймати обґрунтовані управлінські рішення. Вони знижують ризики помилок через ручне введення даних і дозволяють зменшити витрати на управлінські функції. Застосування таких систем дає змогу аграрним підприємствам оптимізувати використання матеріальних ресурсів. Також ERP-системи інтегрують всі підрозділи підприємства, що дозволяє здійснювати більш ефективну комунікацію і координувати діяльність на всіх рівнях управління. Завдяки такій системі можна отримувати точні аналітичні звіти для стратегічного планування.

Інтелектуальні системи управління запасами використовують передові алгоритми для автоматичного визначення оптимальних обсягів і складу запасів на підприємстві. Вони дають змогу прогнозувати потребу в матеріальних ресурсах на основі аналізу історичних даних, сезонних коливань

попиту і виробничих циклів. Такі системи можуть автоматично коригувати замовлення, враховуючи рівень запасів, терміни поставок і потреби в ресурсах, що допомагає уникати як надлишку, так і дефіциту ресурсів. Інтелектуальні системи знижують витрати на зберігання запасів та дозволяють ефективно використовувати фінансові ресурси, покращуючи обіг матеріальних цінностей. Вони також сприяють підвищенню оперативності в управлінні матеріальними ресурсами і зменшенню ймовірності виробничих затримок через нестачу ресурсів. Використання таких систем допомагає досягти оптимального балансу між витратами та ефективністю.

Технології GPS (Global Positioning System) використовуються для моніторингу і точного визначення місцезнаходження транспортних засобів, сільськогосподарської техніки та матеріальних запасів в режимі реального часу. Вони дозволяють аграрним підприємствам відстежувати переміщення ресурсів та техніки, знижуючи ймовірність крадіжок, а також оптимізувати маршрути доставки. Це особливо важливо для великих аграрних підприємств, що мають значні площі землі та численні склади. Використання GPS-технологій дає змогу зменшити витрати на паливе і час, зекономити на зношуванні техніки та забезпечити швидку доставку ресурсів в потрібні місця. Також ці технології дозволяють здійснювати точне планування маршрутів доставки і відстежувати ефективність використання ресурсів на етапах транспортування. За допомогою GPS можна автоматизувати процеси обліку і контролю за матеріальними ресурсами, забезпечуючи їх своєчасну доставку без помилок і затримок. Це робить процес управління матеріальними ресурсами більш прозорим і ефективним.

IoT (Internet of Things) передбачає використання пристроїв, що підключені до Інтернету і взаємодіють між собою для збору і передачі даних. У аграрному секторі IoT активно використовується для моніторингу стану посівів, ґрунту, погодних умов, а також для відстеження використання ресурсів. Системи IoT можуть збирати інформацію про рівень вологості ґрунту, температуру, стан сільськогосподарської техніки, а також

контролювати витрати пального та інші ресурси. Завдяки цим даним аграрні підприємства можуть оперативно реагувати на зміни умов і приймати рішення щодо зрошення, внесення добрив чи використання техніки. IoT допомагає знижувати витрати на утримання техніки, оптимізувати використання води і ресурсів, а також підвищити ефективність виробничих процесів.

СТРАТЕГІЯ КЛАСТЕРНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Людмила КВАСОВА, к.т.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(kvasova.l.s@dsau.dp.ua)

Аграрний сектор традиційно є однією з ключових галузей економіки України, забезпечуючи значну частку ВВП країни, понад 40% валютних надходжень та зайнятість мільйонів громадян. Україна посідає провідні позиції у світі з експорту зернових, олійних культур та продукції агропереробки. Водночас, потенціал сільського господарства в багатьох регіонах використовується недостатньо ефективно.

Регіональний розвиток аграрного сектору стикається з низкою викликів, а саме - фрагментованістю виробничих потужностей, нерівномірним розподілом інфраструктури, низьким рівнем кооперації між малими та середніми виробниками, обмеженим доступом до сучасних технологій, інвестицій і ринків збуту.

У цих умовах кластеризація виступає як ефективна стратегія консолідації зусиль різних учасників аграрного ринку — виробників, переробників, наукових установ, освітніх закладів, місцевої влади та громад. Кластери дозволяють створити додану вартість на місцях, посилити регіональну конкурентоспроможність, сприяти інноваціям та сталому розвитку сільських територій.

Саме тому дослідження стратегій кластерного розвитку на регіональному рівні є надзвичайно актуальним для формування нової моделі аграрної політики України в умовах трансформаційних змін.

Кластерний підхід до розвитку аграрного сектору на регіональному рівні передбачає об'єднання виробників сільськогосподарської продукції, переробних підприємств, наукових установ, логістичних компаній, освітніх закладів та місцевої влади в єдину інноваційну екосистему. Така форма співпраці сприяє зростанню конкурентоспроможності регіону, підвищенню ефективності виробництва та створенню доданої вартості.

Забезпечити сталий розвиток аграрного сектору через формування та підтримку агропромислових кластерів, здатних генерувати інновації, залучати інвестиції та забезпечувати зайнятість населення [1,3].

Ключові завдання - ідентифікація потенційних кластерів у межах регіону (за галузями – тваринництво, рослинництво, переробка, логістика), підтримка кооперації між учасниками: фермерські господарства, агрохолдинги, освітні й наукові установи, органи місцевого самоврядування, розвиток інфраструктури: транспортної, енергетичної, логістичної, інноваційної, підвищення кваліфікації кадрів: створення освітніх програм і центрів професійного навчання, сприяння інноваціям та цифровізації: впровадження агротехнологій, smart farming, геоінформаційних систем, залучення інвестицій: формування сприятливого інвестиційного клімату через державно-приватне партнерство, екологізація виробництва: підтримка сталих практик землеробства, органічного виробництва, екологічного моніторингу. Які очікувані результати від кластерізації - зростання продуктивності аграрного сектору; підвищення рівня зайнятості в сільській місцевості; формування конкурентоспроможних брендів регіону; посилення експортного потенціалу; підвищення добробуту місцевого населення. На прикладі виноградарсько - виноробного кластеру в південному регіоні можна побачити, як кооперація дрібних фермерів, науковців, логістичних компаній та закладів професійної

освіти дає змогу не лише підвищити якість продукції, а й розширити ринки збуту. В таблиці 1 наведено реальні кейси формування кластерів [2].

Таблиця 1

Аграрні кластери в Україні

Назва кластеру	Регіон	Спеціалізація	Учасники	Особливість
Харківський агропромисловий кластер	Харківська область	рослинництво, тваринництво, переробка продукції, аграрна освіта	фермерські господарства, ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, переробні підприємства	співпраця з університетами для підготовки кадрів і проведення досліджень
Винний кластер "Таврійський"	Херсонська область	виноградарство і виноробство	виноробні підприємства (зокрема "Чизай", "Колоніст"), локальні фермери	просування українського вина на європейські ринки
Біоенергетичний кластер "Слобожанщина"	Сумська та Харківська області	виращування енергетичних культур, виробництво біопалива	агropідприємства, наукові установи, виробники біопалива	сталий розвиток агросектору з фокусом на енергонезалежність
Аграрний кластер "Полісся"	Житомирська область	органічне землеробство	сертифіковані органічні фермери, логістичні компанії, переробні цехи	екологічна безпечність, експорт до країн ЄС

Кластерний підхід до розвитку аграрного сектору на регіональному рівні відкриває нові можливості для підвищення ефективності

сільськогосподарського виробництва, покращення добробуту сільського населення та підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Список використаних джерел

1. Клапчук Г. І. Кластерна модель розвитку аграрного виробництва в умовах децентралізації / Г. І. Клапчук // Економіка АПК. – 2021. – № 2. – С. 45–52.
2. Мельник Л. Г., Саблук П. Т. Кластеризація аграрного сектору як стратегічний напрям інноваційного розвитку регіонів України / Л. Г. Мельник, П. Т. Саблук // Регіональна економіка. – 2020. – № 4. – С. 117–124.
3. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Київ : Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2021. – Режим доступу: <https://minagro.gov.ua>

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Катерина ДІДУР, к.е.н., доцент
Ярослав КРАБІВНИЧИЙ, здобувач групи МгЕКз-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
12104241@student.dsau.dp.ua

Соціально-економічний розвиток аграрного підприємства є складним багатофакторним процесом, який охоплює не лише фінансово-економічні показники, а й рівень соціального захисту працівників, технологічну модернізацію, екологічну відповідальність, інтеграцію підприємства в локальне середовище. В умовах глобальних викликів, зокрема зміни клімату, трансформації продовольчих ланцюгів, загроз національній безпеці та скорочення сільського населення, аграрні підприємства змушені шукати нові ефективні моделі розвитку. Традиційні підходи, засновані переважно на екстенсивному використанні ресурсів, вичерпали себе. Відтак необхідним є

системний, комплексний та стратегічно орієнтований підхід до модернізації аграрного сектору на мікрорівні.

Перш за все, основою успішного соціально-економічного розвитку має стати технологічна модернізація аграрного підприємства. Впровадження сучасних аграрних технологій забезпечує зростання продуктивності праці, зниження витрат, підвищення якості продукції. Доцільним є використання систем точного землеробства, автоматизованих систем управління поливом та внесенням добрив, застосування безпілотників для моніторингу стану посівів. Особливу увагу слід приділити впровадженню цифрових технологій: агроінформаційні платформи, геоінформаційні системи, мобільні застосунки для планування виробничих процесів мають стати щоденним інструментом аграрного управлінця. Водночас варто інвестувати в сучасну техніку та обладнання, які відповідають принципам енергоефективності та екологічної безпеки.

Другим важливим напрямом є розробка ефективної інвестиційної та фінансової стратегії. Одним із ключових обмежень для розвитку є обмежений доступ до довгострокового фінансування. Тому аграрним підприємствам слід активніше користуватися можливостями державних програм підтримки, залучати грантові кошти, розглядати участь у міжнародних проєктах, що підтримують сталий розвиток сільського господарства. Окрім того, важливо розробити прозорі бізнес-плани, які дозволять залучати кошти стратегічних партнерів та інвесторів. Доцільним є формування фінансових резервів для управління ризиками та диверсифікація джерел доходу підприємства через поєднання різних напрямів діяльності [1].

Не менш значущим елементом стратегії розвитку є диверсифікація господарської діяльності. Аграрне підприємство не повинно обмежуватися лише вирощуванням сільськогосподарських культур або тваринництвом. Переробка сировини на місці, створення мініцехів, розвиток логістики та збуту, виробництво органічної продукції, агротуризм, участь у сільськогосподарських кооперативах – усе це дозволяє сформувати додану

вартість продукції на місці, створити нові робочі місця та зменшити залежність від нестабільної ринкової кон'юнктури. Особливо перспективним є розвиток переробки продукції безпосередньо на підприємстві, що забезпечить гнучкість у ціноутворенні, адаптацію до споживчого попиту та конкурентну перевагу.

Разом з тим економічна ефективність є недостатньою умовою для сталого розвитку, якщо не забезпечені належні соціальні стандарти. Саме тому важливо впроваджувати програми з удосконалення умов праці та життя працівників. Необхідним є оновлення техніки безпеки, поліпшення побутових умов, забезпечення медичного обслуговування, створення програм страхування та соціального захисту. Особливу роль відіграє заробітна плата: вона повинна не лише відповідати ринковому рівню, а й включати бонусні системи, що стимулюють ефективність та відповідальність працівників [2].

Крім матеріальних стимулів, варто зосередитись на розвитку людського капіталу. Підприємство має інвестувати у постійне навчання працівників, організовувати стажування, проводити обмін досвідом із провідними аграрними компаніями. У співпраці з аграрними вищими навчальними закладами доцільно створювати освітньо-виробничі кластери, що дозволятимуть готувати молодих спеціалістів безпосередньо на виробництві. Також важливо підтримувати участь працівників у професійних конкурсах, виставках, форумах, адже це сприяє формуванню корпоративної культури та підвищенню престижу аграрної праці.

Окрему увагу слід приділити соціальній відповідальності підприємства. Ефективне аграрне підприємство має бути не лише виробником, а й активним учасником соціально-економічного життя громади. Воно повинно підтримувати місцеву інфраструктуру, долучатися до реалізації соціальних проєктів, забезпечувати прозору екологічну політику. Такі дії сприятимуть формуванню довіри з боку населення, зміцненню партнерства з органами місцевої влади та підвищенню загальної стабільності на території присутності.

Ще одним стратегічним напрямом є розвиток кооперації та кластеризації. Поодинокі фермери або навіть середні підприємства часто не можуть конкурувати з великими агрохолдингами. Проте об'єднання у виробничі, логістичні або збутові кооперативи дозволяє ефективно розподіляти ресурси, знижувати витрати, нарощувати експортний потенціал. Кластерна модель розвитку, яка поєднує сільськогосподарських виробників, переробників, освітні та наукові заклади, дозволяє створювати високотехнологічні регіональні агроплатформи [3].

У сучасних умовах важливо також цифровізувати управління підприємством. Впровадження програмних рішень для управління фінансами, закупівлями, логістикою, персоналом, маркетингом дозволяє суттєво підвищити прозорість і ефективність прийняття рішень. Системи бізнес-аналітики дають змогу прогнозувати ризики, оцінювати ефективність проєктів, виявляти резерви зростання.

Всі наведені пропозиції повинні бути включені до системної стратегії розвитку аграрного підприємства, яка охоплює коротко-, середньо- та довгострокову перспективу. Доцільним є регулярне проведення SWOT-аналізу, визначення ключових показників ефективності, формування дорожньої карти модернізації. Такий підхід дозволяє не лише покращити господарські результати, але й сформувати нову соціально відповідальну бізнес-культуру у сільському середовищі.

Таким чином, підвищення соціально-економічного розвитку аграрного підприємства вимагає комплексної трансформації, що передбачає поєднання економічних, технологічних, соціальних, управлінських і екологічних підходів. Сучасне аграрне підприємство має стати не лише ефективним виробником, а й рушієм позитивних змін у сільських громадах та партнером держави у справі забезпечення продовольчої, економічної та соціальної безпеки країни.

Список використаних джерел

5. Бенеш В. М. Стратегічне управління в аграрному секторі. Київ, 2018. 256 с.
6. Головка В. О. Інноваційні технології у сільському господарстві: розвиток та впровадження. Журнал аграрної економіки, 2020. Т. 35. № 2. С. 102–110.
7. Добровольський В. М. Соціально-економічне забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств. Економіка та управління агропідприємствами, 2019. № 4. С. 56–63.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Микита ПІЛПАС, здобувач групи МТ-3-21
Науковий керівник: **Валерій ГАРКАВИЙ**, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
garvaleriy@gmail.com

Потреба в комбінованому втручанні (суміші управління) аграрними підприємствами впливає з: взаємної добавки (спільного ефекту) окремих форм; обмежений потенціал деяких дешевших форм для досягнення всього рівня соціального рівня результату; можливість отримання додаткових вигод (наприклад, вимоги до екологічної відповідності з участю у державних програмах); особливості проблеми, яку слід вирішити; специфічні критичні виміри керованої діяльності; невизначеність (мало знань та досвіду), пов'язані з ймовірним ефектом нових форм; адміністративна та фінансова спроможність держави контролювати та реалізовувати різні форми; переважаюча політична доктрина.

Рівень ефективного громадського втручання (управління) також залежить від типу проблеми та масштабу втручання. Існують громадські втручання, які потрібно впровадити на місцевому рівні (агро-екосистема, муніципалітет, район), а інші накладає національний уряд. Існують також

заходи, які повинні бути ініційовані та координовані на міжнародному рівні (регіональному, європейському, світовому) через велику потребу в крос-бордерних заходах (співпраця в галузі управління навколишнім середовищем, експлуатація розмірів та заощаджень, супутніх наслідків) або постійна (національна, місцева) невдача держави. Часто ефективне управління багатьма проблемами та ризиками вимагає управління комбінованими діями на різних рівнях, багатьма учасниками та різними географічними обсягами. Громадські (регулюючі, постачання, контроль) форми повинні мати механізми підвищення компетентності (зменшення обмеженої раціональності, безсилля) бюрократів, кінцевих користувачів, груп інтересів та суспільства та обмеження можливого опортунізму (шахрайства, взаємного зв'язку, користі) громадськості. Цього можна досягти шляхом навчання, впровадження нових технологій оцінювання та комунікацій, підвищення прозорості (незалежної оцінки та аудиту) та залучення експертів, бенефіціарів та груп інтересів у управлінні громадськими формами на всіх рівнях. Використання ринкових механізмів (конкуренція, державний аукціон) у розробці, відборі та впровадженні державних проектів також збільшує стимули та зменшує загальні витрати.

Чиста публічна організація повинна застосовуватися як остання можливість, коли всі інші форми не працюють ефективно. Внутрішня державна організація має високі витрати на створення, функціонування, контроль, реорганізацію та ліквідацію. На відміну від ринкових та приватних форм, він не існує автоматичного механізму (конкуренції) для вибору неефективних форм.

Прийняття державних рішень, яке пов'язане з високими витратами та часом, і на нього впливає сильні приватні інтереси (лобі-групи, політики та їх партнери, бюрократія) замість ефективності. Більше того, для того, щоб забезпечити користь певних груп інтересів, бюрократів, екстремальних бенефіціарів, "розробленої неефективності" соціальних форм. З розвитком інституційного середовища (влада закону, прозорості), вимірювані та

комунікаційні технології, всілякі попередні вигоди отримають (регулювання, інформування, рекомендація) та договірні форми над внутрішніми та негнучкими громадськими організаціями.

Гібридні форми (соціально-приватне партнерство) набагато ефективніші, ніж чисті соціальні форми, враховуючи переваги координації, стимуляції та контролю. Включення фермерів, бенефіціарів та груп інтересів підвищує ефективність - це знижує асиметрію інформації, обмежує опортунізм, підвищує стимули для приватного сектору для розподілу витрат та зменшує витрати на управління.

Якщо існує сильна потреба у включенні третьої сторони, але своєчасне ефективне (державне, місцеве, міжнародне) втручання не проводиться, то аграрний розвиток значно деформований. Громадська (державна) невдача також можлива і часто переважає.

Порівняльний аналіз допомагає покращити розробку нових форм громадського втручання відповідно до конкретного ринку, інституційних та природних умов країни, регіону, підсекторів з точки зору вдосконалення координації, адаптації, інформації, інформації.

Мотивація, обмеження опортунізму та контроль агентів-учасниць (прийняття рішень, підрядники, бенефіціари, групи інтересів). Це дозволяє передбачати ймовірні випадки нової (місцевої, національної, міжнародної) невдачі внаслідок неможливості мобілізації політичної підтримки та необхідних ресурсів або неефективного впровадження хорошої політики в конкретних умовах певної країни, сектору. Оскільки суспільна невдача є реальним варіантом, за його своєчасним встановленням може бути виявлено існування чи поглиблення певних проблем та конфліктів у розвитку сільського господарства та місцевого та міжнародного співтовариства щодо існуючих ризиків.

ФОРМОУТВОРЮЮЧА МОДЕЛЬ АНТИКРИЗОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Роман СТЕПАНЮК, аспірант
*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*
virtooso@gmail.com

Значна волатильність світових ринків продовольства та рецесія на глобальному ринку сільськогосподарської сировини вимагають від сільськогосподарських підприємств формувати антикризовий потенціал економічного розвитку із стратегічними перспективами уникнення в майбутньому надмірних втрат при різких коливаннях ринкової кон'юнктури. Необхідними передумовами оцінки перспектив економічного розвитку сільськогосподарських підприємств є значна ресурсна база, яка дозволяє отримувати прийнятний рівень рентабельності. Проте вплив дестабілізуючих факторів невизначеності економічного розвитку сільськогосподарських підприємств в зовнішньому середовищі та загострення воєнного конфлікту в Україні, спричиняє виникнення кризових явищ різного характеру, в тому числі генезису конкуренції на ринку.

Зовнішні впливи посилюють недосконалість та недостатню гнучкість формування антикризового потенціалу сільськогосподарських підприємств, погіршуючи відтворювальні процеси в організації технологічного циклу виробництва та мотивації персоналу на працю. З огляду це, антикризовий потенціал економічного розвитку сільськогосподарських підприємств має розглядатися як один із ключових пріоритетів аграрного сектора економіки щодо формування їх ринкової вартості, за умови врегулювання політики реалізації інновацій в сільському господарстві. Стійке формування антикризового потенціалу економічного розвитку сільських підприємств в аграрному секторі економіки можливе лише на умовах захищеності всіх етапів

їх життєвого циклу від чинників, що діють системно та нівелюють інтенсивне впровадження інноваційних технологій у виробничу діяльність. Для упередження цих наслідків необхідно використовувати вартісно-орієнтовні компоненти антикризової стійкості, що забезпечують перспективи зростання доданої вартості та власних джерел фінансування технологічних інновацій і, таким чином, впроваджувати в дію механізми стабілізації економічного розвитку [1].

З позиції формоутворюючої конструкції, антикризовий потенціал економічного розвитку сільськогосподарських підприємств виокремлює сукупність внутрішньо взаємопов'язаних її частин, основними елементами якого є об'єкти: виробництво, маркетинг, фінанси, інформація, людські ресурси. Звідси, підсистемі об'єкти антикризового потенціалу економічного розвитку пропонуємо визначати як сукупність ресурсного забезпечення, які обумовлюють взаємозв'язок між процедурами прийняття господарюючими суб'єктами антикризових заходів щодо відновлення майнових активів за умов постійних змін параметрів зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища [2]. Відтворювальний процес майнових активів в антикризовому потенціалі економічного розвитку за своєю суттю має динамічно-циклічний характер, тривалість якого становить, як мінімум, рік. Тобто, залежно від антикризових програм розвитку сільськогосподарських підприємств певної галузі передбачено довготривалий (безперервний) процес відтворення ресурсів суб'єктів господарювання у просторому часовому періоді, який в контексті вартісно-орієнтовного підходу ілюструє собою модель, опис якої враховує багатофакторні змінні вартості власних ресурсів (капіталу) сільськогосподарських підприємств при реалізації інноваційних технологій в операційному циклі виробництва, та які залежать від рівня фінансової спроможності господарюючих суб'єктів, за різних умов впливу бізнес-середовища [3].

Модель включає в себе: дохідність i -го активу при інвестуванні власного капіталу в інноваційні технології операційного циклу; очікувану дохідність i -го активу при інвестуванні в інноваційні технології операційного циклу за

відсутності впливу на нього ризик-факторів; дохідність від активів за умови використання запозичених інвестицій; безкризова відсоткова ставка за кредитним інвестуванням; різниця між дохідністю активів за середньозваженим портфелем запозичених інвестицій та активами сільськогосподарського підприємства із малою та середньою часткою капіталізації власного капіталу; різниця між дохідністю активів за середньозваженим портфелем запозичених інвестицій до активів, що мають середню або низьку частку між балансовою та ринковою їх вартістю; коефіцієнти, що характеризують вплив відповідного параметру дохідності i -го активу при інвестуванні власного капіталу в інноваційні технології операційного циклу [2; 3]. Така модель дозволяє більш точно діагностувати фактори впливу на загальну величину антикризового потенціалу економічного розвитку сільськогосподарських підприємств, за умови виникнення ризикових ситуацій, пов'язаних суто з інноваційною складовою операційної діяльності та які належать до специфічних (ідіосинкратичних) та системних (ринкових) ризиків. Додаткові параметри, впроваджені в формоутворюючу конструкцію моделі дозволяють враховувати галузеву специфіку сільськогосподарських підприємств із критичним значенням фінансової спроможності. При цьому, залежно від галузевої приналежності сільськогосподарських підприємств (група середніх або група малих підприємств), визначається їх потреба в обсязі капіталовкладень, очікуваному фінансових результатах від введених інновацій в операційний цикл та ймовірних параметрів антикризової стійкості.

Список використаних джерел

1. Taffler R. Empirical models for the monitoring of UK corporations. *Journal of Banking and Finance*. 1984. 8(2). P. 199-227.
2. Trusova N.V., Hryvkivska O.V., Yavorska T.I., Prystemskyi O.S., Kepko V.N., Prus Yu.A. Innovative development and competitiveness of agribusiness subjects in the system of ensuring of economic security of the regions of Ukraine. *Rivista di Studi sulla Sostenibilita*. 2020. 2. P. 141-156.

3. Zahoretska O., Vorobec S., Kozyk V. Simulation Model of Planning Financial and Economic Indicators of an Enterprise on the Basis of Business Model Formalization. *Data-Centric Business and Applications Evolvments in Business Information Processing and Management*. 2020. 2. P. 299-319.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вікторія СТУПАК, студентка гр. МТ-2-21
Науковий керівник: **Інна ЗАСТАВА**, старша викладачка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
v.stupak2004@gmail.com

Повномасштабне вторгнення росії в 2022 р. призвело до перегляду існуючих підходів в управлінні вітчизняними підприємствами. У волатильних умовах, які потребують негайної реакції, ефективний механізм управління може бути забезпечений засобами традиційного (законного) впливу. Даний вид влади має свої переваги, зокрема стабільність організаційної структури та швидкість ухвалення рішень. Цьому сприяє те, що працівники аграрних підприємств заздалегідь знають, власні права, обов'язки і визнають авторитет керівника. Традиційна влада у різних виглядах існує протягом тисячоліть і її описував ще М. Вебер у фундаментальній праці «Господарство і суспільство» (1921) [1, 2]. А. А. Варава, Л. М. Варава, А. Г. Максимчук зазначають, що в певних умовах традиційна влада може бути ефективнішою за інші види впливу. Проте, при тривалому використанні, за відсутності релевантних цінностей і справедливості до підлеглих, намічена стратегія розвитку не буде реалізована [3]. Більше того: при некоректному використанні законного впливу гальмується ініціатива, гнучкість управління та породжується незадоволення серед працівників. Описані негативні наслідки частіше

виникають серед представників молодшого покоління, яке цінує самовираження, індивідуальний підхід та свободу.

Зважаючи на динамічність світу, керівництво аграрних підприємств має вдосконалювати існуючі методи впливу та опановувати нові, орієнтуючись на характеристики сучасного суспільства. Різниця між поколіннями, описана Н. Хоувом та В. Штраусом, моральне старіння традиційного підходу і необхідність розкриття потенціалу працівників мають враховуватися при моделюванні стратегії розвитку аграрних підприємств [4]. Сучасне покоління надає перевагу партнерським відносинам з керівництвом, прагне бачити перспективи власного розвитку та частіше зважає на пропоновані нематеріальні стимули. З огляду на це, в процесі створення стратегій розвитку аграрних підприємств доцільно поєднувати чіткі структури традиційного підходу із гнучким підбором як матеріальних, так і нематеріальних винагород. Це сприяє підтримці дисципліни та організованості, водночас винагороджуючи докладені зусилля працівників та задовольняючи їхні потреби. Керівництву аграрних підприємств варто застосовувати індивідуальний підхід, що в результаті підвищить рівень мотивації та продуктивності працівників.

Учені і дослідники, зокрема Г. Федоренко та Н. Колінко, виділяють й інші форми влади [5; 1], елементи яких можуть бути поєднані з традиційною владою задля кращої реалізації стратегії підприємства. Варто зауважити, що влада, яка базується на примусі, не рекомендується, оскільки використання страху має негативні наслідки в довгостроковій перспективі, спричиняє зростання незадоволеності, відтік кадрів та зниження продуктивності праці. На противагу даному підходу, експертна влада може виявитися ефективною за умови відкритості менеджменту: працівники повинні бути обізнані у стратегії та цілях компанії, щоб відчувати себе частиною команди та брати активну участь у її розвитку. Нарешті, еталонна влада є потужним інструментом за умови підтримки працівників, що може бути реалізовано через навчання, розвиток корпоративної культури та відзначення успіхів співробітників.

Варто зазначити, що для повоєнного розвитку економіки держави обов'язково мають бути забезпечені умови для ведення підприємницької діяльності. Для таких цілей традиційний вплив вже не буде доречним, оскільки підприємництво вимагає творчого підходу та ініціативності. Про готовність сучасного українського суспільства до відкриття власної справи свідчать наступні дані: у 2023 р. кожна десята фірма в Польщі була зареєстрована українцями і протягом 2022-2024 рр. громадяни України відкрили 7% компаній від загальної кількості зареєстрованих юридичних осіб у Польщі [6; 7]. Тому створення передумов для креативності та ініціативності є запорукою успішного розвитку економіки держави, особливо через підтримку аграрного сектору.

Отже, нинішні умови вимагають балансування між традиційною владою та новими підходами при моделюванні та реалізації стратегії розвитку аграрних підприємств. Щодо повоєнного періоду, існують реальні підстави для стимулювання підприємництва в українському суспільстві. Грамотне поєднання різних форм влади сприятиме створенню динамічного та гармонійного середовища, де кожен громадянин та співробітник відчуває свою цінність і потенціал для професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Колінко Н. О. Концептуальний та типологічний аналіз форм влади. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Т. 15, № 21. С. 379. URL: <https://surl.lu/hmqaci> (дата звернення: 05.03.2025).
2. Макс Вебер "Типи панування". *anthologyforthelazy*. URL: <https://surl.li/xelqyv> (дата звернення: 14.03.2025).
3. Варава Л. М., Максимчук А. Г., Варава А. А. Організація праці менеджера : навч. посіб. Кропивницький : УДЛА, 2019. URL: <https://surl.li/rdyjgh> (дата звернення: 05.03.2025).
4. Теорія поколінь. Бумери, міленіали , покоління Z. *Полтавська міська школа мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Раїси Кириченко*. URL: <https://surl.li/zovhon> (дата звернення: 05.03.2025).

5. Федоренко В. Г. Менеджмент : навч. посіб. К.: Алерта, 2015. 492 с. URL: <https://surl.li/negsll> (дата звернення: 05.03.2025).

6. Український бізнес-бум у Польщі: скільки компаній відкрили українці після початку великої війни. *Слово і Діло*. URL: <https://surl.li/gtgclo> (дата звернення: 16.03.2025).

7. Українці в Польщі: скільки компаній відкрито у 2022-2024 р. *Скільки-скільки?*. URL: <https://surl.li/ewvdvh> (дата звернення: 16.03.2025).

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Влада ТУРЧАК, здобувачка групи МТз-2-20
Науковий керівник: **Валерій ГАРКАВИЙ**, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
garvaleriy@gmail.com

У сучасному сільському господарстві завжди існують деякі публічні форми разом з різними ринковими та приватними організаціями, саме тому в ідеалі може бути впроваджено найбільш ефективне/досконале економічне управління сектором. Однак зазвичай існує ряд соціальних, економічних, екологічних та інших проблем (проблеми, конфлікти, невдачі, ризики), пов'язаних з розвитком сільського господарства, та постійною потребою в покращенні державної організації.

По-перше, нам потрібно оцінити дотримання суспільного включення реальних потреб у розвитку. Оцінити їх порівняльну ефективність та вибрати найбільш ефективну з них. Нарешті, необхідно оцінити порівняльну ефективність обраної соціальної форми щодо іншої практичної форми управління, таких як партнерство з приватним сектором, фундаментальна інституційна модернізація, міжнародне співробітництво тощо. Нове громадське втручання слід проводити лише у тому випадку, якщо існує повна

чиста вигода, коли наслідки перевищують додаткові (індивідуальні та громадські) витрати, щоб включити суспільство як третю сторону.

Порівняльна ефективність громадського втручання повинна бути визначена щодо потенціалу для координації, стимуляції, вирішення конфліктів та мінімізації витрат. Не тільки публічні форми підтримують ринок та приватні операції, але й пов'язані зі значними (державними та приватними) витратами. Важливо порівнювати практично (технічні, економічні, соціальні) можливі та альтернативні форми правління. Додаткові вигоди (проблеми з вирішенням, ризик профілактики, нові цілі досягнення), витрати та форми для нового громадського втручання повинні бути соціально прийнятними. Якщо різні форми дозволяють виконувати однакові цілі, то аналіз зосереджується на виборі форми з мінімальними загальними (ефективністю та транзакціями) витратами. Якщо є лише одна можлива форма для управління втручанням, вона буде застосована, якщо пов'язані витрати є соціально прийнятними та можливими.

Оцінки повинні включати всі витрати - прямі (платники податків, надання допомоги установі); трансакційні витрати на бюрократію (для координації, стимуляції, контролю опортунізму та поганого управління); вартість участі осіб (для адаптації, інформування, зборів, хабарів); для соціального контролю над та реорганізацією соціальних форм (модернізація, ліквідація); Альтернативні витрати на публічне управління. Залежно від невизначеності, частоти та потреби в конкретних інвестиціях у участь громадськості, знадобляться різні найефективніші форми (схема 1). В принципі, низька невизначеність та втручання специфічності вимагають меншої державної організації (у регуляторних формах; вдосконалення санкціонування законів та договорів). Коли невизначеність та специфічність активів, пов'язаних з операціями, зростає, необхідна спеціальна форма контракту - державний договір на надання приватних послуг, державного фінансування та субсидування приватної діяльності, тимчасовий договір на

впровадження іноземних видів та ГМС; заборони на воду, ґрунт, повітря; застосування певних хімічних речовин та технологій; регулювання екосистемних послуг; режим зовнішньої торгівлі; обов'язкове еко-тренування та ліцензування фермерів тощо.

Іноді використання стимулів та обмежень податкової системи є ефективною формою втручання. Для створення сприятливих умов для розробки певних (під) секторів та областей, форм організації, сегментів населення або типу діяльності, широко застосовуються різні види податкових.

КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Катерина ДІДУР, к.е.н., доцент кафедри економіки
Олена ШАПОВАЛ, здобувачка групи МгЕКз-1-24
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
12104239@student.dsau.dp.ua

Аграрний сектор економіки відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави та формуванні її економічного потенціалу. В умовах ринкових трансформацій, політичної нестабільності, глобальних викликів, війни в Україні, аграрні підприємства змушені адаптувати свою діяльність до нових реалій. Підвищення прибутковості аграрного підприємства в сучасних умовах господарювання є ключовою умовою забезпечення його економічної життєздатності, фінансової стабільності та конкурентоспроможності як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах повномасштабної війни в Україні, яка супроводжується руйнуванням виробничої інфраструктури, обмеженням логістичних ланцюгів, дефіцитом трудових ресурсів, нестабільністю цінової політики, ризиками втрати доступу до ринків збуту,

зростанням вартості ресурсів та підвищеним рівнем загроз фізичній безпеці виробництва. У таких надзвичайно складних умовах необхідним є застосування цілеспрямованих, багатофакторних і адаптивних заходів, спрямованих на збереження ефективності виробництва та збільшення прибутку.

Одним із пріоритетних напрямів адаптації аграрного підприємства до умов воєнного часу є технологічна модернізація з акцентом на ресурсозбереження, енергонезалежність і цифровізацію виробничих процесів. Застосування точного землеробства, яке базується на використанні супутникових систем навігації, дронів, сенсорів і автоматизованих агроскаутингів, дозволяє аграрним господарствам здійснювати виробництво з мінімальними витратами при збереженні високих показників урожайності. Дані технології особливо важливі в умовах дефіциту пального, обмеженого доступу до поля через замінування або зруйновані дороги, а також необхідності мінімізувати кількість виходів техніки в зону підвищеного ризику. В умовах воєнної загрози зростає потреба у впровадженні автономних систем енергозабезпечення, зокрема сонячних електростанцій, біогазових установок, вітрогенераторів, які забезпечують енергетичну незалежність та зменшують витрати на пальне і електроенергію, що дозволяє знизити собівартість продукції та забезпечити безперервність технологічних процесів у періоди перебоїв з електропостачанням або логістикою [1].

Невід'ємним елементом підвищення прибутковості аграрного підприємства є диверсифікація джерел доходів. У воєнних умовах підприємства повинні прагнути до зменшення залежності від одного виду продукції або ринку збуту. Доцільним є розширення виробничої спеціалізації за рахунок переробки сировини на підприємстві, що дозволяє отримати додану вартість навіть при обмеженому доступі до експортних маршрутів. Розвиток напрямів органічного землеробства, вирощування високорентабельних нішевих культур, а також локалізована реалізація продукції через фермерські ринки, онлайн-продажі або кооперативи

дозволяють підприємству залишатися економічно активним навіть при дестабілізації традиційних каналів збуту. В даних умовах особливо актуальним стає залучення державних та міжнародних програм підтримки малого та середнього агробізнесу, зокрема тих, що фінансуються Європейським Союзом, Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO) або Світовим банком [2].

Управлінська адаптивність є ще одним критичним чинником збереження прибутковості аграрного бізнесу в умовах війни. Розробка антикризових стратегій, застосування методів ризик-менеджменту, створення страхових резервів, використання механізмів агрострахування та укладання форвардних контрактів на поставку продукції дають змогу пом'якшити вплив нестабільності ринку. Ефективне фінансове планування дозволяє оперативно реагувати на зміну витратних статей, визначати пріоритети інвестицій, перерозподіляти кошти на найбільш дохідні або стійкі напрями діяльності. Крім того, цифровізація управлінських процесів, включаючи використання систем ERP, CRM і аграрних платформ, забезпечує прозорість обліку, підвищує ефективність прийняття рішень, спрощує взаємодію з партнерами, банками, постачальниками та державними інституціями.

Кадрове питання також набуває критичного значення. Через мобілізацію, внутрішню міграцію та втрату трудових ресурсів багато аграрних підприємств стикаються з дефіцитом кваліфікованої робочої сили. У зв'язку з цим актуальними є заходи з перекваліфікації наявного персоналу, запровадження гнучких форм зайнятості, залучення жінок до виробничих процесів, автоматизація операцій, які раніше виконувались вручну, а також створення безпечних умов праці відповідно до поточних вимог воєнного стану.

Варто також наголосити на важливості розвитку партнерств і кооперації. У воєнний період кооперативні об'єднання фермерів, логістичні союзи, партнерські угоди з переробними підприємствами та торговельними мережами сприяють зниженню витрат, стабілізації цін, спільному

використанню техніки, зберіганню продукції та пошуку нових каналів реалізації. Особливе значення мають горизонтальні зв'язки між аграріями одного регіону, що дозволяють організувати взаємну підтримку, обмін інформацією, консолідацію зусиль у питаннях безпеки, закупівлі ресурсів або доступу до міжнародної технічної допомоги [3].

На макроекономічному рівні підвищення прибутковості аграрного виробництва в умовах війни можливе лише за умови скоординованої політики держави. Необхідними є спрощення процедур доступу до кредитування, надання податкових пільг, створення спеціальних програм для відновлення аграрної інфраструктури, забезпечення субсидій для малих фермерських господарств, підтримка експорту продукції через альтернативні маршрути. Також надзвичайно важливо забезпечити інформаційну підтримку, консультативний супровід підприємств у процесі адаптації до умов воєнної економіки.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що перелічені заходи щодо підвищення прибутковості аграрного підприємства в умовах війни в Україні мають охоплювати як короткострокові тактичні дії для забезпечення виживання в критичний період, так і стратегічні кроки для побудови стійкої, інноваційної, енергоефективної та конкурентоспроможної моделі господарювання. Успішна реалізація такої моделі можлива лише за умови гнучкого управління, ефективного використання наявних ресурсів, впровадження технологій нового покоління, орієнтації на багатоканальний збут та взаємодії з державними і міжнародними інституціями, здатними підтримати аграрний сектор у період його найбільшої вразливості.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. Антикризове управління аграрними підприємствами: виклики воєнного часу. Вісник аграрної науки, 2024. 2, 22–30.
2. Світовий банк. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. World Bank Group, 2023. [Електронний ресурс]. Режим

доступу: <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2023/03/23/ukraine-damage-assessment>

3. Слободянюк О. Технологічні напрями підвищення ефективності аграрного виробництва в умовах воєнного стану. Економіка АПК, 2023. 5, 34–42.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Алла СІТКОВСЬКА, д.е.н., професор

Тетяна ШЕВЧЕНКО, магістрант

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Задачі ефективної протидії конкурентам, вибору оптимальної конкурентної поведінки, забезпечення конкурентоспроможності підприємств в аграрній галузі нині не тільки не втратили своєї актуальності, а навпаки, постають все більш гостро. Виникають виклики щодо побудови нових підходів до пошуку і прийняття найбільш ефективних управлінських рішень, які ґрунтуються на систематизації і корегуванні теоретичних і науково-методичних положень.

Сутність конкурентної стратегії розкривається сукупністю довгострокових пріоритетів конкурентної поведінки підприємств і раціональних заходів, які забезпечуються досягненням чи підтримкою стійких конкурентних переваг на базі системного моніторингу змін стану конкурентного простору, дій конкурентів, переваг і поведінки споживача.

Формування конкурентної стратегії повинно здійснюватися з урахуванням наявних особливостей різноманітних конкурентних умов, які виникають на товарному ринку. В різноманітних умовах функціонування можна виділити таку послідовність формування конкурентних переваг

аграрних підприємств, яка розпочинається з формування генеральної стратегії і мета розвитку суб'єкта. Елементами алгоритму є:

I. Аналітична складова, який формується з таких кроків:

- постановка мети конкурентної боротьби;
- моніторинг стану і перспектив розвитку конкурентного середовища ринку;
- побудова конкурентної карти ринку і аналіз своєї ринкової позиції;
- аналіз конкурентів і їх конкурентних стратегій;
- дослідження переваг споживачів цільових сегментів ринку;
- аналіз конкурентних позицій підприємства.

На цьому етапі відбувається коригування цілей конкурентної боротьби та формуються нові, які будуть досягнені в поточних умовах.

II. Стратегічна складова. На цьому етапі відбувається вибір базової стратегії конкуренції (товарної, цінової та комунікаційної стратегії) і пріоритетних конкурентних переваг. Далі здійснюється вибір стратегічної поведінки відносно основних конкурентів, враховуючи, що стратегії відповідають цілям конкурентної боротьби.

III. Тактична складова передбачає розробку тактики реалізації конкурентних стратегій за напрямками – план виробництва та інновацій, план маркетингу, фінансовий план, план організаційних змін, кадрового і соціального розвитку. Далі відбувається співставлення стратегії і тактики конкурентної боротьби, що показує відповідність чи невідповідність тактичних дій стратегічним перспективам.

IV. Результативна складова є завершальним етапом формування, який висвітлює реалізацію конкурентних стратегій за допомогою тактичних планів. За умови, що досягнуті цілі конкурентної боротьби йде подальша імплементація визначеної стратегії, якщо цілі не досягнуті – йде коригування стратегії.

Розглянутий алгоритм дозволяє вибрати раціональні і ефективні стратегії діяльності враховуючи максимальне охоплення факторів зовнішнього середовища та варіативність кроків щодо конкурентного позиціонування.

Зазначена послідовність процесів має переваги у формуванні конкурентної стратегії, оскільки між цими блоками є прямі і зворотні зв'язки, що робить стратегію багатоваріативною і послідовною. Беззаперечною перевагою є врахування в стратегічних цілях, аналітичного, тактичного та результативних складових, що забезпечують якісну взаємодію процесів формування стратегії і їх реалізації.

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН НА РИНКУ

Яківець КАТЕРИНА, здобувачка групи ЕК-1-22
Науковий керівник: **Юлія ТЕСЛЮК**, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(12258715@student.dsau.dp.ua)

Аграрний сектор України завжди відігравав важливу роль в економіці, забезпечуючи значну частку ВВП, експортних надходжень та зайнятості населення. Однак у 2025 році аграрні підприємства стикаються з низкою серйозних викликів, спричинених глобальними змінами на ринку. Враховуючи ці обставини, я перегляну стратегії розвитку та адаптування до нових умов, що включають кліматичні зміни, економічну нестабільність, технологічні інновації, геополітичні фактори та зростання конкуренції на міжнародному ринку.

Одним з найбільш серйозних викликів є вплив кліматичних змін на аграрний сектор. Збільшення частоти екстремальних погодних явищ, таких як посухи, зливи та урагани, істотно знижує врожайність основних культур,

зокрема пшениці, кукурудзи та соняшнику, що є основою для експорту України. У свою чергу, погіршення якості ґрунтів через ерозію та засолення зумовлює зростання витрат на зрошення та інші агротехнічні заходи. Для адаптації до цих змін аграрії повинні інвестувати в новітні технології, такі як точне землеробство та використання стійких до посухи сортів культур, що дозволить зберегти родючість ґрунтів і зменшити витрати на виробництво.

Економічна нестабільність на світовому ринку, спричинена пандемією, та енергетичними викликами, також сильно впливає на аграрний сектор України. Коливання цін на сільськогосподарську продукцію ускладнюють планування виробництва та експорту, а зростання вартості енергоносіїв підвищує собівартість продукції. Крім того, обмеження доступу до міжнародних ринків через торгові бар'єри обмежують можливості для експортерів. У цих умовах аграрним підприємствам важливо диверсифікувати ринки збуту, розвивати додану вартість через переробку продукції та укріплювати співпрацю з міжнародними організаціями для захисту своїх інтересів.

Технологічні інновації відкривають нові горизонти для аграрного сектору, але для їх впровадження потрібні значні інвестиції. Основними напрямками технологічного розвитку є точне землеробство, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів, а також застосування штучного інтелекту та великих даних для прогнозування врожайності та аналізу ринкових трендів. Проте багато підприємств, особливо в регіонах із низьким рівнем інфраструктури, стикаються з обмеженим доступом до таких технологій, що створює нерівні умови конкуренції.

Не менш важливими є геополітичні фактори, які також значно впливають на аграрний сектор. Військові дії в країні та торгові обмеження негативно позначаються на логістичних ланцюгах і знижують обсяги виробництва. У цих умовах аграрним підприємствам необхідно розробляти стратегії мінімізації ризиків, зокрема диверсифікацію ринків збуту та інвестування в безпеку та розвиток інфраструктури.

На міжнародному ринку конкуренція зростає, і Україна змушена конкурувати з такими потужними гравцями, як Бразилія, Аргентина та країни ЄС. Щоб зберегти конкурентоспроможність, українським підприємствам необхідно підвищити якість своєї продукції, знижувати собівартість виробництва через оптимізацію процесів, а також активно просувати бренди на міжнародному ринку за допомогою маркетингових інструментів.

Одним із важливих аспектів розвитку аграрного сектору є також врахування екологічних та соціальних вимог. Тренд на сталий розвиток включає зменшення використання хімічних добрив і пестицидів, покращення умов праці для селян та відповідність вимогам Європейського зеленого курсу, що передбачає зниження викидів парникових газів. Ці зміни потребують комплексного підходу та впровадження сучасних екологічних стандартів.

Адаптація аграрного сектору до глобальних змін є важливим завданням для України. Для цього необхідно активно впроваджувати інновації, розвивати інфраструктуру, залучати інвестиції та вдосконалювати нормативно-правову базу. Тільки такий підхід дозволить українським аграрним підприємствам залишатися конкурентоспроможними і забезпечити сталий розвиток галузі в умовах постійних глобальних змін.